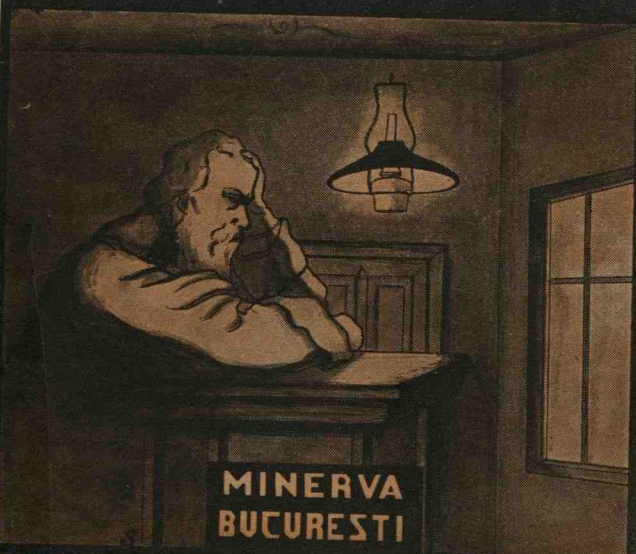

ION GORUN
LUME
= NECAJITA

POVESTIRI

MINERVA
BUCURESTI

ION GORUN

LUME NECĂJITĂ

POVESTIRI

BUCUREȘTI

Institutul de Arte Grafice și Edi-
tură «MINERVA». — B-dul Acade-
miei 3 — Strada Edgar Quinet 4

1911

BIBLIOTECA CENTRALA
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

Cota 66839 DUBLET

Inventar 313854

LUME NECĂJITĂ

ION GORUN

LUME NECĂJITĂ

POVESTIRI

BUCUREȘTI

Institutul de Arte Grafice și Editură «MINERVA». — B-dul Academiei 3 — Strada Edgar Quinet 4

1911

Cota 66839
Inventar 313854

66839

Sublet

EDITURA INSTITUTULUI DE ARTE GRAFICE «MINERVA»
BUCUREȘTI. — B-DUL ACADEMIEI, 3.

REPRODUCEREA OPRITĂ

B.C.U. Bucuresti

C313854

66839
Dublet

UN VIS NEÎMPLINIT

Au trecut douăzeci și cinci de ani de când d. Ghiță Târziору, pe atunci subșef de birou la minister, a fost pentru întâia oară la Sinaia.

Nu se simția el zdravăn de câtă-va vreme, macar că fleicile zilnice îi cădeau bine la pofta de mâncare ce avea, ca și la pofta de băutură clondirul porfiriu; dar dimineața se scula obosit și în gură cu o amară pe care abia o combătea cu câte cinci-șase țigări până la prânz; îl apucă apoi așa o amețeală, care iar nu-i trecea până ce n'o dregea cu câteva țuici. Astea într'o zi ca într'alta. Și așa, doctorul i-a

găsit numai decât boala, că tocmai ieșise la modă: nevrastenie. Când a aflat d. Ghiță Târziору de ce boală suferia, numai decât par'că s'a mai liniștit. Nu-i vorbă, habar n'avea el de ce-o fi aia, nevrastenie, dar știi oricum, până nu știi ce ai, te apucă așa o frică să nu fie cine știe ce; dar dacă știi, e altceva; poți să te păzești, ai care va să zică un tratament pe care să-l urmezi și să nu lași boala în voia ei, să te ducă până cine știe unde. Băutura și tutunul a trebuit să le lase, dar tot nu se îndurà macar așa de câte o țuiculiță, ca să se mai întâlnească cu prietenii și să le mai poată spune că uite, el suferă de nevrastenie, că n'are voie să mănânce decât fripturi și prăjituri, că trebuie să ia în fiecare dimineață câte un duș rece, iar mai târziu, când o avea concediu, trebuie să se ducă la țară să se odihnească.

Acasă, madam Târziору încercă toate rețetele de prăjituri de prin cărțile de bucate; cu fripturile era mai ușor. Dușul mai se luă, mai lipsia câteodată, când d. Ghiță era în primejdie d'a întârziă de

la cantilerie ; — gândul însă de toate zilele și visul de toate nopțile eră la odihna dela țară, la aerul dela munte, la numărul 3 și cel mai de căpetenie din ordonanța contra nevrasteniei.

Ei, ușor de zis. Concediul concediu, dar vorba eră *cu ce?* Leafa se duceà, pe fripturi, pe prăjituri și pe toate alelante ; economia dela tutun și dela porfiriu nu știu cum ciorile să făceà că nu se vedeà mai deloc. Așà, ca tot să se înfrupte macar cu cevà aer de munte, ce-și zise d. Ghiță într'una din zile? — Hai ș'om merge și noi cu trenul de plăcere la Sinaia.

Așà a fost povestea. D. Ghiță o spune și astăzi tuturora, — și oftează. A pregătit madam Târziору niște plăcinte și o friptură rece dintr'un mușchiu întreg, au umplut cât loc a mai rămas în săculeț cu franzele, și dis de dimineață, hai la gară. De îmbulzeală nu mai e vorbă ; — domnuși doamna Târziору erau prea veseli că încăpuseră lângă o fereastră pe coridorul vagonului, cu săculețul jos la picioare, și nu se clintiau de acolo, ci se țineau cu mâna de fierul dela fereastră și se lipiau

de peretele vagonului când alți pasageri treceau făcându-și loc cu câte un «pardon», care mai politicoș, care mai răstit. — Ei, așa e pe tren, — zicea d. Ghiță, ca și când toată viața lui ar fi călătorit și ar fi fost hârșit el în treburi d'astea. Iar mai încolo prinse vorbă cu un alt călător ghemuit lângă dânsul, ca să-i spună și lui că el suferă de nevrastenie, că s'a lăsat de tutun și că acù merge să ia puțin aer la munte.

Dela gară din Sinaia au luat-o și ei pe jos după alții. D. Ghiță purtă săculețul, cam jenat, iar madam Târziору își făcea vânt cu batista, din obișnuință, și se tot miră de lumea ce furnică p'aici mai amintiri decât pe podu Mogoșoaii. Până sus la mănăstire lumea se mai rărise; au luat-o la întâmplare, spre castel, cu Bucegii în față. Ochii d-lui Ghiță se umeziră la priveliștea munților ridicându-și spinările de poeni și crestele de stânci deasupra brâului de brădet ce se coboară adânc de două părți până în valea în care sburdă în cascade apa limpede a Peleşului. Acì s'au oprit pe o bancă, și d-nu Ghiță umplându-și pieptul cu aerul

răcoros și plin de miresme, a zis încet, ca pentru dânsul: — Ei vezi, așa într'un loc să pot trăi eu, — alt om așa fi.

Iar madam Trâzioru n'a zis nimic, ci a ridicat numai ochii duiși la d. Ghiță și, privindu-se, au simțit deodată amândoi o desfătare cuprinzându-le pieptul, cum nu mai cunoscuseră niciodată alta până atunci. . .

*

Hei, vremea trece, multe se uită, dar sunt și unele cari rămân mereu vii și chinuitoare în mintea omului. Când s'au întors atunci acasă, după ce au rătăcit toată ziua pe calea Codrului și s'au ospătat cu merindele aduse și cu apa cea fără de pereche dela fântâna lui Gătej, — cu o jale mare în suflet au intrat cei doi soți în curtica strâmtă, pustie și întunecoasă a căsuței lor din mahalaua depărtată. D. Ghiță a intrat în casă, a deschis ferestrele largi, și până târziu a stat acolo pe gânduri. Nevastă-sa a venit apoi și ea la fereastră, îngrijată de curent, — dar tot n'au închis-o numai decât, căci d. Ghiță a început acum să-și desfășoare un

plan de viitor, și d-na Târziору a stat așa un ceas ascultându-l și zâmbind ca unei speranțe mijind undevă departe, până unde nici un tren nu te poate duce, ci numai gândul amăgitor, dar cu care e așa de dulce să te amăgești în voe... Aveau să pună deacuma la oparte în fiecare lună atâția lei din leafă; apoi când o să înainteze, mai mulți; și o să meargă în fiecare an la munte pe o lună, două; ce! așa n'are nici un hâz: te duci dimineața, te întorci seara, mai mult îți trece vremea cu înghesuiala drumului, și ți-e mai mare părerea de rău la întoarcere... Da' știi, să stai acolo, să te sature de priveliște și de aer, și de apa aia minunată... De munți, de Peleş și de calea Codrului...

A trecut apoi un an, și soții Târziору nu s'au mai dus la Sinaia. Au pus ei la oparte cevă, nimica toată, — de unde să se ajungă! — Las' la anul! — La anul iar, alte necazuri: viața se scumpește, chiria se urcă, leafa stă pe loc. Incetul cu incetul, d. Ghiță s'a lăsat și de fripturi și de prăjituri, și s'a întors la varza cu carne și la tocana cu cartofi. De tutun și de

porfiriu nu mai erà vorbă ; când îl apucà ispita, d. Ghiță luà francul în mână, îl învârtià pe toate părțile, apoi îl puneà iar în pungă zâmbind către nevastă : — « Asta e pentru Sinaia » ... Dar alte nevoi îl înghițiau.

Dela o vreme ce și-a zis madam Târziuru ? — Până una alta hai să fac eu o mică Sinaie aci în curticică. A semănat iarbă, a pus flori. . . Odată a venit acasă cu doi brăduleți și i-a sădit la porțiță de două părți. Când a intrat d. Ghiță în curte, s'a uitat lung la ei : — « Măi, măi, măi, — uite c'aduserăm pădurea acasă ! » — Glumià el, dar își simțià ochii lacrămând. Și au udat brazii toată vara pândind mugurii din vârfuluri să se desfacă ; dar în anul cellalt copăceii s'au uscat, și cetina roșie se risipià pe jos, în bătaia vântului și în amestecul prafului de pe stradă. . .

Nu se lăsă însă d. Ghiță, ci cu cât vremea treceà, cu atât croià planuri tot mai mari. Acum nu se mai mulțamià numai cu o lună-două la munte ; se gândià cum să se așeze statornic undeva p'acolo, când o ieși la pensie. Puneà la cale o așezare de gospodărie, ușoară, așa ca

pentru doi, și care să le lase vreme destulă să hoinăriască toate ceasurile frumoase ale zilei prin preajma Peleşului și printre brazi. . . Ca totdeauna, femeea nu zicea nimic, ci numai își pierdea privirea ca în depărtări cu neputință de ajuns. . .

*

După douăzeci și patru de ani, d. Ghiță Târziору a înaintat șef de birou, iar după alt an și-a reglat drepturile la pensie. Acum nu mai suferia de nevrastenie, — boala a și cam trecut dela modă, — dar dase alta peste dânsul. Doctorul îi zicea: arterioscleroză, — vorbă pe care d. Ghiță nu prea reușia s'o rostiască în totdeauna aîdoma, — dar asta nu-l împiedica s'o simtă greu în tot trupul, ca niște lanțuri ce-i țineau în loc și mâini, și picioare, și gândire.

Și s'au dus dar soții Târziору, după douăzeci și cinci de ani iar la Sinaia, cu trenul de plăcere, ca să vadă de un rost de așezare p'acolo, — fie macar la Gura Pădurii ori la Poiana Țapului. În tren aceeaș îmulzeală ca atunci, și par'că aceeaș lume; nu îmbătrânise de loc, ea — dar

d. Ghiță sta și se văită de picioare, și nu mai prindea vorbă cu călătorul ghemuit lângă dânsul, ca să-i spună, ca atunci, că el suferă de alterocloroză, că a ieșit la pensie și că se duce să se așeze de-acuma undeva la munte.

Incet, cu mare chin, au urcat cei doi bătrâni drumul la mănăstire. Coana Sofița nu-și mai făcea vânt cu batista, îngrijată cum eră să sprijiniască din când în când pașii șovăitori ai d-lui Ghiță. Când au ajuns la banca aceea de demult, bătrânul a căzut istovit și a închis ochii. I-a deschis apoi încet și s'a uitat împrejur. Totul îi părea acum nelămurit, șters, și gândul întreg îi sta la bătăile inimii oboșite și la sleirea puterilor care-l ținea ținut acolo. Unde să mai ia el acum drumul spre calea Codrului, — de unde să-și mai poată purta pașii la izvorul limpede din pădure?... S'a dus, — s'a dus puterea și farmecul bucuriei de viață, — toată frumusețea asta de prin prejur nu mai e pentru dânsul, — e pentru alții cari vin să-și facă rându-l în lume, și să se îmbete, la rându-lor, cu visuri cari nu se pot împlini...

Cu greu îi vine graiul bătrânului, și zice încet: — «Vezi dumneată, nu e bine întocmită socoteala asta; când aveam ce face cu viața, mi-au mâncat-o grijile și necazurile, — și acum când să-mi zic: răsuflă și tu în sfârșit, — acum, nu mai am ce face cu ea. . .» Iar coana Sofița lăcrămă alături și tăceà.

S'au întors acasă ca atunci, d. Ghiță n'a mai deschis ferestrele, s'a trântit așa îmbrăcat pe pat, și într'un târziu nevastă-sa l-a auzit oftând, apoi îngânând potolit: — De-acù, sapa și lopata.

DOUĂ LUMI

Zăpada scârțâe sub pașii șovăitori...
Nu e departe casa, dar bătrâna
e slabă, — slabă de vârstă și slabă
de apăsare sufletească ...

Cum i-a și venit gândul acesta, nu mai știe, nu mai poate să-și dea seama ... N'a fost bisericoasă niciodată, dar în dimineața aceea, cum sta la fereastră și priviă — a câtea oară acum! — silueta acoperișurilor de case peste cari se ridică, în umbră, conturul turnurilor de biserică cu crucile sclipind deasupra cupolelor, s'a simțit cuprinsă deodată de un fel de speranță superstițioasă, tresărită din nebănuite adân-

curi ale sufletului... O durere ce te muncеște, covârșitoare peste toate, caută astfel legătură cu tot ce ochiul vede în afară... Și par'că a fost clipirea unei mântuiri întrevăzute, mai puternică decât cugetarea rece, o pornire sfărâmatoare a ori cărei înlănțuiri de chibzuire omenească, gândul acesta: «Dacă mă duc acuma la biserică, el se va întoarce la mine» ...

O, Doamne! — unde a căutat ea să prindă legătură nouă cu sufletul copilului pierdut!.. În biserică, pustiu și rece. Câteva femei bătrâne, uitându-se cu mirare la cucoana rătăcită aci printre sărăcime, preotul făcându-și slujba cu monotonia resemnată a propovăduitorului în pustiu... Numai icoanele cu priviri miloase par'că întrebau: ce cauți aci, și pe cine cauți?... Nu, nu este aci, nu este nici o părticică din inima rătăcită, pierdută. Pe orice drumuri o vei căută, vei putea să o găsești, — pe acesta unul, nu.

Și se întorcea umilită, zdrobită, spre casa singuratică ce-i apărea acum ca un mormânt în care se ducea, la rândul ei, să se îngroape. Nimic n'o mai leagă de

viață — morminte peste tot, — morminte peste cei morți și peste cei vii...

Și totuși, el, unul, trăește... Ochii aceia cari s'au deschis întâiu la privirea tremurătoare sub belșugul de iubire abia încă-pătoare în inima de mamă, zâmbesc încă; — o, dar cum s'a putut schimbă zâmbetul acesta așa... Și mânuțele acelea cari se întindeau spre mama, mama, — există încă, — sunt undeva în lumea aceasta, nu le-a acoperit pământul sub încremenirea de veci, — și totuși nu mai sunt, nu mai sunt...

Copilașul adorat, copilașul blond și rîzător nu mai este, — firește; vlăstarul plăpând de odinioară e astăzi copac în putere... Dar sufletul, sufletul nu mai este nici el? Toată iubirea aceea care s'a revărsat asupra lui din clipa cea dintâiu când s'a desprins de sufletul mamei și zi de zi, ceas de ceas, în lungul și greul mers al anilor după ani, — nu l'a putut cuprinde, n'a putut să călească pe vecie lanțul acela ce le-au ținut odată atât de strânse la olaltă?

Singură, singură... În casa mare, tăcută, posomorită... Iată, aci eră odaia lui... Aci

venià ea, tiptil, să-l sărute pe fruntea aplecată peste vrafurile de cărți și hârtii... Și tot aci, într'o zi, când ea îndrăznise să-l certe cu blândețe că prea începuse a-și despărți viața de a ei, că prea dădea mult vieții de afară, din altă parte, de nu știà unde... — el se ridicase răstit — din clipa aceea par'că se prefăcuse în altul — și-i aruncase în obraz vorbele:

— Știi ce, mamă? Prea te legi de sufletul meu; lumea d-tale e alta, — mai lasă-mă și în lumea mea ...

Vorbe după vorbe se schimbaseră. La urmă el izbucnise iar:

— Ce, adică toată viața mea am să târăsc după mine ghiuleaua epitropiei materne?

Lovită în inimă, albă ca varul, ea abia putuse să îngâne:

— Atunci, n'avem decât să ne despărțim.

Crezuse să'l întoarcă. Dar el, se vede, atâta așteptă.

Și s'a dus.

Unde? De ce? N'a voit niciodată să întrebe. I-a fost frică întotdeauna să în-

trebe. Unde se poate duce un copil, când lasă așa în urmă, pe mama sa? ... — I-a fost groază să întrebe ...

*

În pat, în miezul nopții, bătrâna se frământă. Ce gând ciudat, cu mersul la biserică! Firește, dacă voiă să-l găsiască ...

Și par'că se vedeă colindând stradele și căutând să ghiciască unde se adună lumea cea mai veselă, cea mai nepăsătoare de tot ce este și ce poate fi, cea mai zmulșă de sub toate prejudecățile și mai slobodă de orice frâne ce țin legați pe oameni între dânșii și pe toți cu omenia ...

Ce știă ea, sărmana, ce puteau fi acele localuri de pierzare, în cari își închipuiă acum pe copilul ei? Il zăriă doar ca prin nori de fum, alături cu alții, tineri, femei, o învălmășeală de glasuri și de râsete, — bătaii de joc de lumea lui Dumnezeu și de inima însângerată de mamă ... Nimica deslușit, de cât ochii cari nu mai știiau să zâmbiască, ochii cu privirea cinică, în fruntătoare ...

Din mijlocul visării dureroase, inima-i

sări din loc. Bătuse cineva la uşă ? ... Da, da, bătaile se repetau, încete, sfioase ... Le auzià, da, le auzià ... Cât le-a aşteptat ! Cât le-a nădăjduit ! Cât şi-a ținut, zadarnic, aţintit auzul după ele, în serile lungi singuratece, în noţtile fără somn ...

— Vasile ! Vasile !

Sări din pat şi ea singură alergă să deschidă, în gerul din sală ...

Nimeni la uşă ... S'o fi răsgândit, — de ruşine şi-o fi întors paşii îndărăt ? Nu, nu, — zăpada erà neatinsă în întinsul curţii, un covor alb, fără o urmă pe dânsul ...

Dar jos, sub uşă, ceva se mişcă. Ghe-muit în colţ, un câine scăpase osul la care rodeà, şi strâmtorat aşteptà acum, cu capul plecat şi chiăunând încet, să cadă lovitură asupra-i.... Deodată cu amărăciunea desamăgirii, inima bătrânei fu cuprinsă de un val cald şi bun de milă fără margini. Se dete în lături lăsând uşa deschisă ... Bietul câine .....

Dar câinele sări deodată din adăpostul descoperit şi o luă la goană, mai chiăunând odată şi strângându-se dela mijloc,

ca pentru a se feri de zburătura ce se așteptă să'l urmeze ...

Bătrâna zâmbi amar. Mișcare de milă, neînțeleasă ... Ce mirare? ... Când altfel de chemări, în cari se pun toate bătăile unei inimi, și rămân neînțelese, rău prețuite!

Aide! Nu mai e nădejde ... Inchide-te iar în mormântul tău, la ușa căruia nimeni nu are să mai bată, până la judecata de apoi ...

Prin zarea de lumină slabă a candeliei, ochii-i se opriră la portretul bătrânului, deasupra patului:

— Am întârziat în lumea aceasta, își șopti. Tu, cel puțin, te-ai dus la vreme. Eu am întârziat ...

«Zadarnic am căutat să leg lumea mea cea veche de lumea nouă a celor noi; chiar legătura dintre mamă și copil a fost prea slabă ca să poată țineă aceste două lumi laolaltă ... Ori cât am împletit-o, din lacrămile și din zâmbetele mele, din căldura sânelui și din duiosia inimii, din noapțile de veghere și din zilele de trudă, din jertfa vieții mele întregi, — în zadar! a

fost prea slabă legătura, — s'a distrămat, la cea dintâiu zmăcire despărțitoare a celor două lumi... Altă lume!...

Și întinse brațele spre portretul din perete:

— O chiamă-mă, chiamă-mă în lumea ta, în lumea noastră, să nu mai turburăm, nici cu gândul la noi, viața lumii celei noi, cu care n'avem nimica, în care noi nu încăpem, și care de noi se scutură ca de o povară... Să-i lăsăm rândul să și-l facă așa cum ea îl înțelege... Ce știm noi?... Chiamă-mă!...

Iar din cadrul lui auriu, portretul părea că-și clatină capul încet, în umbra aruncată pe pereți de flacăra [pâlpăitoare a candelii gata să se stingă, și-i zice:

— Vino.

SALCÂMUL

S'au tot rotit cârdurile de ciori deasupra, — într'o vreme părea că nu se mai isprăvesc, cum veniau delamiază-noapte și împânziseră cerul până departe; — dar acum au mai rămas numai câteva, și astea nu se mai cărăbănesc de pe-aici. Gerul pare că le-a îngreuiat aripele de se lasă la pământ pășind tacticos, și foamea le face îndrăznețe, de intră în curțile oamenilor, și abia se avântă spre un sbor leneș când te-ai apropiat de ele la doi pași ...

Așa amorteste frigul și foamea, — și așa parcă alungă ori potolește teama de

alte primejdii, cari apar atuncea mai șterse, mai ușor de înfruntat, mai lesne de disprețuit.

Așa și omul, copleșit de necazuri și lip-suri e mai îndrăzneț, — simte și el în sufletul lui că starea lui de jale are să îmblânziască pornirile dușmănoase și să umple de farmecul milei inimile de cari va încerca să se apropie ...

Da, dar nu sunt toți oamenii la fel, — și ciudat om în felul lui erà vecinul meu Nae Factoru. Fusesse împărțitor la poștă, și de acolo i-a rămas numele; a dat însă ceasul rău peste dânsul; într'o iarnă tot așa de posomorită și geroasă, un reumatism i-a stricat picioarele pentru totdeauna, de nici nu se mai cunoștea ce fusesse odată Petrescu Nicolae al IV-lea.

Dar de ce zic eu că erà om ciudat vecinul meu Nae? Fiindcă pe el lipsurile oricât l-ar fi întețit, nu-i dădeau brânci nicidecum pe la ușile altora. Când a înțeles că, pentru toată truda lui de ani îndelungați, l-a scris și pe el stăpânirea cu o pensie de 25 lei pe lună, și-a făcut socoteala că poate i-o ajunge să nu moară

de foame, el și copila, — și n'a mai zis nimica.

Pentru el, nici că-i mai păsă lui; tot omul își are soarta scrisă, și se vede că a lui asta a fost: să care o viață întreagă scrisorile dela unii la alții, să ologească apoi și s'o mai ducă pe urmă câțiva ani târâș-grăpiș — spre groapă. Dar îi eră de copilă, os fraged, plăpând, — rămasă dela șapte ani fără mamă. Să fi fost un băiat, de, îl aruncai acolo în vârtoarea vieții, să se deprindă cu necazurile și să slugăriască și el într'un fel sau într'altul semenilor lui, — să fie de vr'un folos pe lumea asta, se chiamă; un băiat, oricum o fi, o duce la tăvăleală ... Dar Sofița eră puțintică, slăbuță ca și mamă-sa, și dela o vreme tușiă tot așa cum a tușit și răposata până s'a topit toată și s'a stins, de par'că n'ar mai fi fost de când e lumea...

— Trebuie îngrijită, trebuie păzită, — i-a spus doctoru, — altminteri o pierzi; mâncare bună din belșug, fereală de răceli, aer curat, să stea mai mult p'afară ...

Toate ca toate, dar aer a dat Dumnezeu destul.

Aci afară, spre Filaret, nu e înghesuială de case, de lume; sunt și copaci pe alocurea, și chiar Nae are în curticica lui un salcâm, care acum își întinde jerpelit nuelile ca o mătură uriașă spre cerul plumburiu, — dar să-l fi văzut astă-vară în podoaba deasă a frunzelor, cum în cîripitul voios al păsărilor, în mireasma dulce a florilor, răspândiă umbră și răcoare împrejur...

Aci, sub copacul acesta, pe o bancă, a stat mai toată vremea zilelor călduroase Sofița. Până și toamna târziu, îndată ce soarele mai răsbîia cu razele lui piezișe, aruncând umbre lungi pe pămînt, fetița se sgriburiă sub dragul salcâm, îmbrobodită peste tot, și stă acolo și jeliă fiecare frunză pe care vîntul o desprindea din copac așternînd-o pe jos, într'un cerc mai larg și tot mai larg.

Apoi a dat într'o noapte gerul și tot ce-a mai rămas din podoaba salcâmului s'a scuturat dintr'odată. S'au închis ferestrele căsuței, și s'a așternut de jur împrejur tăcere. Numai câte un corb, bătînd din aripi grele, tăiă din când în când

crâmpeiul de pustiul alb prins în pervazurile ferestrelor.

*

Aerul ni-l dă Dumnezeu din belșug, și stăpânirea se îngrijește pentru slujitorii ei credincioși de câte o bucățică de pâine, — dar iarna e greu, când dau gerurile cele mari și când doctorul ți-a spus despre o ființă la care ții mai mult decât la sufletul din tine: să o păzești de răceală, de frig, că la boala asta e moarte ...

De trei zile văd pe vecinu-meu Nae învârtindu-se cu bieteale lui picioare șontoroage prin jurul salcâmului din curte, tot măsurându-l din ochi, plănuid ceva cu el și par'că neîndrăznind să-și pună gândul în lucrare ... Numai într'o seară ce aud bufnind ca niște lovituri de săcure la rădăcină de copac; apoi nici nu mi-a mai trebuit altă tălmăcire.

A doua zi mă uit pe fereastră, — cu adevărat salcâmul zăceă la pământ ciopârțit ... Și eră afară un ger, — un ger fără milă și fără îndurare ...

— Apoi așa a fost, mi-a spus mai târziu

vecinul Nae când l-am întrebat. Că nu mai erà franc în casă și nici bucățică de cevà ce să mai fi putut pune pe foc. Și fetița tremurà în pat și clănțanià din dinți și ziceà mereu: — «Mi-e frig, tată...» M'am tot gândit și mi-am zis: La ce slujește acuma copacu ăla de-afară?

«A fost bun astă-vară, — acù stă de geaba acolo, și fetița înghiață de frig în casă... Da, — da' ce ne facem la vară?... O să treacă iarna și o să vie iar pe urmă căldurile și n'o să mai ai o leacă de umbră în curte... Ș'apoi ce-o să zică fetița?... O, Doamne! Intâiul lucru e să trăiești azi, că despre mâne o vedeà cel de sus... Dac' om înghețà acuma, la ce-o să ne mai folosiască umbra de la vară?... Și l-am tăiat.

«Ardeau acuma lemnele în sobă, dar țiuiau și plângeau de parcă s'ar fi tânguit salcâmul precum că de ce l-am tăiat?... Și mă prindeà așa o jale dela inimă și o părere de rău. Mai ales că fetița mă tot întreba: — «Tată, de ce se tânguie așa lemnele când le arzi?... »

— «Le-o fi durând și pe ele», zic of-

tând. — Și odată numai ce deschide ochii mari la mine: — «Tată, zice, când s'o face primăvară, o să stăm iar toată ziua sub salcâm ... Tată, mai e mult până la primăvară? ...»

«Doamne, Doamne, — aș fi vrut să fie așa de mult, cât să nu mai sosiască nici odată ... Dar tot a sosit.

«Stam în pat și mai ațipiam așa spre dimineață, când deodată mă trezesc într'un țipăt de-mi rupe inima ...

— «Fetița tatii, ce e? ...

«Stăteà la fereastră, galbenă, pierdută, aiurită ...

— «Tată, tată, nu mai e salcâmu ... Ne-a tăiat salcâmu, ne-a furat salcâmu ...»

«Și odată cu hohotele de plâns, a dus batista la gură și m'a cuprins amețeala când am văzut cum se roșià de sânge ... Am culcat-o iar în pat ... — «Tată, tată, nu mai e salcâmu» ... atâta puteà să mai îngâne, și mereu asta și iar asta o spuneà, — și mă sfâșià, domnule, mă sfâșià ici la baerile inimii ... «— Nu plânge, fetiço, zic, — că o să punem altu în loc și o să crească tot ca ăla ...» — «Crește tată?»

zice mai potolită. — «Crește dragă, — zic și mă 'ntorc cu fața în altă parte, să nu mă vadă cum mă podidesc lacrămile ...»

*

L'am mai întâlnit iară, nu mult dup'aceea, pe vecinu-meu Nae. Eră în tramvaiul care duce la cimitir. Se uită așa pierdut pe geam și tot legănă în mână o ramură tânără de salcâm.

Abià m'a cunoscut, ca din vis. A zâmbit și mi-a arătat ramura :

— Acù nu mai e mult, și vine vara ... Trebuie aer, trebuie umbră ... Apoi dac'am tăiat salcâmu, de unde umbră?... Trebuie altu ... Uite, am să sădesc rămurica asta, și are să crească ... Dar trebuie de timpuriu, ca să aibă vreme ...

Și uitându-se sfios de jur-împrejur, se pleacă la urechea mea, în taină :

— Ce crezi, d-le Iancule, se prinde? ...

— Se prinde, nene Nae, se prinde, — zic eu, și-mi întorc de zor ochii spre geamul dela spate.

TINEREȚE...

S'acù un ceas, ș'acù două ceasuri, am văzut-o plimbându-se tot așa, cu mâinile aduse la mijlocul cojocului, de unde trupul părea frânt înaintea. Își târă opincile a gale, și în capul bătrân învâluit în broboada neagră părea a fi amorțit orice alt gând, decât acela d'a nu se depărtă prea mult, în sus sau în jos, de o anume poartă. Ajungând în dreptul ei, bătrâna mai răria încă pasul și aruncă priviri sfioase prin curte; apoi își relua mersul tot mai obosit.

Poarta aceasta e tocmai în fața locuinței mele, și așa, aruncând privirile pe fereastră, tot văd și iar văd cum baba trece

și iar trece pe dinaintea ei ... Și iată acum
îmi aduc aminte că sunt câteva zile de
când am văzut-o ieșind de mai multe ori
din aceeaș curte cu o cană mare și aler-
gând după apă într'o curte vecină. Cojocul
și-l ținea numai cu mâna stângă, dar par'că
eră încă și mai frântă dela mijloc. Un zel
mare eră în toate mișcările ei, — așa că
acuma îmi ziceam : de ce biata de ea o
fi fost gonită dela stăpân? — ba încă poate
fără un gologan de răsplată, — căci altfel
de ce eră să mai stăruiască aci pe lângă
poartă, dacă nu în nădejdea d'a muiă inima
stăpânilor ca să nu o lase așa, cerșetoare
pe drumuri ...

Tocmai toate nu le ghicim însă așa cum
sunt, după câte vedem, și tot așa nu le-am
nimerit nici eu cu închipuirea mea. Pove-
stea bătrânei eră alta, și am aflat-o mai
pe urmă.

Acolo în satul ei dela poalele munților
rămăsese de mult singură, în bordeiul trist
gata să se năruiască. Nu mai eră braț și
umăr de bărbat, care să mai pună un sprin-
jin, să mai dureze o bârnă. Gardurile des-
fundate nu mai însemnau decât pe ici pe

colo ocolul pustiu; — se risipiau toate și tot din mai puțin ajungeau traiului pe ducă.

Atunci și-a adus aminte bătrâna de fata ei dela oraș, plecată cu ani înainte, slujnică la niște boeri, cari petrecuseră odată o vară aici în sat... Adică și-a adus ea aminte și mai de mult, și adesea, de Marioara ei, — dar altfel, cu altfel de dor. Atunci când și-l împărțià, dorul, cu omul ei, — cum vorbeau adesea seara, la licărirea tăciunilor de pe cuptor, de fetișcana lor, ce-o mai fi făcând și cum o fi ducând-o p'acolo, în străini, și, mai cu seamă, când și cum o să se mai întoarcă aci, acasă... Apoi într'o noapte moșul a rămas așa, lângă vatră, și n'a mai zis de atuncea nimica, nici nu s'a mai mișcat, până l'au dus colo unde rând pe rând o să se ducă să se odihnească tot satul...

A scos bătrâna din fundul unei lăzi o scrisoare, și s'a dus cu ea la domnul primar să-i scoată de-acolo numărul ăla unde spune că stau boerii la cari slujește Marioara. Domnul primar i-a scos numărul și i l-a scris pe o bucată de hârtie. A strâns-o bătrâna și a legat-o în colțul basmalei,

la un loc cu bruma de parale ce mai gă-
sise pe acelaș fund de ladă.

Paralele i-au ajuns ca să nimeriască
până în oraș, iar «numărul» ca să dea de
urma locuinței boerilor. Toate le-a găsit
cu acest chip, — și chiar și pe Marioara;
dar nu așa cum a crezut.

O Doamne! Cum sunt toate lucrurile
în lumea asta altfel de cum ni le închi-
puim... Și chiar cele despre cari am crede
că le-am cunoaște mai bine, mai cu di-
nadinsul, și din fir în păr; — iată până și
copilul pe care l'ai născut, l'ai hrănit, l'ai
crescut mare, trup din trupul tău, suflet
ținut în trupșorul acela cu truda zilelor
și nopților tale, — ce crezi? e acela pe care
ți l'ai închipuit?...

Cu ce privire străină s'a uitat Marioara
la mama ei, — și cât de străină i-a apărut
Marioara bătrânei .. Privirea tinerei par'că
zicea: «—Ce ai mai căutat și tu aici? nu
puteai să stai acolo în bordeiul tău?» — Iar
a bătrânei: «—Vai, Marioaro, cum te-ai
schimbat aci la oraș, — și la haine și la
păr, — și la vorbă și la ochi...»

Iar prin ochi vorbește sufletul, macar

că prin vorbă ai mai putea să ascunzi câte ceva din oglindirea lui ... Bătrâna a întors privirea să nu mai vadă ochii aceia, s'a tras într'un colț și a stat o vreme acolo ... Apoi și-a luat hotărîrea: — «Ce, am venit eu aici să fiu cuivă spre sarcină?... ..Nu.» Și iat-o alergând, cu un zel friguros, ba să care lemne, ba să aducă apă, — și numai de una-i părea rău: că nu-i dă Marioara mai multe porunci de împlinit.

Marioara nu-i dădea nici una. Una singură i-ar fi dat, dar nu cutezà. Și așa într'ozii i-a zis, ca s'o aducă mai pe departe:

— Știi ce, mamă? Boerilor nu le vine la socoteală să te vadă mereu p'aci, prin bucătărie, prin curte. Mi-a spus cucoana să-ți zic cumvã ... De, așa sunt boerii ...

Nu le vine la socoteală?... Dar ce strică ea? In calea cui stã? Nu erã ea acolo de ajutor? Nu aduceã apă dela cișmeã? Lemnele și cărbunii din pivniță? — Cu ce le scoteã ea ochii?... Da, da, cu țărănia ei; cu opincile, cu cojocul, cu broboada. Acì lumea umblã altfel îmbrăcatã. Boerii sunt oameni subțiri ...

Și iat-o atunci furișându-se afară din curte și bătând strada cât e ziua de lungă. Ulița e pentru toată lumea, de aci n'are nimeni cum și de ce s'o alunge...

Până seara umblă așa, — și numai atunci când nici cojocu-i alb nu mai făcea pată în întunericul din curte, se furișă iar, tip-ti, și-și căută în bucătărie colțul în care să-și lase să se răstoarne oasele-i trudite.

*

În noaptea de Crăciun, — a fost atunci o lună frumoasă, — când m'am întors acasă, târziu, am zărit în curtea de peste drum, pe treptele ce dau în bucătărie, ghemuită jos, în cojocu-i nelipsit, pe baba mea ră-tăcitoare. M'a cuprins deodată o milă sfâ-șietoare, și nu m'am putut opri să nu-i spun o vorbă. M'am apropiat de ea, și atunci m'a izbit de pe geamul bucătăriei lumină vie de lampă și sgomot vesel, râ-zător, de glasuri.

— Ce-i aci, întreb, și de ce stai d-ta afară?...

— Ce să fie? E fii-mea cu ailantă din vecini și cu al ei... De, ca de sărbători...

— Bine, dar pe d-ta te lasă aci, în ger...

— Nu mă lasă, stau eu. Ce să caut?
Lasă-i. Lasă-i să petreacă ei... Să se bu-
cure... Că-s tineri...

LA DOI PAȘI...

Greu îi trec ceasurile omului singuratic. Radu Calomfir, slujbaş mai mărunțel și burlac, răsfoise acum pentru a treia oară «Ilustrația franceză», aruncând tot mereu, din colțul în care se găsiă, câte o privire spre ușa cafenelei. Nu, n'avea să mai vină de-acuma nimeni, nici un cunoscut ... Poate după eșirea dela teatru; dar până atunci era prea mult, și lui Radu Calomfir i se ura de moarte.

Iar când ți se urăște așa, în totd'auna gândul ți se duce la o altfel de viață, ce ai fi putut sau ai putea să-ți croești, la o schimbare, la un rost de traiu aminteri; — și cu gândul iarăș îți mai trece vremea. O altfel de viață, alt rost de traiu ...

Ei da, un flăcău aproape tomnatic, ce alt ar putea să înțeleagă printr'asta decât viața casnică? Singur, ori cât nu te-ai feri de prieteni, tot singur însemnează. Prin oraș, la cafenea, ici-colo, schimbi o vorbă-două, mai pui lumea și țara la cale, — dar când te întorci acasă în odaia goală, pustie, tot par'că simți că nu e asta o viață pentru un om; — simți sfârșiala aceea a celui de care mai la urmă nu-i pasă nimănui nimic, de-ar fi să moară în clipa asta, și doar: «săracu» — atâta ar zice ori unul ori altul, și și-ar vedeă mai departe de treabă, uitându-l până mâine.

Odaia va fi caldă, firește. Marioara, fata gazdei, și singura servitoare a casei, nu uită niciodată să-i facă focul, după cum nu uită dimineața să-i aducă, tiptil, cafeaua, trântind ușa mai cu putere după dânsa abia când iese, ca să-l deștepte, să nu întârzie dela birou ... Ce fată drăguță, Marioara! Radu zâmbește când se gândește la dânsa. Dar de! o servitoare ... Deși nu tocmai, — fată de meseriaș, gospodărint la casa părinților, orcum însă ...

Hei, a fost el nu numai odată, a fost chiar

de două ori, Radu Calomfir, în vorbă de «schimbare de viață». Odată, mai de mult, pe când de abia intrase în slujbă. L-a chemat maică-sa — acuma nu mai trăește — ca să-l vadă așezat până n'o închide ea ochii; l-a chemat în orașul lui de naștere. Zicea că-i găsisese ceva potrivit pentru dânsul. S'a dus Radu gătit, spilcuit, s'a dus odată, de două, de nouă ori, — chipurile ca să-și facă curtea. Concediul i se isprăviă și el tot nu se mai *esplicà* ...

Intr'o bună zi, numai ce-l ia fata la refec: — «Apoi bine, domnule Radule, o fi aproape luna de când tot vii pe la noi ... N'am putea să știm și noi cu ce scop»? — De, madmoazel, își luă atunci curaj Radu, — cu scopul cel mai onorabil cu care un tânăr ... — «Așa? da, dacă-mi dai voie mata să te întreb, cam ce leafă ai?» — Leafa nu prea e multă, dar mai sunt avansări, ș'apoi oamenii tineri... — «Tineri, tineri, dar dacă ai muri dumneata, eu ce pensie am? ...»

S'a îngălbenit Radu când a auzit așa, — nu de alta, dar era cam superstițios pe vremea aia și se gândiă: Doamne ferește,

să nu vorbiască asta într'un ceas rău.

N'a mai cerut-o; și-a luat bonjur și arevoar, iar peste două ceasuri erà în tren înapoi spre București. Biata maică-sa n'a avut mângâerea să-l vadă așezat. Dar de, — vina lui erà? Dacă erà superstițios...

Apoi a doua oară se înamorase de o domnișoară studentă, — ș'atunci iar erà cât p'aci s'o ceară. O cunoscuse la o familie, singura la care se duceà din când în când, și cu prilejul «jocurilor de societate» ajunsese până la o convorbire asupra căsniciei. Dumnezeule! Domnișoara studentă n'o înțelegeà decât cu niște condiții...

Apoi după asta Radu Calomfir a dat din întâmplare peste o revistă în care se vorbià cu mare foc «despre celibat», și se osândià tineretul de astăzi, care preferă viața de boem, de vagabond, și nu se gândește la binefacerile și la moralitatea înaltă a vieții de familie...

Se gândià Radu la toate astea răsfoind pentru a patra oară «Ilustrația franceză», — apoi oftă așa în sine, cerù plata, își luă pălăria și o porni spre casă.

Lumină la ferestrele gazdei... Ce să fie? A, — tocmai acuma își aduceà aminte: — erà sfântu Nicolae a doua zi, și gazda își prăznuia ziua numelui. Pe fereastra din curte îi zări o clipă: pe bătrân în fruntea mesii, și împrejur toți ai lui: copii mari acuma, fiecare cu rostul lui. Marioara, între dâșii, tocmai râdeà, răsfățată, arătând un șirag de dinți albi ca laptele ...

În odaia lui, înainte de a-și aprinde lampa, Radu mai avù odată vedenia repede a acestei scene. Și deodată îl năvăli ceva cald dela inimă, și par'că i se deschideà în minte ca o lumină, — așa ca și când ar fi deslegat o problemă ce l-ar fi frământat multă vreme și de care s'ar fi mirat acuma cât erà de simplă, cât erà de ușoară ...

Așa e, domnule. Umbli cine știe pe unde cu mintea să găsești deslegare vieții chinuite, — și poate deslegarea e aici, la doi pași, acolo unde nici nu te-ai gândit ...

Servitoare! O servitoare! Și-a zis el oare cu adevărat acest lucru? A socotit-o așa? ... Da, spre rușinea lui trebuia să-și mărturisiască acest lucru. O fată care

seara îi făcea focul, dimineața îi aducea cafeaua, ziua îi deretica prin odăe... O servitoare, firește. Nu era domnișoara din Târgu-Călmățuiului, care se interesa de eventuala-i pensie de văduvă, — nu era studenta care nu înțelegea căsnicia decât ca un contract cu libertatea relativă și reciprocă dintre soți... Era servitoarea casei, modestă, tăcută, dar zâmbitoare întotdeauna și mulțămită, ah! așa de mulțămită de a ține rânduiala spre mulțămirea celorlalți ai casei...

Viață, voioșie, mulțămire, — o servitoare! Da, — numai atâta acuma. Dar o asemenea servitoare să o ridici, să o așezi alături de tine, — vezi, asta e ceva. Să nu te cobori la altul, — și nici pe altul să nu cauți să'l cobori la tine, — vezi, asta e deslegarea problemei. Și era să treacă pe lângă ea fără s'o ghicească, să-și cufunde tot mai mult și tot mai fără de întoarcere viața în întunericul pustiu și ghețos al singurătății și stârpiciunii...

O clipă, un tablou, un răs sănătos și nevinovat, un șirag de dinți albi ca laptele strălucind în lumina unei lămpe să-

răcăcioase, — vezi dumneată, nu trebuie mai mult ca să cârmiască o viață în zăgăzurile ei sortite; — o arătare, o vâlvătaie de lumină!

. . . . .
Și uite așa s'a însurat prietenul meu Radu Calomfir. Când s'a arătat în pragul odăii în care veselia își urmă toiul ei cinstit și sănătos, n'a umblat cu multe «fiindcă» și «pentrucă». O vorbă netedă și inimoasă bătrânului. Marioara s'a roșit toată, a pus ochii în pământ, și mai întâiu n'a putut șopti decât atât: — «Vai, domnule Radu»... — Bătrânul, luat repede, s'a cam zăpăcit el nițel, nu-i vorbă, la început; de, prea se uită drept și din inimă domnu Calomfir în ochii lui. Ș'apoi dacă e p'asă ...

Prietenul meu Radu, într'o după-amiazi, pe când «servitoarea» de atunci, stăpâna de acum, ieșise până la bucătărie să vază de niște cafele, mi-a spus întâmplarea, și o spun și eu tot așa cum mi-a povestit-o el.

IN CĂILE FIRII

să mă omori, Ștefane...

Toată noaptea femeea nu închisese ochii. Și acum, spre ziuă, când bărbatul deschise ușa sfios, aruncând o privire turbure și piezișă spre dânsa, rămase așa cu fața galbenă în sus, nemiscată, și nu zise de cât atâta:

— O să mă omori, Ștefane.

În colț, fetița par'că nici nu luă seama la dânsii. Se dase jos dis de dimineață din pat, de lângă mamă-sa, și numai în cămășuță, își făcea acum de lucru cu niște tinichele, le ștergea cu un petic de cârpă, le rânduia la perete, le mută dintr'un loc într'altul... Eră gospodăria ei, — a ei și a păpușii, care stă de-o parte, fără mâni,

fără picioare, înfăşurată peste tot, sprijinită de marginea unui scaunel şi privind cu ochii ficşi de sticlă la atâta zor şi aflare în treabă.

Bărbatul bombăni ceva ursuz, îşi aruncă pălăria pe un scaun, îşi scoase paltonul soios şi se trânti pe o canapea şchioapă, care gemu, răsvrătită par'că şi ea de o așa lipsă de rost şi rânduială.

O rază de soare se furişă pe geam. Se deşteptă firea, nepăsătoare de frământările omenesti şi de sminteala celor ce nu se pricep să țină pas cu dânsa... Un cîrîp de păsări pătrundeă, mai mult ghi-cit, în odaie... Uite vezi, astea nu-şi uită niciodată de rostul lor, — de aceea sunt totdeauna așa de vesele, așa de sprintene, așa de bucuroase de viață... De ce nu poate și omul să umble mereu, fără de rătăcire, în căile firii?..

În auria țesătură a razelor tot mai îmbelșugate, apare coama bălană a fetiței. Lăsase rânduiala gospodăriei; alte gânduri mai adânci îi munciau acuma căpșorul.

— Mamă, adevărat că tu o să mori?...

Femeea tresări; așa de adâncită într'ale

ei stătuse fetița adiniaori, de nici prin gând nu-i trecuse mamă-sei că și dânsa luase seama la vorbele ce rostise...

— Da, mamă, o să mor și eu când mi-a veni ceasul.

— Și toți oamenii o să moară, — își urmă fetița gândul, în ochi cu adâncimi de cari mamă-sa se înfioră. Toți, toți, — adăogă strângând din pumnișori și aducându-i de câteva ori la tâmple ; — și pe strade n'are să mai fie nimenea, — n'are să mai umble nici un om, — toți o să moară, nu-i așa mamă, — toți, toți...

— O, căpșorul meu, la cese gândește ea !..

Și ca trezită la o nouă încordare în lupta vieții, femeea se ridică : — Așa e, numai o viață avem, — toți o să murim ; dragă fetiço, așa este ; de ce să ne-o mai amărîm, viața asta una pe care o avem, și să nu căutăm să o trăim așa cum se poate, fără să ne mai otrăvim inima cu păreri de rău pentru câte toate sunt și se vede că e scris așa, să nu poată fi altfel...

* * *

Lesne de zis, dar greu e să-ți calci pe inimă și să te împaci cu o viață pe care nu o simți și nu poți să o cunoști ca ome-nească...

Se veștejiă femeea văzând cu ochii, — și fetița tot mai rar își făcea și ea de lucru în colț cu gospodăria ei; tot mai mari și mai întunecoși în adâncimea lor se deschideau ochii, căutând pare-că înăuntrul lor deslegarea tainelor din afară...

— S'o ia dracu de treabă! — avea obiceiul să zică bărbatul, ori de câte ori «o făcea iar lată». Și apoi asta se întâmplă cam de obicei în fiecare Sâmbătă. Iți iei simbria, și dai, firește, să te duci acasă. Dar om ești, te mai abați cu tovarășii... După o săptămână încheiată de muncă, — de, cine nu le știe toate astea?..

Le știe toată lumea, — ce să ți-o mai lămurească nea Ștefan? Te pomenești că nu-i fi având nici chiar dumneată nevoie de prea multă explicație.

Ș'apoi așa. Când veniă Duminica dimineața acasă, cu simbria pe jumătate și cu nintea mai adesea numai pe sfert, îi mai rămâneă doar — din minte zic, — ca

să îngâne și el, ca semn de căință, atâta macar : S'o ia dracu de treabă !

Ei, și vezi că dracu tot nu voià s'o ia.

* * *

Dup'amiază, când se trezià buimăcit, abia îi venià, încetul cu încetul, până ce se întregià la loc cum fusese, înțelegerea dreaptă a lucrurilor cu totul.

Și uite-așà, deschizând într'una din zile ochii, rămase mai întâiu lungit pe canapeaua șchioapă, ferindu-se să se miște, plictisit degemetele hodoroagei. Întâiu așà, apoi rotind ochii leneși împrejur, zări în colțișorul ei fetița, tare adâncită într'o muncă nedeslușită.

Ce tot făceà acolo ? Coseà ceva. Da. Cu mânuțele nedibace, împungeà acul, trăgeà firul de ață până departe, apoi iar se întorceà, și urmà tot astfel, fără să se opriască, numai încrețind din când în când din sprâncene, ca semn de o oțărare tot mai mare...

Tiptil, omul se ridică, și încet se apropià să vadă mai bine. Adică ce erà să fie ? Jocuri copilărești, negreșit, și nimic

altceva... Și totuși, parcă ceva îl îndemnă să cerceteze mai de aproape.

Fetița cosea un fel de sac, strâmb, diform, prins la întâmplare. Iar înăuntru, toată gospodăria ei de tinichea zuraia din când în când, scuturată de mișcările mânuței ce purta firul tot mai scurt și mai scurt...

— Ce face fetița tatii aici?...

Mânuța se oprî din cusut și ochii mari sperioși se ridicară o clipă, apoi se plecară iar.

— Uite, îmi strâng lucrurile mele...

— Îți strângi lucrurile tale? și de ce?

— Uite, fiind că eu vreau să plec...

— Să pleci, — și unde să pleci?...

— Eu vreau să plec în lume...

— În lume? Unde-i aia?...

— Nu știu. Așa zice mama: o să plec în lume..., Și eu vreau să plec în lume cu mama...

— Cum? Nu vrei să rămâi cu mine, cu tăticu tău? Nu iubești tu pe tăticu tău?...

— Eu iubesc pe tăticu meu, da' nu vreau să rămân cu tine, fiindcă tu dormi ziua...

Ce farmec și ce putere are așa o vorbă copilărească, în cât toată filosofia omească nu e în stare să te încredințeze tot așa dintr'o dată, cu aceeași putere covârșitoare, și să te întoarcă din căi pe cari aminteri și tu le știi rătăcite?..

... În colțișorul ei, fetița își aranjase iar gospodăria de tinichea. E Duminică dimineața. Femeea s'a așezat o clipă alături de bărbatul ei pe canapeaua care nu mai geme, căci a fost vreme și răgaz să fie îndreptată pe picioare ; mână în mână părinții se uită cu drag la fetiță și o ascultă cum bombănește.

— Și dacă mor oamenii toți, toți, — apoi vine iar îngeru și aduce copiii, și din copiii se fac oameni mari, și tot așa, și nu se mai isprăvește niciodată, niciodată, niciodată... Vezi, păpușico ? nu se mai isprăvește... Și o să fie tot o mamă, și tot un tată, și tot o fetiță, și tot o păpușică ... Așa ...

SĂRACU BOGAT...

A avut noroc. Asta e. Și dacă a făcut ceva avere, cine ce are cu dânsul? Insemnează oare că trebuie să o împartă acuma cu toți neisprăviții, cu toți lacomii și risipitorii?...

Nepot! Zice că-i e nepot! De unde și până unde nepot? Dacă l-a cules de pe drumuri și l-a crescut, a fost, firește, fiindcă îl știă ceva rubedenie, de departe. Dar dacă a ieșit un rău, ce mai are cu dânsul? Nu-i e destul că l-a pus în picioare, ca să-și poată agonisi singur cele trebuitoare vieții? Râvnește acuma la averea lui, la rodul unei vieți întregi trudite, și așteaptă să-i vină, lui, așa de-a gata!...

Aida de! Asta nu se poate. Adică eu, Iordan Ristea, când am venit în țară, aveam mai mult decât are el acuma? Și prin câte am trecut și câte am pătitit până să ajung la bruma asta de agonisită! Să treacă și el! Și mai la urmă, ce-mi pasă?

Așa și cu ăilalți, — Bontoi. S'au găsit și ei neamuri cu Ristea Iordan. Vezi dumneată! Pe când eram băiat în prăvălie, sărac și oropsit, nimeni habar n'avea de mine, nimeni nu mă cunoștea, a nimănuia rudă nu eram. Și acù răsar rudele de pe toate potecile... Ba bine că nu!

A ținut, el, Ristea, câtăva vreme la soții Bontoi, ba i-a și ajutat în vr'o două rânduri cu parale.

Da', într'una din zile i-a spus Mihalache, — nepotul chipurile, — ce și cum vorbeau ei despre dânsul; că-i ziceau numai «ghiu-jul», când erau ei în de ei, și tot îi făceau socoteala cât ar mai putea să trăiască și cum să-l aducă mai cu șiretenie să-i lase moștenitori pe ei... Las'că și Mihalache! I-a spus odată Bontoi ce fel de poamă eră și ăsta. Că nu se mai lăudă dela o

vreme, decât cu moștenirea «unchiului» ...
Unchiu! lasă că ți-o arată el și ție!

Ristea Iordan n'are să-și prăpădească
averea lui pe vicleni și nerecunoscători.
Să tragă ei nădejde!

A! Dac'ar fi avut un copil, un copil
adevărat al lui, ar fi fost altceva. Dar ne-
vasta îi murise de tânără, și pe urmă nu
s'a mai însurat.

De ce? Ia așa: n'a avut vreme. Negus-
toria, dacă ai apucat odată să o învățești
în lege, apoi nu-ți mai dă răgaz să te mai
gândești și la altele. S'apoi ce? Mai aveà
să împărțească și cu alt-cineva puțintica
avere ce începuse să se rotunjiască? Macar
și cu zestre, — ce să te mai încurci? Așa
știi cel puțin ce-i al tău — și știi că tot
ce ai aici, în tejgheà, în casa de fier, și
acareturi, tot de ce-ai făcut rost, e al tău,
și numai al tău.

Vezi, asta e! Să știi ce și cât e al tău
și unde n'are să se amestece nimeni! Ni-
meni, nici azi, nici mâine, niciodată...

Un glas numai îi șoptește din când în
când la ureche lui Iordan Ristea: — «Mu-
ritor ești; și ce-o să se aleagă pe urmă

din averea ta?...» — Atunci îl cuprinde iarăş jalea şi iarăş oftează: Ei, dacă ar avea un copil, un moştenitor drept... Ba un moştenitor orcum, numai să fie vrednic!

Nu mai sunt oameni vrednici, oameni cinstiţi în lumea de astăzi... Şi Ristea Iordan are să moară într'una din zile, şi tot pe mâna puşlamalelor ăloră are să cadă averea lui,—dacă n'are să ia dânsul măsură până mai e vreme.

Lui Ristea Iordan îi e jale de bănişorii lui, de căscioarele cu atâta îngrijire clădite şi împodobite, — dar mai cu osebire îi e frică de moarte. Un guturai, un junghiu, o turburare cât de mică a sănătăţii, îl aruncă în mii de spaime... Iată se apropie sfârşitul! Iată vine neîndurătoarea să-i cossiască firul vieţii, — şi de aicea nimic, nimic n'o să mai fie din Ristea Iordan şi din averea lui toată... De geaba s'a trudit atâta — la urmă praf şi cenuşă!

Pe lumea cealaltă... hei, — cine ştie ce-o fi pe acolo; dar aicea jos, aicea Ristea Iordan n'are să se mai întoarcă niciodată, şi stăpânire pe ce este al lui n'o să mai aibă în veci... Vezi dar că tot nu e al lui,

numai al lui, și pentru totdeauna al lui, ceeace numai el singur și numai cu vrednicia și truda lui a adunat...

Ei! o să-și lase averea pentru spitaluri, și așa iată că o să-i trăiască numele în veci de veci... Dar Ristea Iordan se gândește: Odată, de mult, pe când era băiat în prăvălie, se bolnăvise, și stăpânul l-a trimis la spital... La spital, par'că vede și acum paiele umede și straietele grosolane cu cari l-au îmbiat, și par'că mai aude încă glasul pițigăiat al unei domnișoare interne răspunzând la sfioasa lui reclamare: «Aici nu se critică! aici nu se reclamă! se primește cum este! După ce că e gratis, mai aveți pretenții!...» Și cât p'aci s'o apuce stropșala, par'c'ar fi fost vorba de averea ei... Nu! n'are să lase pentru spitaluri.

Pentru săraci... Ei, asta-i! El, muncitorul care nu s'a odihnit ani și ani îndelungați, să lase parale pentru trântori! Da, căci mai la urmă ce sunt săracii altceva, decât niște trântori? Atunci mai bine lui Mihalache, or Bontoilor, — căci ce sunt și ei altceva decât niște cerșetori? Leneși și păcătoși cari jinduesc numai la al altuia,

dar ei să pună mâna la vr'o treabă ceva, ți-ai găsit!... Nu; n'are să-și lase averea Iordan nici săracilor...

Dar cui atunci? — Să facă o fundație, pentru încurajarea negustorilor cinstiți... Aș! Negustorul dacă e cinstit și vrednic își taie cale el singur... Și apoi, iar își aduce aminte Ristea: Pe el l-a ajutat cineva? I-a dat cineva vr'o lăscăe? Nu; singur a câștigat, și a pus la o parte; n'a lucrat niciodată cu bani de pomană sau de împrumutare; mai ales că aia nici nu e negustorie... Nu, n'are să facă nici fundație...

Dar cum are să-i trăiască atuncea numele, după ce va muri?... Cine are să mai pomeniască din când în când de dânsul: «Săracu Ristea Iordan, cinstit a trăit, bine a agonisit, nimănui dator nu i-a rămas, și uite, murind făcù și el o faptă bună...»

O faptă bună! Dar ce fel? cum? O să caute un băiat de treabă, — poate tot o să se mai găsiască, — și o să-l înfieze; așa, să-i poarte numele... Să nu moară de tot Ristea Iordan! Să nu fi trăit de geaba șesezeci și atâția de ani ai vieții lui! Să...

Ce să?... Nu mai știe nici bietul negus-

tor... Ii vine să se ducă la Mihalache să
i se arunce în brațe,—dar, își aduce aminte
de vorba ce i-a spus Bontoi. S'ar duce la
ăștilanții să se împace... Nu se poate!
«Ghiuj», auzi... Și nădejdea la moarte, —
la moartea lui!

*

Pe podul Mogoșoaii, în haina lui scurtă
îmblănită, roasă pe la cusături, cu căciula
peste urechi, cu cizme cu carâmbii mari
în picioare, — Ristea Iordan se plimbă în
toată ziua și — caută un moștenitor.

BIETUL FERICIT

Cum stam cu prietenul meu Onuț și vorbiam de necazurile noastre, pe dinaintea mesei la care ședeam trece, salutând, un omuleț dintre aceia cum întâlnești o mie într'o zi dacă n'ai cumințenia să stai mai bine acasă și să-ți arunci mai rar privirile pe fereastră. Mie nu-mi spuneà nimic căpățâna aceea tunsă de sub pălăria rotundă de paie, fața plictisită încadrată într'o barbă ascuțită proaspăt scăpată de sub foarfecile bărbierului, ochii oglindind vagul din afară în vagul sufletesc dinnăuntru, mersul leneș al omului apăsător de gândul d'a omorî o bucată de vreme cu care nu știe ce să facă... De

câte ori n'ați întâlnit în drumul vostru acest tip de duzină, și ați trecut alături de el fără să-i dați mai multă atenție decât aparițiilor obișnuite ale străzii, sergentului ce flanează, comisionarului ce așteaptă în colț, birjarului ce se duce să și schimbe caii ... Dar prietenul meu Onuț îmi făcù semn, și după ce tipul se depărtă spre Calea Victoriei, își urmă șirul căinărilor sale astfel:

— L-ai văzut pe ăsta? Iată unul care n'are grijile, și n'o să aibă niciodată nici unul din necazurile noastre. Il știu bine; am fost împreună de mici copii în acelaș pension. Și fără să vreau, i-am putut urmări viața de atunci și până astăzi.

«Tată-său l-a lăsat orfan de mititel; copilul nu l-a știut, n'a avut vreme să'l îndrăgiască, — în mintea lui nu s'a întipărit o icoană ce rămâne pentru alții neștearsă... Nu l-a plâns. N'a cunoscut durerea aceea fără nume ce este în despărțirea de veci de o ființă care a stăpânit o vreme cu imaginea ei toată cugetarea și evlavia sufletului nostru. Inimii lui i-a rămas cruțată sfâșierea d'a adânci golul prăpastiei

fără fund ce lasă în jurul ființei noastre izolate dispariția fără veste a celui dintâiu om ce ne-a legat cu iubire de lumea pământeană și de lucrurile dintr'însa. Nu a simțit cât de greu și cu cât amar se reface puntea care peste această prăpastie ne pune iar, cu încetul, pe drumul întâlnirii dintre viața dinnăuntru cu lumea din afară...

«Apoi mamă-sa! De mic l-a depărtat de la dansa și l-a desvâțat de alintările primejdioase cari înmoaie sufletele și le fac dureros de simțitoare la toate încercările vieții. Liceul, l-a trimis să-l facă la Brașov, «în cost» la un domn profesor. Văcănțele le petrecea la o mătușă, la țară. Din când în când mamă-sa venia să-l vadă. — Ce mare te-ai făcut! — Li atingea fruntea cu buzele. — Să fii cuminte, să te porți bine. — Atâta; și iar n'o mai vedeă cu lunile. — Pe urmă l'a trimis și mai departe în străinătăți. Scrisorile de valoare, cu câteva cuvinte în fugă: Ce mai faci? Cum o duci pe acolo? Când te întorci? — au fost toată legătura dintre ei, ani de-a rândul. — Apoi i-a venit o telegramă și

s'a întors în țară, tocmai la vreme ca să ia loc, îndoliat, în fruntea cortegiului, după carul mortuar. Mergea ca după un străin, fără o lacrimă. Ce s'o fi petrecut în sufletul lui nu știu, — dar o sbuciumare, o frământare, o durere mare, nu i se citia pe față. Poate o nehotărîtă părere de rău după lucruri ce puteau să fie altfel și n'au fost. Dar ce sunt acestea! Sunt moneda măruntă a vieții. Nu ne strivesc cu puterea catastrofelor ce ne însemnează, nouă ăstorlalți, drumul prin lumea aceasta.

«Școală bună a făcut dar omul nostru, și a urmat-o până în capăt. Nu s'a legat toată viața lui de nimeni. Dragostea a luat-o ușor, — capricii trecătoare și nici o pasiune. Vrei să zici că nu suntem stăpâni pe lucrurile astea? Cine știe? Totul e poate să nu ne lăsăm târîți dela început. Atunci împotrivirea e mai ușoară. O sfortare de voință și ai biruit, s'a sfârșit. Uitarea vine, curând să acopere și să înăbușe un foc pe care, dacă l-ai fi lăsat să se încingă, te-ar fi cuprins în dogoarea lui, până să nu se mai poată potoli fără să lase pe urma lui ruine și cenușă.

în sufletul tău ... Ei, asta e totul; vezi, sunt pe lume filosofi de-aceștia cari înțeleg lucrul, și au puterea să urmeze după această normă de înțelepciune în viață.

«Nu s'a însurat, n'are copii. Nu știu, poate să aibă, — dar urmează și el învățământul de-acasă, nu-și împarte inima lui cu nimeni, — toate ființele din lumea asta îi sunt deopotrivă de aproape și de departe. El nu tremură pentru viața odraslei plâpânde, atinse de primejdia secerătoarei nemiloase; — citește flegmatic la cafenea știrile despre bântuirea boalelor ucigătoare de copii, lugubre vestiri cari fac să tresară și să se strângă de îngrijorare inimile părinților; el se bucură că peste dânsul nu poate da asemenea pastose stricătoare de liniște și de echilibru sufletesc. Niciodată el nu va veghiă la căpătâiul unei ființe iubite, pândindu-i răsuflarea, pipăind o frunte fierbinte cu mâini reci de teamă și de înfiorare ... Chinurile acestea toate nu le va cunoaște niciodată; — va trece prin lume așa tacticos cum l'ai văzut, egal în toate, cu mintea liniștită, cu bătăile inimii aceleași, nici

mai întetite de temeri, nici mai întârziate de amărăciuni. De se va uita la cer, se va uita să vadă-dacă amenință sau nu să plouă, ca să știe dacă trebuie să iasă cu umbrela sau cu bastonul. De va privi în jurul lui, va căuta tovarășul de petrecere din ziua aceea, sau afișele de spectacole ca să hotărască unde își va sfârși seara după masă. Și va merge apoi tot așa, cu ochii țintă înainte, fără o licărire mai vie sau mai stinsă într'înșii, adormind și trezindu-se la aceleași ceasuri târzii, în acelaștabiet pașnic, liniștit, uniform, — până la capătul drumului... Iată un om fericit!»

Zâmbiam, când prietenul meu Onuț oftă și mai zise odată: — Iată un om fericit ... Săracu!

Apoi deodată, ca și când și-ar fi adus aminte de ceva, scoase ceasornicul și chemând plata, zâmbi și el: — Destul acum; trebuie să mă duc; m'așteaptă acasă.

DATORIA

Ieșind dela slujbă, Pavel Udrea strânse bine subsuoară hârtiile și registrele pe care le luase cu dânsul și se îndreptă cu pași sprinteni spre casă. Patronul îi legase de suflet lucrarea, foarte importantă și grabnică, și îi pomenise apoi ceva așa vag despre o gratificație. Iar asta i-ar fi fost cu adevărat o mană cercască tânărului contabil.

Tânguirile și blestemele Tincuții, nevastii sale, îi răsunau încă în urechi: — «De ce te-ai însurat dacă știai că n'o să-ți poți ține și tu nevasta în rând cu lumea»?... — Eh, vorbe de mahală; toate zic ele așa

când le abate de vre-o rochie, vre-o pălărie sau chiar și numai d'o plimbare la grădină. Dar îndată ce te-ai strâns cumvâ ș'ai făcut rost de împlinirea dorinței momentului, toate se uită iar — până la încolțirea alteia.

Numai asta eră, că dela un timp se repetau cam des toanele Tincuței; par'că o făceà înadins... De geaba se strângeà el dela toate și aduceà tot în casă, — nu se ajungeà; nu și nu. Tânguirile și blestemele se întetiau, ajunseseră obicei de fiecare zi... Da, da, — par'că o făceà într'adins.

Pavel Udrea apucă și mai strâns hârtoagele subsuoară și mai iuți pasul. De astă dată o să-i taie vorba chiar dela început: — «Uite am o lucrare afară din rând. Mâine, Duminică, o să muncesc toată ziua și Luni îți aduc pe puțin două hârtoare extra»... Ce mai aveà să zică? Aveà să tacă și să aștepte. O zi cel puțin aveà să fie pace...

Ochii tânărului se umeziră. Vezi că țineà, țineà la Tincuța lui din toate bae-rile inimii. Așà cicălitoare cum eră, pentru

dânsul erà un idol, — erà scopul și rațiunea ființării lui... Iși aduceà aminte cum o cunoscuse, cum i se legase sufletul de dânsa; numai din clipa aceea începuse să trăiască, numai de atuncea se înfiripase și în mintea lui înțelesul vieții... Al unei vieți alcătuite din două, închinată cu totul una alteia... Trăite una pentru alta, într'o veșnică seninătate și nedespărțire ideală de fiecare clipă...

Răspunseseși ea la dragostea lui atunci... Atunci! Nimica oare să nu fie în viața asta așa cum am visat, — și nici visurile cele mai blajine, cele mai cumiști, să nu poată avea o împlinire statornică, — pentru toate să fie sortită câte o deșteptare amară?...

Pavel Udrea a ajuns acasă. Se înserà. În curte liliacul își întindeà înflorirea bogată, îmbietoare. Rupse o creangă și zâmbi închipuindu-și-o ca o solie de fericită împăcare.

A deschis ușa și a intrat. — «Tincuțo, uite mai întâiu o floare și apoi o veste

bună»... — Cuvintele le avea pe buze, dar nu le-a rostit. În casă nu era nimeni.

A aprins lampa și s'a uitat împrejur... Totul era în neorânduială, dulapurile deschise, sertarele trase, — semne de fugă grăbită, înverșunată...

Floarea căzù din mâinile omului și se pierdù printre mărunțișurile risipite pe jos, hârtii și nimicuri disprețuite. Nenorocirea, da, nenorocirea abia bănuită a trecut pe aici. Zadarnic și-a siluit mintea ca s'o depărteze, s'o înece în neistovita iluzie, — bănuiala se împlinise.

Inadins, da, inadins le făcuse ea toate. Cu gândul acesta le făcuse. Și acù s'a dus. S'au dus toate. Toate s'au sfârșit.

Noaptea întreagă Pavel Udrea a rătăcit pe străzi. Din când în când se întorcea acasă, mânat de o licărire de speranță imposibilă. Se opriă la ușă, da să intre; apoi întunericul și singurătatea din cuibul părăsit îi dau brânci și o porniă iarăși în noaptea posomorită și nemiloasă.

Dis de dimineață începù să cerceteze

stios, prin vecini. — Apoi nu ştia el nimic? Că eră multă vreme de când unul tot da târcoale pe acolo. Şi trimetea flori şi cadouri... Cu ăla a fugit, fireşte. Eră unul aşă, — se vedea pe el omul cu dare de mână... N'a văzut el nimic, n'a simţit?..

N'a văzut, n'a simţit. Floarea diliacului eră prea puţin pentru o femeie ca aceea, şi săracăcioasele lui cadouri n'au fost lanţuri destul de tari pentru o aşă inimă... Vede şi simte acum, — prea târziu.

A răătăcit iarăş, toată ziua. Şi i se părea lui însuşi ca o fărământură netrebnică aruncată în vârtoarea nepăsătoare a lumii, ca unul din acele nimicuri dispreţuite, răvăşite pe jos în casa părăsită. Aruncate vor fi ea mâine toate, şi îngropate în uitarea de veci...

Sfâşiat, ucis, îngropat e şi sufletul lui. La ce să mai răătăiască prin lume trupuri fără suflete? La ce?

Cu acest gând s'a întors seara acasă. A aprins iar lampa. Neorânduiala din prejur i se părea acum obişnuită, familiară, că şi când aşă ar fi fost firese să fie; eră icoana propriei lui vieţi, risipite, sfârşite.

În felul lor, toate au un sfârșit; acesta erà felul în care a fost scris sfârșitul lui.

S'a uitat lung la cuiul lămpii din mijlocul tavanului. Apoi privirea i s'a oprit la maldărul de hârtii și registre de pe masă.

Patronul așteptà cu încredere, și el își dăduse cuvântul. Lucrarea trebuia făcută.

Pavel Udrea își scoase haina, o împătură cu îngrijire și o puse de-o parte. Apoi se așeză la masă, deschise registrele, rândui hârțile și înmuiă condeiul în călimară.

Toată noaptea vecinii și trecătorii târzii au putut vedea lumină la ferestrele casei contabilului. Aplecat asupra registrelor, Pavel Udrea lucrà, adâncit, și îi da zor... Dimineața lucrarea trebuia să fie gata.

* * *

În cantorul bancherului Pestrițeanu erà zarvă mare. Unsprezece ceasuri și contabilul Udrea nu venise încă la slujbă.

— Să vedeți că mi-a făcut-o, — își frângea mâinile patronul; — m'a lăsat cu lu-

crarea neisprăvită și trebuie s'o înaintez neapărat astăzi... M'a mâncat fript... Pof-tim! să te mai încrezi în oameni!... Care știți unde șade?

Toți au sărit. Fiecare s'ar fi simțit norocos să facă el serviciul, — cine știe? poate ieșia de aicea o înaintare. Patronul alese pe cel care i se părea mai sprinten.

Douăsprezece ceasuri și tot nimic. — «Tii, — mi-o făcù și ăsta! Unde stă atâta? ce fac oamenii ăștia? Să te lipsești de așa serviciu... O să-i dau afară! Pe amândoi îi dau afară! Pe toți vă dau afară»!..

În culmea furiei, bancherul puse mâna pe pălărie. — «Unde ziceți că șade ăla?.. Trebuie să mă duc eu acuma» ..

Dar în clipa aceea trimisul dete buzna în canton, gâfâind, alb ca varul. Subsuoară aducea un pachet înfășurat cu îngrijire în niște gazete.

— S'a... Domnul Udrea...

— S'a, ce s'a?.. strigă bancherul roșu de mânie. S'a îmbătat?.. De ce nu vine?..

— Nu, nu s'a îmbătat, — s'a spânzurat.

Patronul rămase o clipă ca trăsnet. Apoi când îi veni iar graiul:

— Că n'a găsit și el altă zi pentru treaba asta! Ce mă fac eu cu registrele?... »

Funcționarul puse pachetul pe masă și-l desfăcu din gazete: — «Mi se pare, zise mai potolit, că lucrarea e făcută»... »

Bancherul se aruncă asupra registrelor, le răsfoi repede, apoi rămase gânditor. Mai cercetă hârtiile, controlă lucrarea...

— Tot a fost băiat de treabă, — grăi într'un târziu; — să iscălim cu toții câte ceva pentru o coroană...

DE CE, DOMNULE?

Nu mai putea să treacă Niță Roșu pe stradele mahalalei fără să-și tragă pălăria peste ochi și fără să plece capul în pământ, de sfiala privirilor batjocoritoare pe cari le simția par'că de după toate ulucile urmărindu-l și arzându-l.

Ce se întâmplase? Nu erà un lucru așa de mare, dar vezi că gura lumii când se pornește, apoi cu nimica nu o mai poți oprì și împăcă. Iacă i se întâmplase coanei Frosii așa o aventură. Se vorbise despre un conțopist, niște baterii, lăutari, un chef în sfârșit la «Leu și cârnatu», surprins în toiul lui de bărbat. Madam Niță Roșu se jurà pe sufletul ei că totul nu fusese decât

o glumă, cu o prietenă. — aia erà a conțopistului, iar dânsa erà curată ca cleștaru : ce să-i faci însă lumii care nu vrea să creadă așa ușor în nevinovăție ?

Noi n'o să ne amestecăm în controversa asta dintre lume și coana Frosa ; dar vrem să zicem despre bietul Niță Roșu.

Bănuiala îl muncise, ce e drept, și pe dânsul, spre ceeace spuneà lumea ; — ci inima îl îndemnà să creadă ce-i spuneà nevasta. Și tot la îndemnul inimii se oprise până în cele din urmă.

Nici frumoasă-frumoasă, nici tocmai gospodină de speriat nu, — dar ce să-i faci ? Nu-i frumos ce-i frumos, ci-i frumos ce-mi place mie ; și cu vrednicia tot așa : atâta să fie cu câtă te mulțamești ; mai multă nu e nevoie să fie. Și lui Niță Roșu îi ajungeà numai bine, și nici că se gândià că puteà să fie pe lume potriveală mai deplină decât căsnicia lui.

Numai vezi, istoria asta cu conțopistu căzuse așa ca să-i strice lui toate rosturile. Mai la urmă, tot el erà de vină. Că el dăduse sfară în țară, par'că alt-ceva n'ar fi avut de lucru. Mahalaua dela el aflase în-

tâmplarea, ș'acuma voià să știe mai mult chiar decât dânsul.

Dar ce puteà să știe, — de unde puteà să știe ? — Nimic și de nicăiri, — numai așa, din răutate. născocise câte toate; vecina cutare una, vecina cealaltă alta, — ce începuseră să spue ca bănuială astăzi, a doua zi povestiau ca din auzite, iar a treia zi ca din văzute. Ajunseseră de s'ar fi dus să mărturisiască și cu jurământ, și singure nu și-ar fi dat seama că mint și că jură strâmb; așa e cu lucrurile astea, când încep să ți se pară ca dela sine înțelese, macar că n'ai ști să spui de unde le-ai luat încredințarea.

Acuma de asta nu i-ar fi fost așa mult lui Niță Roșu; — «lasă lumea să vorbiască», vorba ăluia; — făcuse prostia să dea apă pe moara gurii satului, acù trebuià să aștepte să se sature de umblat, ori să i se dea alt sac cu minciuni de măcinat... — Dar ceeace 'l frigeà la ficați erà batjocura ce se năpustià acuma asupra lui însuși.

Poftim! — își ziceà. Face nevasta o greșală, să zicem; ba nici nu face, numai mi se pare mie așa; mă pune dracu să vor-

besc; — și cine e de vină? cine e de răs și de batjocură? — tot eu! Apoi cum vine asta, domnule? Ce are lumea cum mine, domnule? Ce i-am greșit eu, domnule?

Astea și le spuneă însă Niță Roșu numai lui însuși; — altora nu îndrăzniă să le spună, căci simțiă că ar fi deslănțuit asupra lui un potop și mai înverșunat de batjocură și dispreț.

Acù ajunsese de nu mai îndrăzniă să-și salute cunoscuții; se făcea că nu-i vede când îi întâlnea. Asta de când salutase odată pe unul și ăla îi răspunsese numai cu o rânjitură și se plecase apoi să șoptească ceva la urechia celuiia cu care era. Niță Roșu n'auzise șoapta, dar o ghicise. Făceau haz de dânsul.

Alții dacă binevoiau să-l mai ia în seamă, îl priviau cu compătimire, îi dau bună ziua cu mutra miloasă cu care salutăm pe unul căruia i s'ar fi întâmplat o mare nenorocire... Și ăștia par'că îi făceau și mai mult rău bietului om.

— Nu mai e de trăit! — își zise Niță Roșu într'una din zile; — trebuie să fac un pas. Și se duse de dete cerere de despărțenie.

Când a aflat mahalaua, numai decât par'că și-a regăsit o parte din vechea stimă și considerație pentru domnu Niță Roșu. Saluturi discrete începeau să-l întâmpine, — iar mutrele posomorîte și compătimitoare începeau și ele să se mai însenineze, până chiar la câte un zâmbet ușor schițat.

Lui Niță Roșu însă îi ardea de altceva. Lucru la care nu se așteptase, Frosa nu făcuse nici o împotrivire cererii de despărțenie. Lăsase să meargă lucrurile în voe; întrebată la tribunal, spusese că toate sunt așa cum le arătase bărbatul și că se va supune judecății. — Cum soro, nici nu te aperi? — întrebase obidit Niță în stradă. — Dacă dumitale ți-e de divorț, mi-o puțin îmi pasă, — îi răspunsese Frosa și-i întorsese spatele.

S'a mutat la o soră, a treia stradă, și Niță Roșu a rămas singur. S'ar fi dus la ea să-i spună: — Zi soro că nu-i adevărat, să se lămuriască lucrul înaintea judecății și să ne împăcăm. — Dar n'a îndrăznit, și numai ce s'a pomenit cu sentința de despărțenie rostită.

A deschis gura să mai zică ceva, dar

l-au scos afară, că erau alții cari își așteptau rândul. Afară l'au întâmpinat vechii prieteni și cunoscuți, i-au întins mâinile și l-au lăudat. Așa trebuie să fie un bărbat, să nu se lase batjocorit de orice muiere; bravo! acum au văzut și ei că Niță Roșu eră un om, nu fleac. Cum i-ar fi stat unui om ca dânsul în rândul caraghioșilor!...

Iar Niță Roșu se simția în sinea lui mai fleac și mai caraghios ca niciodată. Ce avuseseră toți aceștia să se amestece în trebile lui? Și iată că acum se luase după dânsii, mersese orbește după porunca lor, le făcuse pe voie, — și nimeni nu-l întrebă de ceeace rupsesse din viața lui și aruncase în vânt...

*

A trecut un an și Frosa s'a măritat iar. Nu se mai știă, nu se mai vorbiă de întâmplarea de demult. Adevărată sau nu, bărbatul cestălalt nu mai eră ținut de rău de nimeni. Adică cum? își ziceă uneori Niță Roșu. Trecutul nu e trecut și nu e acelaș pentru toți? Ce-a fost rușine neiertată pentru mine, pentru cestălalt nu mai

este ? Pe ăsta lumea îl lasă în pace, își scoate pălăria înaintea lui, — om de stimă și de considerație, dè, — par'că Frosa ar fi acum alta decât care fusese pe când erà nevasta mea ?... Pe mine de ce m'au batjocorit și m'au huiduit ?...

Nu l-a mai văzut nimeni — și nici că i-ar fi păsat să-l vadă, — când într'o seară târziu și-a purtat pașii prin a treia stradă și a trecut pe dinaintea casei unde acum se clădise noua căsnicie pe ruinele celeia care fusese a lui... A umblat mult în sus și în jos pe stradă, — apoi se așeză pe o piatră în fața perdelelor luminate pe cari jucau umbre nehotărîte, — și plânse.

DE UNDE NU ESTE REÎNTOARCERE

Mototolind scrisoarea în mână, se plimbă de două-trei ori în lungul odăii, apoi se întinse pe fotoliul de lângă sobă și rămase cu privirea țintă în aer, ca și când ar fi vrut să prindă de acolo un punct, de unde să porniască a-și depăna vălmășagul gândurilor.

În colțul de lângă fereastră, în fața lui, figura rece și aspră, de fată bătrână, a surorii sale, cu ochii plecați asupra unei broderii complicate, abia trădă, printr'o nuanță de liniște mai sărbătorească decât de obicei, mulțămirea sufletească ce-i pricnuise neașteptata întorsătură a lucrurilor

Fusese ca o furtună ce trecuse prin existența lor. Și iată acum iarăș se așterneà calmul de odinioară. monotonia zilelor uniforme, lăsând doar în sufletul tânărului o amărăciune, asemănătoare aceleia de pe urma unui tãmbălău de veselie escesivă, — asemănătoare numai, dar de o mie de ori mai sfâșietoare.

Un tãmbălău, un chef monstru; mai la urmă, cu adevărat așa îi apãrea acum întreagă acea aventură, al cărei desnodământ sta în bucățica de hârtie, pe care o ținea încă, mototolită, în mâini. Un gest numai spre flacările ce pãlpăiau în gura sobei, și nici o urmă din ea n'avea să mai rămână; — o, de s'ar putea șterge tot așa de lesne și urmele din amintirea chinuitoare!

Desfăcù scrisoarea și o netezì pe genunchi. Se uită la ea, dar nu-i mai citì cuprinsul, ci alt ceva citea; — recitea scãpãrarea scurtă a visului nebun ce-și făurise, biet neștiutor de păcătoșeniile lumii și de adâncurile întortochiate ale sufletelor omești.

Un tãmbãlãu, un chef monstru fusese și acela în mijlocul căruia o zãrise în-tãia oarã, prin fumul țigãrilor și al vinurilor tari, pe femeea cu ochii fascinatori, strãlucitori în albã-trimea lor îndrãzneatã. Strãin, nu prea la îndemãna lui, în mijlocul petrecerii a cãrei obișnuințã nu o aveã, cu gândul mereu la privirea muștrãtoare cu care aveã sã-l întãmpine a doua zi sorã-sa, nici nu cãutase a-și tãlmãci, la început, șopotirile dintre *fete*, întrerupte din când în când de privirile adãnci și stãruitoare ce-i aruncau ochii albaștri și îndrãsneți. Frumoși ochi, — dar ce folos! — ochii frumoși cari zãmbesc tuturor, azi unuia, mâine altuia...

Se sculase sã plece, rãspunzând cu ridicãri din umeri și cu zãmbete de scuzã la stãruințele prietenilor, și se apropie de ușã, când un țipãt urmat de un hohot de plãns în sughițuri îl făcù sã se întoarcã. La masa benchetuitorilor se iscase o învãlmășalã, din mijlocul cãreia se ridicã deodată glasul ascuțit al unei fete:

— A leșinat Ninetta!

Sta zăpăcit, nehotărît, când o altă fată se apropie de el:

— Dumneata ești de vină; de ce vrei să pleci? Ai înebunit-o...

Il prinse de braț și-l târi.

— Uite Ninetto, dragă, nu pleacă, s'a întors...

Ochii albaștri se deschiseră iar, turburi întâiu, apoi redobândindu-și strălucirea, pe măsură ce fața se însenină într'un zâmbet de fericire, și lacrimi mari se rostogoliau pe obrazii albi ca varul.

În hohote mari și în glume scăpărătoare, urmă apoi cheful, prezidat de «tânăra pe-reche». Desmeticită din fumul vinurilor tari, Ninetta nu mai puneà mâna pe pahar, ci se strângeà alături de «fericitul mire», și-i aruncà pe sub gene priviri fricoase, ca de teama de a nu-l mai pierde iarăș...

*

Nu l-a pierdut atunci, — dar a doua zi, la despărțire, ochii albaștri scânteiaători căutau în zadar să împrumute din veseia lor privirii vagi și întunecate a iubitelui.

— Nu, nu, — isbucni smulgându-se de sub desmierdarea rugărilor fără vorbe; — nu e asta o viață pentru mine...

Ninetta a rămas cu ochii la dânsul; apoi încet, dând glasului ei ceva din melodia vagă a unui cântec de dor — așa i-a răsunat cel puțin lui atunci — i-a răspuns:

— Și crezi tu că asta e o viață *pentru mine*?... Și crezi tu că eu n'am visat niciodată o altă viață?... Cine să mi-o dea?... Tu, tu, — ia-mă, du-mă, să trăiesc pentru tine, numai pentru tine...

Cellalt potop de vorbe abiă și-l aminteste. Erau acolo toate făgăduielile și toate jurămintele cu cari se umilește un suflet coplesit de o simțire pe care o crede veșnică, neschimbătoare. Vorbe! adevăruri azi minciună mâine. Clipe în cari te crezi stăpân pe firea ta neînduplecat stăpânitoare. Hotăriri cu cari te înșeli pe tine și înșeli, fără să te gândești, pe alții...

Acestea și le spune acum, dar atunci, — atunci a crezut.

A fost greu, și s'a minunat el însuș, cum a știut să înduplece asprimea aceea care-l stăpânià, și acum, ca atunci când ră-

măsesse copil orfan, sub singura priveghere și ocrotire a surorii sale... Da, erà în acea asprime iubire, și aceasta a învins. Erà o iubire cum poate nu mai este alta, aceea care a sprijinit *datoria* ce sora mare a crezut că are față de fratele rămas fără alt sprijin și fără altă iubire în lume. Aceasta a învins.

Și tot ea, *această* iubire, a fost care a văzut mai limpede atunci când, poate și de teama d'a nu vedeà sfărâmându-se cu totul clădirea ce ridicase cu jertfa unei vieți, s'a înduplecat în cele din urmă, dar numai într'un fel: Să nu fie nici o grabă cu împlinirea formelor legiuite ale căsătoriei... Ea, tocmai ea, femeea morală și austeră, ceruse aceasta... O jertfă mai mult adusă iubirii pentru fratele, pentru *copilul* ei... Dar bine văzuse!

O! clipe delicioase de voluptate neuitată! Cum străluciau, altfel par'că, ochii albaștri, scâldați în bucuria unei fericiri noi, negustate încă!

Răsunà casa de râsete voioase, — râdeà Ninetta de stângăciile ei în nou-i rol de

menajeră, — dar se bucură din toată inima, ca un copil, și nu mai conținea cu ex-taziările :

— Ah, ce bună viață, ce dulce viață! Așa-i că suntem fericiți?...

Voiă să învețe toate, să se pună în cu-rent cu gospodăria unei case. Întrebă în-tr'una și ciripiă toată ziua: asta cum tre-buie făcută? acum ce mai avem de lucru? Și dela răspunsurile rare și reci ale *mamei*, se întorcea iarăș la bărbățelul ei drag și dulce :

— Ce mai vrea dragul meu? ce să-i mai fac iubitului meu?... De ce nu e și măicuța Sevastița veselă ca noi? De ce nu râde niciodată cu noi?

Și iarăș se întorcea refrenul :

— Nu suntem noi fericiți?

Numai privirea fixă a Sevastei, oprin-du-se uneori asupra fratelui ei, zicea ne-înduplecată: nu.

Și ea a fost care văzuse bine.

Umbrele serii se lăsau, abia se mai puteau desluși slovele din scrisoare — totuș el le vedeà bine și le reciteà în gând.

«Dragă, iartă-mă, iartă-mă și primește-mă iar la tine... Primește-mă iar, maică Sevastă, și fii mai bună cu mine de cum ai fost. Că dacă ai fi fost mai bună, nu m'aș fi rătăcit iar pe unde umblu rătăcită...

«Atunci când am plecat de acasă, — de ce nu mă vezi cum plâng când scriu vorba asta, — atunci n'aveam nici un gând. Am spus așa că-mi trebuiau cumpărăturile acelea, se poate că-mi trebuia numai aer, că eram ca o pasăre într'o colivie și ochii măicuții Sevastii mă speriau tot mereu ca niște, ochi de uliu. Și tot m'aș fi întors, și mă întorc și-acum dacă mă iertați.

«Ceasul rău mi i-a scos în cale, știi tu pe cine. Au sărit împrejurul meu. — Ninetta! Ninetta! ce te mai faci tu Ninetto, te-ai ascuns de tot, te-ai burghezit, — și m'au luat pe sus. Nu m'aș fi dus cu ei, da atunci mi-a venit așa un necaz, pe maica Sevasta și pe tine care m'ai ținut acolo

să n'aud o vorbă bună, numai vorbe ur-suze și plictiseală. Și m'am dus cu ei, tot cu gândul să mă întorc, dar pe urmă ce erà să mă mai întorc, că se făcuse târziu.

«Vai, cum am plâns și tot plâng de atuncea mereu și numai la tine mă gândesc, cum te-am pierdut, așa proastă cum am fost să mă iau după un necaz într'un moment.

«Dragă, dragă, iartă-mă și primește-mă iară să fim cum am fost, eu nu mai pot uită, dacă m'ai iubit, nu știu cum să-ți mai spun că te-am iubit numai pe tine...»

Și iar se încurcau slovele sub ochii tânărului. Scoase o țigară, o aprinse cu scri-soarea, dela foc, și se uită cum se îndoiau filele înegrite sub arderea înceată. Apoi aruncă scrumul în sobă.

Ridicându-și ochii de pe broderie, Sevasta rămăsese neclintită în colțul ei. Tresări deodată. De afară dela poartă, un scâncet ca de câine bătut par'că-i izbise urechea. Se ridică și se apropie încet de fereastră. Cu o mișcare repede trase perdeaua.

— Ce este?

— Nimic, răspunse cu o tremurare ușoară în glas maica Sevasta. Vântul mișcă porțița; am să trimit pe Maria s'o încuie.

Și se strecură ca o umbră pe ușă, pe când fumul țigării umpleà odaia, urcându-se în rotocoale încete spre tavan.

FĂT-FRUMOS

Eră mărunțică și oacheșă, și sglobie ca un titirez. Ochii îi străluciau ca două mărgele de sub genele aduse și de sub sprâncenele stufoase, aproape prea stufoase pentru vârsta ei. Mai adesea, ochii aceștia aveau o privire șireată, care vorbea drăgălaș din fața rotunjoară, cu buzele subțirele și cu năsușorul cam obrăznicuț; câte odată, expresia aceasta se schimba, dar numai în două feluri: când avea de ce să fie veselă, i se lumină obrazul ca de o năvală de raze aurii, și ochii negri îi râdeau atuncea, de nu se putea, oricine ai fi fost, să nu zâmbești cu dânsa... Dar

uneori o vedeai că devine fără veste atentă, fața i se lungiă, serioasă, privirea i se întunecă, și cu capul în pământ prindea șorțul în dreapta și în stânga, apoi își neteziă părul pe tâmple și porniă cuminte la o chemare. Căci întotdeauna, atunci, trebuia să răsune de undeva un glas răstit, mustător sau poruncitor :

— Berta !

Ochii șireți sau rătători arătau atunci că știau și să se înnozeze, să se învăluiască, — și pare că erau alții. Eră strașnică măicuțița, de loc nu știă de glumă, și macar că Berta trecuse acuma de șasesprezece ani, se îngălbeniă și tremurà când o vedeă mânioasă, ca și pe vremea când eră fată mică; iar mânioasă mama Sida eră mai întotdeauna, — căci greu eră să-i intri în voie, și mai la toate le găsiă câte un cusur.

Berta stătea la dojana părintească așa cum stă omul așteptând să treacă o furtună care dă peste el orbește și de care n'are putința să se feriască. Toată răsbunarea îi eră, când puteă să redevină fata sglobie, cu privirea șireată sau rătătoare

pe care vai ! mama Sida n'o cunoaște, și nici n'are să o vadă vr'odată...

Ajunge-va cândvã și Berta să semene și la felul de a fi cu maică-sa, cu care amintiri la față seamănă destul de bine, — însă numai în felul aceleia înorate, cu ochii posomorâți de sub sprâncenele încrețite ? — Asemenea întrebări nu-și pun oamenii tineri, — și nu și-o puneã nici Lisandru din vecini, când pândiã uneori de peste gard la sburdălniciile fetișcanii. Ca să și le facã mai în voie, Berta se făceã că nu-l vede, macar că i se oglindiã în ochii pieziși chipul svelt al tânărului cu părul creț și cu fața albă ca spuma, mai viu și mai luminos decât în cel mai limpede și mai curat cristal. Băiatul o priviã îndrăsneț în ochi, și zâmbiã și dânsul adesea cu înțeleș, — dar ca să-i vorbiască, erã întotdeauna prea departe.

Se cunoscuserã mai bine, mai de mult, când erau copii. Dar apoi pe Lisandru l-au dus la școală, departe, și a stat acolo la oraș, la un unchiu al lui, n'a mai venit de mult pe-acasă. Poate că Berta s'a mai gândit la el în vremea asta, — poate că nu

s'a mai gândit, — nici ea n'ar putea să spună tocmai fără îndoială; dar așa cum l-a văzut acuma când s'a întors, de bună seamă că nu și l-a închipuit. Până când ea stătuse aci în cuprinsul curților și grădinilor largi din orașelul mai ca și un sat, colò departe crescuse un Făt-frumos; și iată-l acuma revenit aci, la doi pași de unde stăruise, în toată vremea aceasta, Cenușotca...

Lasă că nici pentru dânsa nu trecuse vremea așa, de geaba; Lisandru își mărturisia lucrul acesta, de câte ori o vedea, macar așa mărunțică și plinuță, mlădioasă totuși, arătându-se și iar ascunzându-se, pe potecuțele dintre tufișele înalte de coacăz și de agriș din grădina mamei Sida...

Cum te urcai aci, tocmai sus și aproape de grădina vecină erà un măr bătrân, stufoș cât un nuc rotat. Cevà mai încolo, o canapea de verdeață, tăiată în mal, și sămănată peste tot cu iarba. Când știa Lisandru că acù nu peste mult o să răsară luna, s'a strecurat ușor, nevăzut, până aci; și nu și-a făcut greșit socoteala când și-a zis că poate și astăzi, ca și ieri, o să apară

arătarea albă, urcând încet și oprindu-se câteva clipe în umbra ocrotitoare a mărilor... Câteva clipe, — dar destul ca să-iasă fără veste în cale, s'o prindă de mână și să n'o mai lase acuma să alerge prea departe ca să-i poată vorbi...

Berta nu s'a speriat, n'a strigat, n'a zis nimica, — pare că s'ar fi așteptat la întâlnirea asta. Numai ochii îi înnotau într'o lumină care nu putea să fie numai lumina lunii de sus, ci par'că lucia de undeva din adâncul căpșorului ridicat cu îndrăsneală.

— «De ce tot fugi de mine?» sbură tremurând o șoaptă. — «Eu? ca să mă ajungi»... vibră răspunsul în râs ușor.

Și iată că se pomeniră amândoi c'aveau atâtea să-și spună! Și pierduseră atâtea vreme urmărindu-se numai din ochi, de departe... Cum o să mai poată să prindă din urmă zilele cari sburaseră?...

Dar ce! O clipă poate să cuprindă într'însa mai mult decât ceasuri, decât zile întregi... O clipă în care mânilor ce s'au întâlnit se țin strâns, obrazul se pleacă încet pe umăr, și capul pe obraz, buzele căutând fruntea, și deodată întâlnindu-se fier-

binți, nervoase, violente, mușcându-se aproape, într'o frenesie deslănțuită ca a torentelor ce-și rup zăgazurile neputincioase d'a le mai ține în frâu...

O tresărire, și fata smulgându-se cu putere, se ridică palidă, cu privirea sperioasă... A răsunat de unde-va o chemare?...

— Berta !

A auzit-o limpede. Și ca la o poruncă ce trebuia numai decât și fără împotrivire ascultată, s'a făcut nevăzută, mânăta în alergare de bătaile repezi ale inimii...

Jos, tăcere. N'a strigat nimeni. E liniște adâncă peste tot. Cum ar fi și putut să strige cineva, așa de lămurit, dela atâta depărtare?

N'a strigat decât teama din sufletul ei. Berta urcă iarăș, încet, simțind cum bătaile inimii i se tot potoliau. Dar sub măr nu mai eră nimeni...

Încet, luna își urmă calea pe cer. Și până târziu a rămas fata acolo, pe canapeaua de verdeață, cu ochii pierduți în zare. Nu mai în trei feluri știuseră să priviască până acuma ; — din clipa ce trecuse, au mai în-

văţat şi altfel... Şi Făt-frumos nu erà aci, să soarbă privirea aceasta şi să se îmbete de dansa...

* * *

Nu s'a mai întors Lisandru sub măr, nici în seara următoare. A doua zi a venit unchiu-său să-l ducă iar, — şi mai departe ca până acuma; — că n'avea alt urmaş, şi-şi pusese de gând să facă dintr'însul c'omn mare...

Domn mare, nu de seama Cenuşotcei... Să fi ştiut mama Sida ce i-a trecut ei o clipă prin gând... Dar nu va şti. Nimeni nu va şti niciodată...

De seama Cenuşotcei, erà Petrea Mălăeţului, lunganul bleg şi bălan, care dobândise voie să vină «să-şi facă frumosul» fetii, şi cu care logodna erà hotărîtă încă de mult între părinţi.

Petrea n'a prea îndrăsnit să vină, şi a trebuit să-i făgăduiască tată-său, Mălăeţu, o bătaie în lege, ca să-l hotărască. Il luà cu fiori reci, când se gândia numai, la ochisorii batjocoritori ai fetii. Din şcoală încă, îşi aduceà aminte, cum ea, de milă,

îl apăra de dracii de băeți cari umblau să-î smulgă merindea din mână, macar că fata era cu trei ani mai mică decât dânsul, — și cu ce privire disprețuitoare îl lăsa apoi să urle, cu cornul în gură, galben încă de spaima îndurată... Băeții îl râdeau și mai avan, — iar el prindea o evlavie tot mai mare de prichinduța Berta a mamei Sida.

Evlavia asta îl ținea ș'acuma departe; dar apoi dacă i-a făgăduit tată-său bătaie, ce era să facă? Și-a luat inima în dinți.

De câtă-va vreme Berta, cât numai poate să scape, dă fuga la canapeaua de verdeață din capătul grădinii, și mereu acolo își face veacul. Așa îi spune mama Sida lui Petrea, — iar Petrea, bănănăind din mâna stângă, iar cu dreapta îndreptându-și mereu legătura și gulerul scrobit care îl tot ciupește de beregată, urcă agale spre mărul cel bătrân cât un nuc rotat.

A ajuns. Berta împlântă în pământ vârful umbreluții — a adus-o să se apere de soare, — apoi își razămă mânilor de mâner, bărbia de mâni, și se uită la Petrea. Petrea pleacă privirea în pământ, și cum nu

mai vede ochii scăpărători ai fetei, prinde fără veste curaj și încep să rânjască.

— Apoi acù dacă scap de miliție, așa a zis tata, la toamnă-i logodna, și mama Sida a zis...

Ce-a mai zis mama Sida, n'a mai așteptat Berta să audă. Cum sta și se uită la bădăranul ăsta de aci, și își aducea aminte în ce loc se oprise și în al cui loc răsărise el acolo, — o cuprinse deodată un necaz, o ciudă scrâșnitoare, o furie năvalnică se ridică, smulse umbrela din pământ, și odată numai ce începù să curgă o ploaie de lovituri peste pălăria, peste capul gol, peste urechile, peste umerii, peste spatele lui Petrea. Isbià fata cu sete, cu înverșunare, cași când ar fi avut să-și răsbune pentru o insultă de moarte, pentru un sacrilegiu ce s'ar fi săvârșit acolo, în fața ei. Iar Petrea stătea, tot mai plecat, tot mai încovoiat, — până ce își aduse aminte că în cele din urmă nu-l ținea nimenea acolo și că n'avea, dacă voià, decât s'o șteargă la sănătoasa.

Roșie, gâfâind încă de multa încordare, Berta lăsă jos umbrela și-și netezì părul

dela tâmples, — când iarăş auzi, de astă dată nu aşă de limpede, dar mult mai real, chemarea temută :

— Berta !

Acolo, înaintea mamei Sida, a trebuit să-i ceară iertare lui Petrea, şi să-i făgăduiască şi lui, şi mamei, că va fi de aci înainte logodnică ascultătoare, — că numai e copilă, să se certe şi să se ciondrănească cu băeţii. Iar Petrea, dacă i-a făgăduit că n'o să-l mai bată, a prins să zâmbiască iarăş mulţămit, şi a iertat-o.

— Să nu te mai cerce Dumnezeu, — atâta a mai putut să zică mama Sida răstită cum îi erà obiceiul. — Apoi Berta s'a făcut iar nevăzută, şi toată ziua Petrea n'a mai dat de dânsa... Lasă că nici n'a prea căutat-o cu tot dinadinsul.

* * *

În seara aceea, luna a răsărit mai târziu, mult mai târziu ca atuncea. A răsărit târziu de tot, — ş'a răsărit de geaba, căci n'a fost nimenea care să vadă cum se sguđuiau de plâns înecat umerii Bertei, pe când lacrămile îi picurau mari din ochii

turburi, țântiți orbi în depărtarea nepătrunsă a nopții și a viitorului...

Fiindcă, — câte un Făt-frumos trece așa, câteodată, prin viața câte unei Cenușotce... Dar nu se oprește.

B A B A

Ce este cusur și ce este calitate?... Intorcându-se iarăș nițel cam târziu acasă, Iorgu Bălănel, funcționar la Creditul sericicol, se gândește poate pentru a o suta oară la această îndrăcită problemă, și nu știe cum să o rezolve. El are reputație de om hazliu, mucalit, și de aceea prietenii țin la dânsul, — dar îl și țin uneori peste orce măsură la pahare; ce folos! nevasta îl ține de rău, tot din pricina asta!...

Ei, cum vine treaba?... In mintea cam cețoasă a întârziatului iar nu se potrivesc lucrurile, macar că știe bine cum uneori,

în clipe de limpezeală, i se lămurește răspunsul la întrebarea asta în chip destul de firesc. Acum însă nu și nu. Eră caracterul, său temperamentul lui, fericit sau nefericit, norocos sau nenorocos?... Da, ziceau prietenii; nu, zicea nevasta. Fericit, norocos! afirmau cei dintâi, — din contra! stăruia a doua.

Hm, — el, Iorgu Bălănel, ar fi ieșit mai la urmă cumvâ din această dilemă, dacă nu în teorie, macar în practică; — dar, mai eră una.

Este oare un cusur sau o calitate ca să fie cinevâ... temător? Adică să nu fie tocmai așa încrezător, să mai caute să se încredințeze și cu ochii despre lucrurile cari îl interesează, pe cari chipurile ar vrea să le știe cu bună seamă într'un fel și feriască Dumnezeu nu într'altul?... Acuma înțelege oricine de ce e vorba.

Ei, asta ce eră? Cusur sau calitate?.. N'a ajuns omul să mai adânciască de astă dată și această a doua întrebare, căci iată-l înaintea locuinței sale din fundătura Amurgului.

Felinarele pe-aicea sunt rare; tocmai

dela zece pași în sus își aruncă unul li-
căreala șovăitoare încoace, — iar în jos
abiă dacă se mai zărește altul. O adiere
ușoară pune umbra copacului din drum
între lumina felinarului și ochii omului,
tocmai în clipa când să intre pe poartă ;
tresare, ca și când l-ar fi cuprins deodată
un întuneric nepătruns în care n'ar mai
fi știut să-și găsiască drumul. Dar um-
bra se plecă încetinel iar în partea cea-
laltă, și flacăra felinarului dete iar un slab
lustru gălbui ferestrelor geamlâcului.

Ușa aici erà descuiată, ca de obicei.
Iorgu intră binișor și se îndreptă spre
iatac. Nevastă-sa făceà, se vede, pe su-
părata ; erà cu neputință să se fi și culcat
de-abinelea ; târziu erà, târziu pentru masă,
dar pentru culcare erà încă de vreme.

— A pândit când viu și a stins toate
lămpile, — își zise domnu Bălănel, iertă-
tor cum trebuie să fie un om care se știe
el însuși în vină. Dar când dete să des-
chidă ușa iatacului și o găsi, pe asta, în-
cuiată, începù să-și mai piardă din filo-
sofie.

Toate odăile locuinței soților Bălănel

erau trei; ca să ajungi în sufragerie trebuia, de aci, ori să treci prin iatac, ori să dai prin curte. După ce bătù zădărnice de câteva ori la ușa iatacului, domnu Bălănel, de necaz, își zise că n'are să mai treacă dar în sufragerie, ci are să se întindă dincolo, în salon, pe canapeà, și să aștepte acolo evenimentele.

Intrând, întoarse cu zgomot cheia în ușă, odată într'o parte apoi în cealaltă, ca să audă nevestă-sa și să vină, poate, să se încredințeze dacă o încuiase cu adevărat. Dar șiretlicul nu prinse. Nimic nu se mișcă în casă.

Nimic?... De pe canapeà, unde se trântise, Iorgu întinse urechea... Nu erau astea șoapte? un chicotit ușor?... un scârțâit de ușă?... Par'că veniau de-afară, par'că se auziau din curte... Dar nu, nu se poate, din casă trebuiau să vie, firește, — de unde să se audă?

Iorgu se ridică binișor și duse mâna la piept ca și de frică să nu-l trădeze sgomotul bătăilor inimii. În sală, trase iar cu urechea; nu se mai auzia nimic. Dar de odată o umbră pare-că străbătù

curtea cu iuțeala fulgerului și fără un sgomot, ca și când ar fi plutit în aer. Repede Iorgu se întoarse la fereastra din spre stradă a salonului și deschise ochii cât ce putù, ca și când astfel ar fi pătruns mai bine prin noaptea abia luminată de afară.

Pe stradă, nimeni. Dar uite, ce-i asta? Când venise acasă, nu băgase de seamă la bolovanul de lângă poartă, rămas acolo cine știe cum și de cine știe când, și pe care venia uneori să ațipească sergentul de noapte. Acuma însă iată, vedeà, vedeà bine, o babă sgulită acolo și par'că ferindu-se să n'o vadă cineva de pe fereastră. Da, o babă trebuie să fie, — uite-i broboada, rochia, — ș'apoi numai babele stau așa sgulite...

Iorgu răsufleà oarecum ușurat; ar fi putut să fie ceva mai rău... Dar totuși... Ce căută baba acolo? Ce căutase în casă? Căci fără îndoială în casă fusese, din casă ieșise... Ce poate să caute o babă, seara târziu, într'o casă unde e nevastă tânără, frumoasă?...

Scrâșnind, d. Bălănel se strecură afară

în curte, apoi în stradă. Felinarul din susul stradei tot mai licăria, — dar pe piatra de lângă poartă nu se întindea de cât propria umbră a omului.

— Aide, am avut o vedenie, își zise și se întoarse.

În salon, ceva îl ispitî să se mai uite odată... Baba erà iar acolo! Și clătinà din cap, par'c'ar fi zis:

— Aide, aide, n'ai să pui tu mâna pe mine...

D. Bălănel deschise odată, fără veste, fereastra, și se plecă afară... Odată, în aceeaș clipă, se făcu nevăzută și baba.

Acum, luna se ridică de după un co-periș de casă, departe; piatra se arată albă, nevinovată, par'c'ar fi zis: — «Eu, nu știu, n'am văzut nimica»...

— Ce prostie!... — Iorgu se întinse iar pe canapeà, și căută să-și dea gândurilor altă îndrumare.

*

... Dar stai, frate. De trei ori trebuie cercetate lucrurile acestea, căci sunt far-mece, și trebuie să te dai după rostul lor... Ei vezi, nu erà așa?...

Acum d. Bălănel se ridică ușor ca un fulg de pe canapea, și nici nu mai are nevoie să deschidă ușile ca să iasă în stradă; a căpătat o putere diavolească... Firește, iată baba pe piatră — a treia oară nu se mai poate face nevăzut diavolul.

Ascultă acuma și chicotitul de adinea-ori... — Tu ai fost, drace? — Eu, dragă domnule. — Și ce cauți aici la poarta mea? — Păzesc. — Ce? — Treaba mea.

D. Bălănel se gândește: — Da' dacă te-aș pune eu să păzești ce știu, ceva de ce-mi arde mie?... I-a ghicit gândul baba și-i răspunde: — Păzesc, da' trebuie să-mi dai simbrie. — Ce?

Baba chicotește și tace. Știe domnu Bălănel prea bine care e simbria diavolului, — fiindcă și diavolul știe prea bine ce poate avea mai prețios gângania asta de om, așa de bine înzestrată cu unele, și așa de mândră de altele... Dar ce n'ar da omul...

Se oprește însă domnu Bălănel și se lovește cu palma peste frunte: — Bine, ci de-om face târgul, de unde știu eu că stai să păzești, și că nu mă tragi pe sfoară?...

— Apoi vezi asta e: Trebuie să vii în totdeauna să vezi și să te încredințezi că păzesc... Aicea-i toată șiretenia.

*

A chicotit baba a treia oară și i-a dat dōmnului Bălănel un brânci, cât... — s'a trezit jos pe covor, lângă canapea.

S'a ridicat greoiu, și-a pipăit oasele... Toate erau la locul lor. Fruntea-i n'avea nici un cucui. Numai mintea-i era mai bogată cu o învățătură.

C O P I S T !

Berăria erà aproape goală la ora aceea. M'am folosit de prilej să intru, ca să aştern pe hârtie câteva însemnări ce tocmai îmi veniseră în minte şi mă ţineam să nu le uit. M'am aşezat la o masă mai la o parte şi mă pregăţiam să dau o formă însemnărilor mele, când băgai de seamă ca nu erà de ajuns să fie puţini oaspeţi într'o berărie ca să fie şi linişte destulă.

Un tânăr, blond, gras, sta la o masă, cu un pahar de bere dinainte. La intrarea mea, rămăsese liniştit, cu pălăria pe ceafă, cu picioarele lungite sub masă şi zâmbià,

cu privirea vagă a chefliului ajuns să traiască mai mult în lumea imaginilor zugrăvite înnăutru de închipuirea-i ațâțată, decât în a celor aevea din afară. Dar deodată izbucni într'un răs zgomotos și izbi cu pumnul în lespedea mesei, — cât chelnerul îngrijorat și alergase să sprijiniască paharul, de două ori în primejdie să se răstoarne. Apoi se ridică șovăind, și se îndreptă spre teșgheaua unde tronă casierita, în dreptul mesei lui. Atunci am înțeles că hârjoneala dură mai dedemult și că nimerisem eu, intrând, un moment de oboseală a curtezanului, o clipă de armistițiu.

Femeea erà vădit contrariată de insistențele tipului; cu toate acestea, după felul în care se apărà de labele șovăitoare ce încercau a o prinde de gușă, dar mai ales după nepăsarea cu care chelnerii priviau la această scenă, se putea da cu socoteala că nu erà vorba aci de o idilă improvizată, că domnul erà o cunoștință mai veche a domnișoarei — și a localului, — numai cât o libație mai copioasă de peste noapte îl făceà acum cevà mai in-

discret decât ar fi fost strict în marginile bunei cuviințe de cafenea.

Cuvintele nu le auziam, numai din când în când râsul lăbărțat al bețivului și săsăitul, ca de găscă speriată, al bieteii fete ce amenința în tot momentul să dezerteze dela postu-i de control și de încredere. Odată o și văd că se ridică, se smâcește și se coboară. Bețivul nu se dă bătut, se urcă în locul ei, se lăfăește în scaun, și de hazul mare ce face gura i se strâmbă, de necrezut, parecă dela o ureche la alta.

Sfios s'a deschis acum ușa berăriei, și un bătrân, în uniformă tocită de aprod, a pornit, pășind par'că tiptil, spre fundul berăriei. Când l-a văzut, tânărul a făcut întâiu o mișcare ca de necaz, apoi s'a dat jos din scaunul casieritei, s'a pornit pe un nou haz și a ajuns, în acelaș timp cu aprodul, la masa unde-l așteptă încă paharul de bere topindu-și ultima rămășiță de spumă.

Nici n'a apucat să spună bătrânul ceva, bețivul l-a și luat după gât și l-a silit să se așeze pe scaun. Din colțul meu vedeam

cum bietul servitor se căsnià să scape cu binişorul din această brutalizare. Se vedeà că venise cu o însărcinare pe care erà de mai nainte încredinţat că n'o să poată s'o îndepliniască; nu va fi fost pentru întâia oară. A mai suferit câteva bruftueli şi luări în râs, apoi s'a ridicat şi a plecat mai repede de cum venise, apăsând cu necaz picioarele-i bătrâne în preşul tocit ce se întindeà dealungul berăriei. Până la uşă l-a petrecut râsul chicotit al chefliului.

Şi iară s'a pornit hârjoneala. Dar şi casieriţa şi chelnerii erau acuma cu ochii mereu spre uşă, par'că mai aşteptau ceva sau pe cinevã. Şi n'au aşteptat mult, căci iată apărând figura încruntată a unui bătrân, distins după înfăţişare şi îmbrăcăminte. Aprodul care îl urmà a rămas afară, iar el a venit repede şi n'a făcut decât un semn tânărului. Imblânzit deodată ca un mieluşel s'a ridicat găliganul, şi a pornit ca plouat, bălălăind din mânilor largi şi grăse, în urma bătrânului. Contrastul dintre gălăgia de până atunci şi

scena aceasta mută a țintuit în loc, câteva minute, pe toți martorii ei.

*

Eu însă am cunoscut pe bătrânul cu înfățișarea distinsă, și mi s'a lămurit numai de câțât tot înțelesul acestei scene. Fi-rește că nu mi-ar fi fost cu putință, am-in-teri, să recunosc în burduful acela de buhăială blondă, pe băețelul firav și obraznic pe care l-am văzut odată, cu ani înainte, în casa tatălui său. Dar acuma nu mai puteam să am nici o îndoială. Eră tot acela.

Pe vremea aceea eram copist la un mi-nister, și bătrânul pe care l-am revăzut aci, eră șeful meu. Odată m'a chemat la dânsul acasă, pentru niște lucrări parti-culare ale lui, o sumă de acte de copiat. Stăteam la biuroul lui și mă oțăream cu tot zelul și cu toată scrâșnirea în munca aceea brută ce-mi păreă fără de sfârșit,— când ușa se dete de perete bufnind și în prag apărî odorul casei, călărind pe un băț și spintecând aerul vitejește cu o sa-bie de tinichea. Din urma lui ajungeau

până la mine strigăte de necaz dela sofragerie și sgomot de hârburi adunate de de jos. Ajuns lângă masă, băiatul se opri, mă fixă un moment cu curiozitate, apoi se întoarse cu dispreț :

— Copist !

N'aș fi crezut, până atunci, ca un copil să poată pune atâta răutate într'un cuvânt, astfel rostit. Dar de atunci știu un lucru care nu mi s'a desmințit niciodată. Să te uiți la felul cum ești întâmpinat, la purtarea pe care o au față de tine copiii dintr'o casă, — și vei putea cunoaște numaidecât cum ești prețuit, cum și ce fel se vorbește despre tine în casa aceea. Un cuvânt, un gest, o atitudine o copilului, îți dă mai multe lămuriri în privința aceasta, decât toate observațiile pe cari ai fi tu în stare să ți le notezi, să le rânduiesti și să scoți din ele o încheiere.

— Copist !

Pare-că văd, la masă, pe cucoana șefului întrebând : — «Cine e băiatul acela din biurou?» — Iar pe șeful meu rupând pâinea și dând din umeri cu neglijență : — «Ia, un copist !» — Copilul ascultă, fără

a aveà aerul, și după ce s'a săturat cu prăjitura, aruncă farfuria pe jos și vine la mine să-mi aducă ecoul disprețului acestuia, trecut prin sufletu-i puțintel, în care va lăsa urme.

A venit apoi servitorul să mă cheme și pe mine la resturile mesei. Prea eram sfios ca să nu mă duc. Am dat de vre-o două ori cu furculița prin tocana boerilor, — dar când m'am întors, am găsit călimara răsturnată peste toată bunătatea mea de muncă.

Nu e vorbă, — a făcut șeful aspre observații ștregarului, cu un zâmbet în colțul buzelor. El le-a ascultat îmbufnat, ridicând din când în când la mine ochii plini de ură, parc'ar fi vrut să zică: «Să mă certe pe mine tata, pentru tine, pentru un copist!..» Dar eu mi-am luat actele acasă, și munca dela început, până în zorii zilei, — că erà treabă grabnică.

*

Mă gândesc acuma la fața brăzdată a bătrânului, de pe care a dispărut, poate cine știe de când, zâmbetul din colțul bu-

zilor. Mă gândesc și mă întreb: ce n'ar da poate el acuma, ca să-și vadă odorul măcar așa un copist, cum erà atuncea băiatul acela uitat acolo, cu spinarea plecată asupra actelor...

Ba nu. Firește că o așa umilință ar fi prea mare. O să-i găsiască o slujbă mai de seamă, căci e om cu trecere. Și dacă nu s'o ține de ea, o să i se ierte. Și când s'o rătăci iar prin cârciumi, aicea e Nae aprodul ca să-l culeagă. Iar dacă n'o vrea să vie după aprod, o să-l culeagă dânsul, căci doar de aceea îi este părinte, ca să îngrijiască de el și să-l țină cu toată strășnicia în căile cele bune.

ISTORIA UNEI POLIȚE

N'aveam nici o nevoie, nici una n'aveam, — mi se tânguește vărul Marinică; — te-apucă une ori așa câte o nebunie, ca o ameteală... Adică nu puteam eu să stau binișor acasă și să-mi văd de sărăcie?... Ei nu, zice dracu — Scaraotki, că altfel n'o să-i zic — hai și tu cu iscursia!

Că erà unu de dăduse la gazetă pă cumcă dus-întors, trei zile de plimbare, mâncare, băutură, cască-gură, ieftin de tot, și poți zice c'ai fost și tu la Țarigrad, — Constantinopol care va să zică. Eu aveam cevà parale puse la o parte, numai cât îmi

lipsiau așa vre-o doi poli. — Nu mă duc, zic. — Iasă altădată. — Da' Scaraoțki de colo: — Ba să te duci, — când îi mai aveà așa ocazie? — Bine să mă duc, da' nu m'ajung din parale... — Ei, te-i împrumutà și tu acolo de undevà cu ce-ți lipsește, și-i plăti când 'ei aveà.

Ș'asă mă îndreptă un prieten la unu de ăia de dă parale cu dobândă. — Mă pun garant pentru dumnealui, zice, — adică pentru mine; — are proprietate la mahalà — acum știi, vere, cocioaba aia, — care puteți să vă convingeți, întrebați și prin vecini, persoană solvabilă... Ei, alea toate de bagseama se spun la o așa adică. Ce mai încoace-încolo, se încredințează negustoru și îmi dă doi poli pe iscălitură. Iscălesc eu polița aia, măcar că văd acolo scris 50 de lei și eu nu luasem decât patruzeci. Da-mi ispică pretenu la ureche: e pe trei luni și-ți oprește dobânda înainte; așa e regula.

Bine, fie regulă — mie mi-era de grab acum să mă văd la Stambul, să beau cafeà turcească veretabilă și tutun de ăla de spun care-și aduc aminte dinainte de monopol...

Dè, — nu pot zice c'ar fi cevà mai amintiri decât pe la noi, — da' niște pilaf am mâncat, mai abitir ca la Trei sarmale... Incolo frumos tot, popi, câini, corăbii, — toate alea. Lasă-le încolo, că nu vreau să fac acuma suvenire de călătorie.

Ce-i dreptul, a cam trecut nițică vreme până m'am înlesnit. Ba încă de nu venià unu cu o hârtie de ziceà că să mă duc la judecată, poate că tot o mai amânam. La judecată nu m'am dus, ce erà să mă duc ? că doar nu tăgăduiam nimica, dator eram patruzeci de lei și cu dobânda cincizeci.

Mă duc eu care va să zică la prăvălia de unde luasem parale.

— Am venit, zic, pentru o poliță, și duc mâna la buzunarul hainei unde ți u portofelu.

Ăla de după teșgheà se încruntă la mine :

— Nu-i aicea domnu derector, zice.

Zic : — Ce derector, nenișorule, că dumneatà îmi dăduși paralele, și încă tot dumneatà îmi opriși iconomia, — camăta care se chiamă.

— Apoi nu, zice, — că acum nu mai suntem bancă de comandă, că suntem cumperativă.

— Cumperativă eți fi, da' eu n'am venit să vă cumpăr marfa, am venit să vă plătesc.

Dacă a înțeles el că nu venisem să cer pârăle, a schimbat-o pe dată :

— A, zice, ai venit să plătești. asta e altceva ; poftiți, ședeți. — Imi ia siclitatea, caută într'un catastif și iar își bologănește ochii la mine.

— Cambiu protestat, cheltueli de judecată, dobânzi, dobânzi întârziate, — ce tot îndrugă el acolo ; — numai când auz : «face nouăzeci», — mă ia cu leșin, nu altceva.

Nouăzeci de leușcani eră tot ce aveam în buzunar, și de unde socoteam să-mi mai rămâie doi poli... Dè, ce să faci ? Plătesc eu și după ce oftez din greu dau să plec. Numai ce aud dela spate :

— Ia stai stimabile, da' cu polița ce facem ?

— Aia, zic, țî-o las dumitale suvenir.

— Păi stai că nu merge așa ; trebuie plătită, zice.

— Cum ? Nu ți-o plății acușica, cu vârf și îndesat ?...

— Nu, zice ; alea fuseră cheltueli, dobânzi și ețetera ; mai trebuie capitalu !...

...Ce să mai zic ? cum nu mai aveam chioară, mă pune de mai iscălesc o hârtie — vezi dumneata, oameni miloși, crede la cel ce n'are — nici nu m'am mai uitat ce eră pe hârtie, așa am iscălit-o, că se uită la mine ăla plictisit și își întindea barba, de par'că zicea : Ei, ai isprăvit odată ?...

Apoi mai trece nițeluș așa — ce vrei, vere, vremuri grele, — numai ce mă înlesnesc și de alți 50 de lei.

Mă duc iar la bărbosu : — Ei, zic, iată că v'am adus acù și capitalu.

Scot eu ăi doi poli și două patace și-i înșir acolo pe tejgheaua lui. Se uită, îi ia, dă iar cu nasu prin catastifuri...

— Bine, zice, ăsta-i capitalu ; da' ce ne facem cu dobânzile de întârziere, cheltueli de protest, judecată și ețetera ?

— Păi nu ți le plății și pe alea mai când fuse ?...

— Mi le plățiși, mi le plățiși !... alea au

fost pentru ălălalt cambiu ; eu vorbesc de ăsta de acù ...

Ălălalt, ăsta... de câte ori luai eu parale dela ăștia, nenișorule ?...

— Ei las-o, — îl întrerup eu pe văru Marinică, — las-o, n' o mai întinde, că le cunosc eu astea pe de rost. Spune-mi mai bine cât mai ești dator, să ți-o girez, că înțeleg eu acù de ce-ai venit.

— O sută opspce.

* * *

— Uite ce e, — zic eu după ce iscăli polița vărului Marinică. Eu am cunoscut odată pe unu de-i zicea Badea Hențiu. ăsta erà un om întotdeauna vesel, de par' că a lui erà lumea toată. Niciodată nu l'am văzut înorat, îngândurat macar, necum să se tânguiască el cuivà pentru vre-un neajuns sau vre-o supărare. Și tare îl pizmu-iam pentru asta. De aceea, într'una din zile, îl întreb :

— Ia ascultă, nene Hențiu, cum faci dumneată de ești în totdeauna vesel și mulțămît ?

— Apoi uite cum nepoate, — îmi răs-

punde el : Așa mi-am întocmit viața, ca să am în totdeauna cu cinci parale mai mult decât îmi trebuie...

A plecat văru Marinică, — da'de-atunci de câte ori îl întâlnesc, de departe îmi face semne, de par' c'ar vrea să zică : — Da, da, știu, știu, vorba ăluia... Cu cinci parale mai mult decât îți trebuie...

PSIHOLOGIE

Prietenul Ibriceanu caută un comisionar.

Ar aveà să ridice niște parale — o sută de lei — dela un negustor căruia i-a făcut rost de un anunț la o gazetă, — dar n'are vreme să se ducă acuma tocmai până în piața S-tu Anton, fiindcă e invitat de un prieten, Ionescu, — care șade în șoseaua Mihai Bravul, — la o partidă de poker. E invitat pentru ora patru post meridiane și acuma e patru și jumătate, tocmai timpul ca să fie exact. Și mai ales nu vrea să piardă Ibriceanu ocazia, de oarece se împlinește un an de când

a rămas unuia dator la poker o sută douăzeci de lei pe cuvânt de onoare și pentru douăzeci și patru de ore și speră acum să aibă o «întâlnire» cu dânsul ca să se ratrapeze și cu asta să-și salveze totul, și banii și onoarea, dintr'un condeiu.

Așa dar prietenul Ibriceanu caută un comisionar.

Nu e lucru de glumă, e chestie de încredere, când e vorba să-i dai pe mână una sută lei. Dar prietenul Ibriceanu e psiholog și fizionomist. El îți cunoaște omul cinstit de pe față, și dac'o mai schimbă și vre-o două vorbe cu dânsul, apoi s'a fixat. Nu s'a înșelat în viața lui Liciodată.

Deci, prietenul Ibriceanu scrutează fizionomiile oamenilor cu șapcă roșie, răsfirați pe cele două laturi ale colțului de la otel Continental; stă mult la îndoială, căci nu e lucru ușor fizionomistica, trebuie oarecare atențiune și studiere. În sfârșit se hotărăște.

Mai sfios și mai retras, la o parte, stă unul lung și deșirat, căruia șapca îi cade până pe urechi spre ceafă, iar din gule-

rul mult prea larg îi iese gâtul lung și subțire ca o limbă ce s'ar bălăbăni alene într'un clopot. Numai șapca o poartă, din toată uniforma, — încolo e învălit într'un fel de halat până aproape de glesne, — pentru el pardesiu se chiamă. Imbrăcămintea asta modestă, dar mai ales expresia blajină a feței încremenite, abia înviorate de privirea plângăcioasă a doi ochi spălăciți, mereu par'că în lacrimi, întări hotărîrea prietenului Ibriceanu.

— Uite băete, zise oprindu-se înaintea comisionarului și întrerupându-se din când în când din vorbă, ca să scrie două rânduri cu creionul pe dosul unei cărți de vizită. Te duci cu asta ici, la adresa de sus ; îți dă un plic cu cevà, mă înțelegi ? Și mi-l aduci ici, la adresa de jos.

Jos, Ibriceanu scrisese adresa lui Ionescu din Mihai Bravul. Cine știe ? Se isprăviau paralele la poker, și cum nu mai aveà credit, de când cu ăi o sută douăzeci de lei pe parola de onoare, poate venià ăsta la timp să «alimenteze»...

— Da'să bagi de seamă, amice, c'o să

fie niște parale. Să nu te puie dracu, mă înțelege, că ocna te mănâncă...

Fizionomist, fizionomist, — și psiholog nevoe mare, — dar tot își zicea prietenul Ibriceanu că nu strică și nițică admonestare, pentru a trezi virtutea înăscută, ce poate la un moment dat ar fi fost ispitită să încerce a ațâpi, în conștiința nezguduită la vreme.

— 'Teles, trăiți, — răspunse comisionarul cu un glas ciudat de ascuțit și răgușit; și punând cartă de vizită în buzunar, o și porni din picioarele lungi, încurcându-se din când în când în halatul-paradesiu.

* * *

Vor fi trecut patru ceasuri de când prietenul Ibriceanu urmărește învârtirea capricioasă a combinațiilor dela poker. Pe ziua de azi are noroc, și așa nu prea ia seama la trecerea vremii; dar, când își aruncă ochii din întâmplare pe ceasornic, nu-și poate opri o mișcare nervoasă.

— Ce ai? îl întreabă Ionescu, prefăcându-se nepăsător de nenorocul ce îl urmă-

riă, pe dânsul, de patru ceasuri. Iar în gând : — Să vezi canalia, că acuma unde câștigă, are să pretexteze ceva ca s'o șteargă...

— Nimic, — zice Ibriceanu ... Adică tot e ceva. Am trimis pe un păcătos de comisionar după o sută de lei ce aveam de luat, — și nu mai vine... Din piața S-tu Anton și pân'aici e un drum bunicele, da' totuși ...

— Poate nu l-o fi găsit acasă pe respectivu ...

— Aș, cum să nu-l găsiască? — e negustor, nu se mișcă de lângă teșgheà ...

— Atunci ... zi-i adio, dragă, sutarului și comisionarului ...

— Incalte i-ai însemnat numărul ?

— Mi l'am însemnat... în memorie ; da' l-am uitat ...

— Ia gândește-te, poate nu i-ai dat bine adresa.

Ibriceanu se lovi cu palma peste frunte.

— Stai nenisorule, bănuiesc eu acuma cum devine cazul. Tot nu m'am înșelat ; eu sunt psiholog, dragă, eu nu mă înșel așa ușor când e vorba de fizionomie. Să

vedeți : eu i-am scris adresa d'aicea pe dosul cărții de vizită ; da' pe partea cealaltă e adresa mea de-acasă, tipărită. Dobitocul, de sigur mă caută acasă cu suta...

Ibriceanu se scoală, convins numai pe jumătate de propria-i argumentare ingenioasă, și se repede la pălărie, pardesiu și galoși. Până ce închide ușa în urma lui, mai are timpul să audă un murmur la masa de poker rămas în trei :

— Pretexte ... canalia ... o șterse ...

* * *

— M'a căutat cinevâ cât am lipsit d'acasă?...

Servitoarea dă din umeri.

— N'auzi, fă ? Nu m'a căutat un comisionar cu o scrisoare ? unu d'ăia cu șapcă roșie ? cu niște parale ?

Aceeaș mimică. Ibriceanu să turbeze. Se uită la ceasornic. Nouă făr'un sfert.

Nici nu se mai desbracă de palton. Are să meargă drept la poliție. De ce-i poliție ? Ca să repare, vezi bine, erorile de psihologie ce se pot face, căci mai la urmă, omul se poate înșelă, într'un moment când

n'a dat destulă atenție ... Da' poliția îi cunoaște pe toți după fizionomie ; are să i-l scoată din fundul pământului ... macar cu ce-o mai fi rămas din sutar.

Când să iasă pe poartă, cât pe ce să dea peste cineva care tocmai intră. Eră o femeie, — o femeie din popor, numai în rochie și cu broboada trasă peste ochi. Ibriceanu se dă la o parte și o vede târând după dânsa, în curte, — pe cine ? Pe comisionarul cu pricina. Așa veniă, cu capul în jos, cu ochii lăcrămând, cu pașii șovăitori și încurcați în haina-i lungă fără nume.

— Stai hoțule ! strigă Ibriceanu ; acumă se vine ? Unde-s paralele ?

Se oprește omul, se oprește și femeea.

— Dumneată ești, boerule ? Îngână glasul ei ostenit și tânguitor. Să-l ierți, boerule, să-l ierți că uite ți l-am adus, și suta am adus-o întreagă...

«L'am știut eu ce poamă e, că d'aia mă țin mereu de urma lui, să nu-mi facă vr'o boroboață ... Dacă l'am găsit la cârciumă, numai decât m'am gândit eu că așa ceva trebuie să fie ... Mi-am lăsat scurteica acolo

zalog, și iacă l'am adus, — cusuta întreagă...
Iat-o aci, iacă și biletu cu adresa... Să-l
ierți boierule ...

Și se închină femeea, dând să sărute
mâna în care depune cinstea bețivului mân-
tuită, pe când comisionarul isbucnește în
plâns cu sughițuri, iar capul i se bălăbă-
nește în gulerul afară din cale larg, ca
limba unui clopot tras într'o dungă.

* * *

— Or ce s'ar zice, tot mă pricep eu la
psihologie, zise în sinea lui prietenul Ibrî-
ceanu, după ce înșiră bănetul pe masă și
constată cu senină mulțămire că nu lip-
siă nici o băncuță.

INIMI NOBILE

Urât mai erà acù douăzeci și opt de ani în București, pe vremea asta de toamnă... Colindam cu prietenul Prunaș pe stradele norcioase, în bura pătrunzătoare prin paltoanele noastre subțirele, rămase scurte în mânici, — și căutam toată ziua... Ce căutam oare? — Mi se pare că nici noi nu prea știam bine ce. Pe un unchiu sau un văr, a cărui adresă uitasem să mi-o însemnez de acasă, — pe un consătean, despre care prietenul meu știà în chip vag că e slujbaș pe undevà pe aici în București...

București ! Nesfârșită Babilonie în care ai putea să-ți cauți așa tot neamul, ani de zile, fără să găsești picior dintr'însul, labirint fără capăt, în care s'ar fi putut pierde fără urmă șapte sate ca al prietenului Prunaș, — ce ne încumetam noi să găsim aici?.. Și cu toate astea, când are omul noroc ...

Când erà sloata mai cleioasă și vântul umed mai tăios, eu mi-am găsit unchiul, sau vărul, și am putut scăpa cu prietenul Prunaș dela «Hotel Orient» unde otelierul ne luà câte zece lei pe zi pe o odaie cu balcon, — n'avusese alta liberă când ne-a descărcat birjarul aici, peste drum de Episcopie. Noi îi spuseseam să ne ducă la un otel «mai de rînd» — iar el ne lăsase unde i-a venit lui mai bine la socoteală. Numai prietenul Prunaș, cu buna lui părere despre oameni pe care o adusese de-acolo, de-acasă dela dânsul de pe Câmpie, nu se dumerià ci îmi spuneà mereu rîzând că de-a bună seamă p'aici prin București «mai de rînd» se zice la ceva mai de seamă, adică mai de rangul întâiu, și de-aceea birjarul ... Bietul

Prunaș! El râdea și puneà vina pe necunoștința noastră despre felul de vorbă din București, — pe când altceva era ceea de ce habar n'aveam noi...

Am plătit așadar otelul, după ce-am scociorit și cel din urmă gologan de prin buzunare, și ne-am mutat în odaia pe care ne-a găsit-o unchiu-meu, sau văru-meu. Asta nu era nimic; dar mi-a mai găsit și o slujbă de copist cu leafa de 94 lei și 5 parale pe lună, — și ăsta era temeiul. De-acu, peste mine unul puteau să dea toate viscocele, — eram la adăpost.

Da'nusocotisem, vezi, cu prietenul Ristea. Și ăsta era tot unul de făcusem împreună cu el «maturitatea» la Brașov. În școală îi zicea Ion Popa. Mai pe urmă, ce i s'o fi părut lui, ori poate aveà neamuri mai de soiu cari se chemau așa, și-a schimbat numele: Ion Eremia. O fi nimerit-o mai bine cu acest chip; în școală însă noi nu îi zicem altfel decât Ristea. Cum, de unde? habar n'am.

Și așa dar, ne întâlnim noi într'una din zile cu prietenul Ristea; — tot chestie de noroc și asta, că puteam să spunem, și

eu și prietenul Prunaș, cu mâna pe suflet, că nu-l căutasem. Ristea stătea la Sfântul Gheorghe, sus în mansardă, da' l frigea rău la degete chiria : patruzeci de lei, — macar că stătea într'o casă modernă, cu portar, cu sonerie, și cu toate comoditățile la fiecare etaj sub scară...

Deci : — Știți ce băeți ? ne zise ; — hai și ne-om muta toți trei, — știu eu o casă ieftină în strada Negustori ; vorba e s'o luăm împreună, că num'așa ieșim la socoteală...

De ieftină, ieftină era odaia din strada Negustori. Numai 27 de lei pe lună, — veniau 9 de căciulă. Decât proprietăreasa — (cum se face că în București sunt mai multe proprietărese d'astea decât proprietari?) — ne cerea chiria pe câte trei luni înainte. Aminteri : nu cădem la învoială.

Să scăpăm chilipirul ? Unde-l mai găsim ?.. — Prietenul Ristea făcea o față așa de acră, coborând ochii bulbucăți în pământ — (n'avea să-i coboare prea mult, că era întreg numai de un metru și jumătate, d'aia a și scăpat de cătane) — și tot trăgea, cătrănit, de firele scurte și

rare de mustăți, cât mă hotărâsc eu dintr'oa dată și zic: — Uite ce e, băeți, eu iau peste două zile leafa și plătesc pentru toți; da' voi să nu fiți ai dracului, și să-mi dați pe urmă partea voastră, c'alminteri rămân să n'am ce mânca...

Prunaș n'a zis nimica, și nici n'avea nevoie să zică, — da' Ristea odată numai ce-a sărit: — Știi că-mi pare rău? — adică ce crezi că eu sunt d'ăia? Nu mi-au venit încă parale de acasă, că altminteri...

Ce să vă mai spun? că văd că am început să vă plictisesc. Peste două săptămâni Prunaș își puneă ceasornicul amănet ca să se plătiască de cei trei ori nouă douăzeci și șapte de lei, — iar Ristea intră pedagog la institutul Troteanu din strada Decebal.

— Bine bre, stai să ne socotim, îi zic eu, când să plece cu calabalâcu.

— Da, să ne socotim, — zice și el, după ce și-l strânse și-l așeză în birjă. Eu care va să zică am stat aici două săptămâni, nu tocmai o jumătate de lună, dar să zicem o jumătate; face jumătate din nouă

patru și cinzeci de bani. Și să ne vedem cu bine...

— Dar stai bre, ce dracu; mă faci acù pe mine proprietar aci?... Noi am luat odaia împreună, deci împreună trebuie s'o plătim, — fiecare partea lui...

— Da, fiecare partea lui, eu am stat două săptămâni, nici o jumătate de lună, face patru și cinzeci...

— Cum patru și cincizeci? Stai frate. Apoi dacă eu n'aveam atuncea parale să plătesc pentru toți, și aveai tu, cât ai fi plătit?

— Nu știu, zice, — asta-i altă socoteală; eu atâta am stat, atâta plătesc...

— Da'nu vezi, mă, că mă încurci pe mine? Mi-am dat banii de masă și rămân fără chioară până la leafa ailaltă?

De geaba! Ristea o ținea într'una: — Eu atâta am stat, atâta plătesc. Descurcă-te cum îi ști.

Ce să mă descurc, că peste alte două săptămâni dădusem ultimul de cinci la birt, «La pisica cu familia». Două zile n'am mâncat nimica în așteptarea lefii. Ziua mergeam la slujbă, seara mă întorceam

acasă, mă vâram sub plapuma fără cearceaf și mă siliam să dorm cât mai mult. Prunaș îmi ținea și el tovărășie la flămânzeală, tot căutându-și consăteanul pe care nu-l mai găsiă. Eră par'că și mai lung, văzut așa din pat, cu fața trasă, galbenă, cu ochii în fundul capului, arzând ca de friguri; pe mine nu mă vedeam ...

Tocmai după patruzeci și opt de ceasuri de post, seara târziu, mă pomenesc că mă scoală din somn tovarășul. Nu știu de unde făcuse rost de un ban de zece, cumpărase o jumătate de pâine și veniă s'o împartă frățește cu mine. Am mâncat-o pe întu-neric, — iar restul banchetului l-am visat toată noaptea.

Nu știu pe unde o fi acuma prietenul Ristea, dar nădăjduesc cu ajutorul lui Dumnezeu c'o fi făcut parale, — nici nu se poate aminteri, un om cu atâta talent de socoteală. Altfel auzisem că chiar din pension, unde stătea pe mâncare și la căldurică, nu cheltuiă nici un ban din leafă. I-or fi prins bine leușorii mei, și i-or fi adus, nu mă îndoiesc, noroc.

Apoi dete Dumnezeu de-și găsi și Pru-

naș al meu compatriotul, și s'a ajutat cu el așa de bine, încât nu mult după aceea s'a și întors acasă la Oșorheiu... Am rămas singur la madam Ionescu în Negustori — așa-i zicea oare?... — până la împlinirea trimestrului.

— Mai ții odaia? — De, aș fi ținut-o eu, dar 81 de leușcani dintr'odată, să rămân iar cu 13 lei și 5 parale... Ș'apoi dacă aveam acù «abonament» la «Pisica cu familia», îmi lipsiau paralele de chirie de tot, — vorba țiganului: când ai ce, n'ai cu ce, când ai cu ce, n'ai în ce, când ai în ce, n'ai ce! — Că încă se înduioșase și proprietăreasa mea nevoie mare când i-am spus situația.

— Bietul băiat! Și zi n'ai parale de loc, de loc? Apoi ce-o să faci acuma?

— Ce-o să fac? O să rămân pe drumuri...

— Vai de mine! Bietul băiat! Și n'o să ai unde să dormi la noapte... Când mă gândesc că sunt așa unii... Să n'ai unde să-ți pleci capul... Pe stradă! Aoleo...

I se umpluse ochii de lacrimi. Și m'a căinat așa vr'o jumătate de ceas, cât începusem să-mi zic: — Hait, o să-mi spună

acù să mai stau până la leafă... Când numai ce o văd că se uită la ceasul din perete, apoi ștergându-și ochii cu colțul șorțului :

— Acù aide, dragă, — îmi zice, — ia-ți geamantanul și pleacă, c'o să pice uite-acuma chiriașii ăilanți ...

* * *

Așa-ți aduci aminte de câte unele de astea, pe când ploaia cade mărunță și rece, năclăind stradele Bucureștilor, ca atuncea, de mult; și melancolia ce-ți revarsă în suflet te amăgește să-ți închipui că istorii d'astea ar putea să mai intereseze și pe alții...

VIȚĂ BOEREASCĂ

S'a cutremurat cafeneaua când Mihai Boștină, ieșind, a trântit ușa în urma lui. Căsierita scoase un țipăt de păuniță rănită, iar chelnerul, după ce se asigură că nu se deranjase nimic dela clanță, se uită dojenitor prin geam. La masa dela care se ridicase tânărul râsetele însă nu mai conteniau. Se potoliau un moment, ca de prea multă oboseală, apoi iar spuneà unul o vorbă și veselie izbucnià din nou, nebună. Fiecare aveà alt chip d'a și-o exprimà. Unul dădeà capul peste speteaza scaunului și aruncà spre tavan hohotiri de basso buffo, — altul mă-

runția un chicotit sufocant săltându-și fața congestionată pe brațul sprijinit de masă, — se strâmbă ici unul cu lacrimi în ochi, de n'ai fi știut, să-l fi văzut singur, dacă râdea sau plângea, — dincolo altul dădea din mâni înecându-se, par'că ar fi zis într'una : «lăsați-mă ! lăsați-mă !»

Obiectul acestei ilarități desordonate se depărtă în vremea asta cu pași dârji și oțăriți, pe calea Victoriei. Capu-l ridicase mândru, și priviă drept și sfidător înaintea lui, fără să fixeze pe nimeni. Totuși lumea, puțin curioasă cum e pe la noi, nu prea-l băgă în seamă ; rareori câte un trecător întorcea capul aruncând o privire distrată asupra acestui ciudat tip, care trecea așa de țațoș, macar că talpa ghetelor îi fleșcăia la fiecare pas, trădându-i starea de deteriorare înaintată a pîngelilor.

Eră seară, și nu se puteau vedeà bine și celelalte lipsuri ale toaletei tânărului boem ; pălăria verzue și năclăită, hainele roase pela cusături și strălucitoare la coate și la genunchii ieșiți, într'un cuvânt — de ce să mai repetăm această descriere con-

sacrată ? — Mihai Boștină erà în acel moment modelul cel mai perfect al unui jerpelit. Dar dacă l-ai fi îmbrăcat în costumele cele mai luoase, într'un costum de strălucit cavaler medieval sau într'unul de voevod conducător de oști, n'ar fi putut păși cu mai multă măreție și încredere în sine.

Erà fiindcă pe dânsul nu-l îmbracă atât croitorul sau negustorul de haine gata, cât fantazia lui pururea în mișcare, douăzeci și patru de ceasuri pe zi ; — da, fiindcă între vis și viață la dânsul aproape nu erà deosebire decât de atitudinea orizontală sau verticală a corpului ; — cum nu putea să peroreze toată vremea în picioare, erà nevoit uneori să se și așeze, — dar la Mihai Boștină a stă strâmb nu însemnă nici odată și a judecă drept.

Il îmbracă fantazia cu adevărat în haine de cavaler medieval sau de voevod conducător de oști. De unde-i venise, nu se prea știa. Spunea el așa uneori despre niște hrisoave peste cari ar fi dat într'o vagă colecție de documente și unde numele voevozilor de Boștină ar fi strălu

cind ca viteji făptuitori în răsboaie și împărțitori de dreptate în vreme de pace; dar nici hrisoavele anume, nici faimoasa colecție, nu le văzuse nimenea vr'odată.

Ce-are a face! tocmai această împrejurare erà care da avânt și ațățare tot mai întezită închipuirii înfierbântate a tânărului Mihai. Acum ajunsese să dovediască, cu o fantastică genealogie, în care Ruxandele descindeau din Iliashi și Bogdanii din Despina, cum el se trăgea în viță dreaptă din Mușatini, putând să-și urmărească spița neamului până la Alexandru cel bun și mai sus.

Nu trebuie mai mult ca să înțelegem acum și ilaritatea tovarășilor batjocoritori, și supărarea nobilei odrasle luate peste picior cu înrudirea lui — «ți-ar veni așa ca un unchiu al șaptesprezecelea» — cu Ștefan-cel-Mare.

— Ce boi! se gândi Mihai amintindu-și cu dispreț de acele glume nesărate; unii ca aceștia au făcut să degenereze și zimbrul din stema Moldovei...

Apropierea i se păru atât de nimerită, în cât un moment fu ispitit să se întoarcă

și să le-o strige din ușa cafenelii ... Dar în acelaș moment erà cât p'aci să dea peste țigara aprinsă a unui domn elegant, ce tocmai ieșià, șuerând și bine dispus, dintr'un restaurant la modă.

În momentul următor, îl salută până în pământ. Domnul bine dispus se opri și se uită lung. Figura zâmbitoare a tânărului îi spunea ceva vag. Apoi deodată își aduse aminte.

Ospățul copios, vinurile alese, îi deschiseseră și baerile inimii, dispunând-o spre milă și mărinimie. Bietul Boștină Mihai! Nu fusese băiat prost în școală, dimpotrivă, totdeauna printre cei dintâi, ager și silitor. Și iată, ce folos! Trecuseră ani de când făcuseră împreună bacalaureatul; el, Radu Calomfirescu, om bogat, luase de formă o licență în drept ce nu-i erà de nici un folos, căci deputat se alegea el și altfel; pe când acesta, trebuia s'o ducă greu al naibii; și îmbrăcăminte, și fața palidă, și ochii înfrigurați, asta o spuneau.

— Ei, Boștină, tu erai? se hotărî Radu trecându-i brațul prietenește pe subsuoară.

Dacă n'ai altă treabă, aide cu mine, să mai stăm de vorbă.

Plecară alături, amestecându-se prin lumea care la ceasul acela mișuia pe trotoare; Calomfirescu observă câțiva prieteni cari zărindu-l într'o companie atât de curioasă, trecând pe lângă dânsul evitau să-l salute... — A, ba! inimi seci, îngâmfați ridicoli, pentru cari totul nu erà de cât spoiala, aparența, zorzoanele! Nu, nu; — el, Radu Calomfirescu, de și de obârșie de zece și de o sută de ori mai nobilă ca a acestora, nu erà ca dâșii; el erà democrat, cu toată înfățișarea lui de tânăr boer chiabur, nu erà mândru câtuși de puțin, — și iată dovada!

Cu toată înfățișarea lui de boem jerpelit, Mihai Boștină însă nu erà democrat de loc, — și erà cât se poate de mândru d'a trece prin vulgul acesta alături de un urmaș al Basarabilor. Sângele lui de Mușatin îi curgea mai vioiu prin vine, se simția ridicat la rangul lui adevărat de nobleță, și n'arfi dorit altceva de cât să-l poată vedeà astfel «boii» aceia dela cafenea.

Au și putut să-l vadă, căci până târ-

ziu după miezul nopții ciudata pereche de prieteni a colindat toate localurile de noapte mai cunoscute. Generositatea lui Calomfirescu se pornise ca o cascadă; atâta șampanie ca în seara aceea nu mai băuse Boștină în toată viața lui de până atunci; dar nici atâta genealogie boerească nu mai făcuse.

Tânărul boer îl ascultă măgulit; căci oricât de democrat ar fi cineva, firește că n'are să i se socotiască drept un cusur o origine ilustră. Ba aceasta îl obligă și mai mult; bineînțeles însă că, în definitiv, numai meritul personal are să conteze...

Aș! Urmașul Mușatinilor nu-i lăsă nici atât. Cu gesturi largi, cu intonații trufașe, vorbiă despre deosebiri atavice dintre om și om, despre selecțiune, despre virtuțile moștenite și despre o serie întreagă de alte teme de acestea, pe care aveă de gând să le sintetizeze într'un vast studiu, merit din seara aceasta să fie dedicat ilustrului vlăstar al Basarabilor.

Erau binișor tocmiți, când se sculară însfârșit să plece. Calomfirescu nu voi cu

niciun preț să-l lase pe Boștină. Aproape cu sila îl urcă într'o birjă și-l duse acasă la dânsul.

Servitorul care le deschise, făcù ochii cam mari, dar poruncii stăpânului nu se putea împotrivi :

— Să-i pregătiți domnului odaia cea albă ; și mai repede !

*

În odaia cea albă, Boștină stă întins pe spate în patul moale și parfumat.

Lampa de pe măsuță aruncă o lumină vie într'un cerc care cuprinde jumătatea de sus a patului și scaunul pe care zac în neorânduială straiiele, nedemne de dânsul, ale tânărului Mușatin.

Dar el vede mai mult cele ascunse în penumbră, vede covoarele scumpe, mobilele masive, cadrele prețioase de pe pereți, — vede luxul sever ce deosibește un interior cu adevărat boeresc de unul care ar caracteriza frivolitatea și lipsa de gust a unui parvenit.

Pipăie cu degetele fierbinți plapuma de mătasă, și se dă cu totul moleșelii

voluptoase care-l cuprinde. Aici, iată, aici ar fi, aici este el la locul lui. Așă întocmai, cum închipuirea-i prefăcea și îmbracă adesea mansarda-i sărăcăcioasă, așă erau aci toate, — de pare-că le-ar mai fi văzut odată, cândvâ, aevea.

Da, trebuie să le mai fi văzut. Dacă nu în existența aceasta, în alta anterioară. Le-a văzut cu ochii străbunilor, cari trăiesc în noi și se deschid uneori ca să priviască prin ochii noștri. Nu, nimica nu-i eră străin aici, totul îi eră familiar, ca acasă, — întors acasă după o pribegie nenorocită, fără rost, o pedeapsă a sortii pentru cine știe ce păcate...

Mihai Boștină stinse lampa, și întunericul și visele-i se populară de apariții, — o mare adunare de boeri veliți, printre cari împărțiă, mândru și fericit, străngeri de mâni ceremonioase.

* * *

Radu Calomfirescu se deșteptă a doua zi de dimineață cu o strașnică durere de cap. Sună plictisit, și abiă când văzù mu-tra ciudată a servitorului, își aduse aminte.

Se simți oarecum rușinat, — înaintea slugii însă încruntă din sprâncene.

— Ei ce e, ce te sgâiești așa ?

— Coconășule, să vedeți, — boerul cu care ați venit aseară n'avea galoși, macar că și la ghetete, abià li se mai ține talpa ; a murdărit toate covoarele, să vedeți ... Și hainele, când am vrut să i le curăț, mi-a fost frică să dau tare cu peria, că sunt putrede ... Eu nu știu, să ierțați, ce fel de boer o mai fi și ăsta...

— Ș'acù ce face ?

— A cerut să-i duc cafeaua la pat, dulceturi și apă rece ... Dar nu știu ...

Radu Calomfirescu își strânse fruntea infierbântată în palme. Din toată buna dispoziție de aseară nu mai rămăsese decât mahmureala, fumul amețitor și usturător al atâtor băuturi și al atâtor discuțiuni... Boștină! Cine dracu i-l scosese în cale?...

Se strâmbă cu scârbă și cuibărindu-se iarăș sub plapumă, strigă servitorului care așteptă la ușă cu un aer de nehotărâre:

— Dă-l afară!

URSUL

Dăduse Dumnezeu anul acela berechet de prune, și belșugul de țuică n'a fost puțin pe toamnă. Se perândau putinele de borhot în curte la moș Ghiță, și pufăia și picură toată ziua cazanul cel vestit de fiert băutura împărătească. Iar moș Ghiță își opriă tacticos zeciuiala dela fiecare vadră ce măsură oamenilor, ca la moară, și zi de zi se încredință, ciocănindu-și butoiășele din pivniță, cum se tot umpleau, ca în vremurile cele bune, cum n'a mai fost poate cine știe de când.

Se umpleau ele butoiășele cu băătură

crudă, și ar mai fi și întrecut, dacă moș Ghiță nu s'ar fi așternut să dea zor la țuica veche ca să facă loc cu atât mai mult celei noi. La el, să vedeți, nu se isprăviă băutura niciodată; eră când mai multă, când mai puțină, după ani și după rod, dar de isprăvit nu se isprăviă. Fiindcă, oricum ar fi fost, întâiu eră el, și pe urmă negustorul. Chiar dacă ar fi făcut cât de multă, tot își opriă butoiașele lui, că zicea: cine știe? la anul poate nu se face atâta, ori nu se face de loc, că s'a întâmplat chiar și câte doi ani la rând să nu rodiască prunii... Ce te faci la o întâmplare ca asta? îți cumperi tu 'napoi cu preț întreit chiar țuica ta ce vându-seși? — ba deloc! — moș Ghiță eră om prevăzător: nimeni nu-l știe să fi rămas vreodată din scurt cu băutura, — și-l știau oamenii acuma cam de mulțor.

Îl știau unii de flăcău, alții se treziseră cu el așa moș bătrân, cât mai mult pare că n'avea cum să mai îmbătrânească, uite ca turnul bisericii... Dar cei cari știau să povestească întâmplarea cea grea a vieții lui, erau cei cari îl apucaseră însurățel;

și nici aceștia nu-și aduceau tocmai bine aminte, ori că nu știuseră niciodată pricina lămurită. Fusese un proces mare, Ghiță stătuse o jumătate de an închis la oraș, cică își omorîse nevasta în bățai, așa fiindcă o temeà; pe urmă la judecată l-au iertat, că zice că nu l'au găsit în toate mințile. Oamenii nu știau, nu puteau să pună mâna în foc cât despre omor; dar așa găsiseră doctorii dela oraș, că numa dintr'o lovitură în țeasta capului i s'a tras femeii. Apoi l'au ținut închis la balamuc așa vr'un an, până i-au dat drumul și deacolo. S'a înzdrevenit, vezi, ori poate că n'a fost el niciodată smintit, numa' au zis ei dela judecată așa, ca să-l facă mai ușor scăpat, că le-o fi fost milă de dânsul... Cine știe? Ghiță nu spune nimic și ni- meni nu îndrăznește să-l întrebe.

Intors la casa părintească, acuma singur cuc și-a dus nainte gospodăria și și-a fiert mămăliga el însuși, ca nealții. Iar toamna oamenii au început iar să vină la cazanul cel vestit, și Ghiță a urmat să ducă în- nainte și îndeletnicirea asta, rămasă lui moștenire dela părinți... Numai asta, fiind-

că bătrânul, tatăl lui Ghiță, fusese, vorba satului, altfel de om. Fierbea pentru alții, nu numai din zeciuală, dar și din prunele lui, tot pentru alții fierbea; lui Ghiță însă nu-i mai ajungea acuma, pentru el, cât fierbea dintr'ale lui, și uneori nu-i ajungea nici cât zeciuiă din cele ce fierbea dintr'ale altora. De aceea când da așa câte un an cu rod îmbelșugat, nu uită să se pună la adăpost de orice lipsă cu care putea Dumnezeu să pedepsească, poate ani de-a rândul, omenirea păcătoasă... Orice, mămăliga să-i fi lipsit, — dar nu țuica. Numai la gândul ăsta se cutremură Ghiță.

— Și cum îți merge cu viața asta, nea Ghiță? — îl întreb eu într'una din zilele astea, când l-am prins mai cu chef de vorbă, că deșertase iar un fundicel bun de butoiaș d'a veche.

— Apoi cum să-mi meargă, cucoane? Numa' de când mi-a murit nevasta o duc mai prost; și n'a fi așa mai mult ca vr'o cincizeci de ani de-atunci...

A pomenit de nevastă-sa moș Ghiță, — asta se știe: e băut iară vârtos. Numai atunci pomenește de ea, și în totdeauna

numai în felul acesta: «de când mi-a murit nevasta...» Nu adaogă nici un cuvânt de milă ori de jale, și cum rostește vorbele par'că îți retează dela început orice îndemn de a-l ispitii mai departe: «De când mi-ă murit nevasta», — și se uită rece și tăietor, ca și când ar fixa o dată indiferentă, asupra căreia nici nu îngăduie, nici nu-și închipuie să se mai poată opri vorba.

— Și nici că mi-ar păsa aminteri de cevă, — urmează odată ce s'a pornit, — numai — să-ți spun dumitale că ești om învățat și ai s'o scociorești de unde se leagă asta, — tot mai des vine ursul noaptea la mine... Ce zici, boerule, oare să fi scriind prin cărți despre asta?

— Despre ce să scrie?

— Despre ursul care vine noaptea, de par'că e viu... Zău e viu, boerule, pun mâna în foc că e viu, — doar știu eu cum e ursul, că l-am văzut odată, uite cum sunt doi pași de-aicea... — Eram flăcăiandru atuncea, când am fost la stână. Eră dimineața în zori; buimăcit oi fi fost eu de somn, da' când au pornit lătrăturile

câinilor și chiuiturile ciobanilor, mort să fi fost și te-ai fi trezit ca ziua 'n amiazi... Da' tot am amețit pe urmă iar, când am văzut cum a lăsat ursu' oaia și s'a 'ntors la ciobanu' de-l croiă cu un ciomag peste spinare... Odată numa' l-a luat așa în labe și a început să-l facă ghem, de ziceai că vrea să se joace, să-l dea d'a dura la vale... Nu mai pot să-mi aduc aminte cum l-au scos din labele dihaniei, da' l-am văzut pe urmă de par'că erà o amestecătură de carne, de sânge, de păr, de țoale;— ala orice mai erà, numai om nu...

«Apoi vezi că-l știu eu pe urs? — că l-am mai văzut odată, atuncea iară ca acuma, noaptea, de m'a trezit din somn. După ce-am murit nevastă-mea; mă întorsesem acasă, și stam culcat așa pe prispă, cu fața în sus. Erà lună, de se vedeau toate mai ca ziua... Țiu minte că erà tot așa o toamnă târzie, și se făcuse iar rod mult... Cum îmi făceam eu socoteala în gând, au dat să mi se încurce răboajele prin minte,— când numa' odată ce mă pomenesc? Din-dărătul nukului se desface o umbră... Numa' o clipă mi-a dat bănuiala c'o fi venit

cinevã la nuci, — cã odatã l'am și vãzut, așã întreg, în douã labe, cu dinții rânjiți și-'n ochi cu jãratic. M'am sculat tiptil, cum am putut, cã mã strãngeã în piept, și am dat nãvalã sã încui ușa. Eu o țineam de ici, și simțeam cum mi-o sgãlțaiã; dacã o scãpam o clipealã, eram mort; da' tot am isbutit sã pun zãvorul. Am dat busna în casã, și numa' ce-l vãd pela ferestre; cãutã sã îndoaie gratiile; da' de unde sã încapã? cã erã o matahalã cãt un bivol.

«Odatã ce nu-l mai vãd; rãsufliu; zic: am scãpat, s'a dus pe aci încolo; s'o fi dus prin sat, la altcinevã; treaba lui; bine c'am scãpat eu de el... Numa' de nu s'ar întoarce...

«Abiã zic așã, și aud odatã *buf* în tindã... Ca fulgeru' am înțeles. Ursu' se urcase pe casã, de-acolo în pod, ș'acù îmi cãdeã ici la ușã... Da' și eu nu-i dau vreme sã se scoale de jos, mã reped la ușã și o zãvoresc... Naiba știe, n'am zãvorit-o bine în grabã, cã odatã vãd laba ursului trecãnd prin crãpãtura ușii. Atunci mã arunc cu desnãdejde, de cred cã i-am frânt laba; cã pe urmã n'am mai vãzut-o.

«M'am trezit spre dimineață tot pe prispă, cu fața'n sus, cum mă culcasem ; eram learcă, firește, de lupta cu ursu, și-mi bătea inima uite așa, de spaima ce 'ndurasem. Ce crezi dumneata, e glumă ?

— Ei, și pe urmă a mai venit ?

— Pe urmă n'a mai venit multă vreme ; am zăcut dintr'asta de n'am mai pus, nu știu cât, picătură în gură. Da' acuma iar a început să vie...

«Uite, mai deunăzi. Par'că niciodată n'a venit așa îndârjit ; nu mormăe, nu nimic ; vine numa', și odată se repede. Nu mă prinde, că-l simt numaidecât și știu să mă feresc... Huști, sar în lături... Da' trebuie să bag de seamă, că 'ndată ce-oi greși un pas, m'a și 'nhățat...

«Cât am alergat de el ! Am trecut și apa, dincolo pe celălalt mal, și mă uitam cum îmi pierduse urma ; oamenii fugiau, și el se ținea după dânșii, când după unul, când după altul ; a mers așa, tot nainte, cât deabiă l-am mai zărit. — Da' când m'am întors acasă, numa' iată că se ivește de peste gard și dă busna în bătătură la mine... Pe unde dracu s'o fi 'ntors ? Da'

ce, par'că ai vreme să te mai gândești? — abià m'am ascuns după casă, — și tot așa ne-am învârtit, unul după altul, preț ca d'un ceas poate, ce mai știu eu?... Ce zici boerule, n'o să mă apuce odată?

— De, moș Ghiță, ce să zic? Pe fiecare ne pândește câte un urs; o să te apuce și pe dumneată al dumitale, odată ș'odată.

* * *

N'aș fi crezut să fie așa curând, da' acuma primesc vestea și de-aia mi-am și adus aminte de toate astea. A umplut butciașele moș Ghiță atuncea, le-a umplut bine, — și n'a lăsat să se prăpădiască nici ce-a 'ntrecut... Dar ce folos? Că într'o zi l'au găsit oamenii pe prispă, cu fața 'n sus, nemișcat ca toți morții.

L-a tot alungat ursul, până l-a prins odată... Vezi dumneată, poate tot a avut dreptate moș Ghiță, și erà ursul viu.

DIN BLESTEM

Iară-i gălăgie mare jos la tâmplăreasa. Mă duc să'nchid fereastra ca să am liniște, — dar nu mă pot opri să nu privesc o clipă în jos. Cu capul gol, cu părul vâlvoiu plin de aşchii, cu talaşi atârându-i peste tot de hainele-i sdrenţuite, un om într'un costum bizar, jumătate ţărănesc şi jumătate orăşenesc, se clatină în mijlocul drumului, ca şi în cumpănă încotro s'o apuce; iar din pragul uşii, îndărătul lui, o jupâneasă groasă şi mirosind a ceapă până la catul al doilea, ameninţă cu un linguroiu şi fărâmə în gura mare

cuvinte de ocară, într'o pitorească amestecătură de jargon nemțesc și oborean.

— Asta-i tâmplăreasa, — îmi esplică Marița, subreta noastră, care le știe toate din casă și de prinprejurimi, trei strade în circumferință, — și ăla e olteanul. — Tâmplăreasă, ce ? dar tâmplar nu e ? — Ba este, da' lumea o știe pe ea ; așa zice : la tâmplăreasa. Tâmplarul e un neamț ursuz, — când te duci la el să-i dai ceva de lucru, te bruftuiește, parcă l-ai înjurat ; atunci vine tâmplăreasa și te învoiești cu ea. Aminteri ea nu face toată ziua nimic decât gătește ; pentru ei, pentru calfe și ucenici. Pe oltean îl ține așa, ca rândaș, fără leafă.

— Oltean ? Ce fel de oltean ? Că eu îl văd cu o hăinuță de oraș, cum nu poartă oltenii ; doar cioarecii să fie olteneschi cumvâ...

— Apoi e un biet nenorocit ; a fost el oltean odată, da' și-a tot dat în petec, până l-au luat la goană toți stăpânii și nu-i mai dă nimeni pe mână nici coșuri nici cântar. Că se poartă cinstit numai până la o vreme ; apoi odată-i abate câte

cevà, și bea tot; bea banii de pe zarzavat, lasă amanet coșuri, balanță, — și căciula și-o lasă. Și așa nu mai e oltean acum, e rânduș; dar tot oltean îi zice.

«Tâmplăreasa îl știe de când îi aducea zarzavat la ușă; acumă îi convine ca s'o slujiască numai pe rămășițe dela mâncare și fiindcă-l lasă să se culce acolo într'o cămăruță cu unelte de-ale lor... Da' că se îmbată prea des nu-i convine; uite ș'acumă... Cine știe de unde-o fi pus mâna pe un franc, că mai face servicii și pela alții, — l-a și dat gata. Apoi așa tâmplăreasa zice că nu-i convine și d'aia acumă îl alungă; da las' că mâine iar o să-l primiască. Mai când erà, nu l-a gonit tot așa, și pe urmă...

— Ho, Marișo, destul dragă, că mai avem și altă treabă, — pun eu capăt popului de informații, că aminteri dac'o lași în voia ei, îți face niște dări de seamă mai diluate decât un reporter de gazetă plătit cu rânduș; — apoi, în vreme ce «olteanul» rămăsese nedumerit, tot legănându-se la marginea drumului, iar tâmplăreasa isprăvindu-și provizia de impreca-

țiuni închisese ușa pe dinnăuntru, mi se făcù milă de bietul român: — «Știi ce, Marițo ? să-i spui sergentului să-l ia binișor să-l ducă colo în magazia noastră de lemne să-și clociască beția acolo pe sacii ăia ...»

*

Tocmai a doua zi mi-am adus aminte de «olteanul» tâmplăresei. — Ce-o mai fi făcând bețivul nostru, Marițo, s'o fi desmeticit ? — deschid eu iară robinetul nou-tăților zilei din mahalaua Filaretului. — Oho ! a fost și de trei ori aicea, — că tâmplăreasa tot îl mai alungă ș'acuma ; zice că vrea să vorbiască cu domnu, să se bage tot așa, numai pe mâncare și să-l lăsăm să doarmă în magazie ; i-am spus să-l lase pe domnu' în pace că are treabă, scrie ; da ce ? îmi trebuie mie bețivu' ăla să mă mai încurce p'aici ? Mie nu-mi trebuie, sunt eu vre'nică, îmi face numa' tevatură ; și așa i-am spus să plece, să ne lase 'n pace, că la noi nu-i franc de țuică, să facă ce-o ști...

— Bine, bine, — stai să mai zic și eu...

Dac'o veni ș'a patra oară, să mă chemi, că vreau eu să vorbesc ceva așa cu el.

S'a crucit Marița, cât i-a stat glasul o clipă, — tocmai destul ca să rup prilejul altor explicații. S'a crucit ea, — dar tot mi l-a chemat pe oltean.

— A venit, conașule — să-l duc în salon? — m'a întrebat cu ironia blajină cu care mă gratifică de câte ori e nemulțumită de câte ceva.

— Du-l și 'n salon, — zic eu făcându-mă că nu bag de seamă; — ori mai bine lasă, că vin eu afară. Dă-i un scaun.

Atâta și-a răsbunat Marița, că scaun tot nu i-a dat; am stat așa în picioare, eu răzimat de-o masă, el învârtindu-și pălărioara în mână și lăsându-și greutatea trupului când pe un picior când pe altul.

— Da ce e, române, ce-ai aveà să-mi spui?

— Păi, cred că v'a spus Marița, conașule.

— Da, mi-a spus; dar uite ce e. Zice c'ai aveà așa o meteahnă, cât ar fi slabă nădejde de slujba ce faci.

«Olteanul» puse ochii în pământ.

— Așà e, conașule, — am ; da ce să fac ?
Că mi-a venit din blestem.

— Cum din blestem ? Ce vorbă e asta ?
Te vād om în totă puterea ; nu te poți
stăpâni ?

— Nu mă pot conașule. O zi, două, pe
urmă n'am ce face ; trebuie să fac pe dracu
'n patru, să-mi beau mințile ; că d'aia nici
nu cer alcevașilea... Fi'n'că să vedeți :
sunt legat cu afurisenie...

Și fără altă tranziție, îmi începù o isto-
risire pe care se vedeà c'o mai povestise
de multe ori și altora, după cum o spuneà,
ca deprinsă pe din afară.

— «Eu, să vedeți, am avut un unchiu
acolo în Plescăuți, în județul Mehedinți,
de unde sunt de loc. Că am rămas orfan
de mic copil ș'am trăit mai mult din mila
altora. Ș'apoi unchi-meu ăsta mult erà
iabraș și pornit spre lăcomie de bani. Se
da în vânt după orce fel de câștig și adur-
mecà urma de franc ori de bumașcă, de
pol ori de sutar care va să zică, mai dihai
decât adurmecă ogarul urma iepurelui.
Ș'apoi așà, tot el firește a fost care a dat
și de urma comoarei de știau oamenii din

bătrâni de mult că trebuia să fie undeva la margine de codru, sub poale de munte, pe mal de apă curgătoare...

— Comoară ! Mi-am închipuit eu numai decât ; voi țărani nu știți să povestiți două, fără să vârâți și comoara în treabă.

« Olteanul » deschise ochii mari rotunzi, apoi zâmbi sfios și dete din umeri :

— De, conașule, — dacă așa a fost, eu ce să fac ? Să spun altfel ?

— Nu, nu ; spune așa cum știi.

— Apoi eu nu prea știu bine cum au fost toate, — numai atâta am auzit pe oameni spunând, că tâlharul de Buzdughină — așa-i zicea unchi-meu, — a pus mâna pe ochii dracului... Și cum să nu dai în bănuială de așa ceva, că numai ce să-l vezi cum începuse a căra de prin târguri și de prin oraș la casă fel de fel de câte alea toate, — și mai ales la vite, de avea acuma cirezi întregi, și turme și herghelie în lege... Ș'apoi să vedeți, adusesse și un butoiăș de țuică, de era tot din banii ăia blestemații...

« Că eu eram așa un băetan de vr'o cins-pce-șaispce, și nu prea eram bun de altă

treabă, da' mă trimetea unchi-meu să păzesc vitele ; le păziam eu, nu le păziam, numai cât rămăsesem cu gândul la butoiașul din pivniță. Măi! — gândiam, — da' cine ști ce bunătate o fi acolo, de-l păzia unchiu așa, și zicea că nu se atinge până nu s'o învechi mai bine, să te 'mbete și numai de miros ... Ș'așa, mă furișez eu odată și meșteresc acolo c'un burghiu, că aminteri nu eram prost ... Gust dintr'o ulcică ce adusesem ... Miroșiă a prună coaptă, și cum îi trăgeai o ulcică te amețiă ... Astup găuricea cu ceară, — da' de-acuma îi găsisem merchezul ...

«Ș'așa toată vara ; cum dădeam eu cu socoteala, tuști la pivniță, — și pe urmă mă 'nfundam eu pe unde știam prin pădure și dormiam cu ceasurile, până pe 'nnoptate.

«Cu unchi-meu nu prea dădeam ochi ; el ale lui, eu ale mele. Numai cât nu le mergea de loc bine vitelor, nici oilor, nici cailor, — vezi dumneată, unde erau toate cumpărate din banii blestemați, legați cu afurisenie ...

«Așa ziceau oamenii toți din Plescăuți,

și unchi-meu Buzdughină pornise să cadă la grele gânduri. Când a început să-i piară din vite, s'a tot înorat așa, pe zi ce trece... Îl vedeam mai mult de departe, cum se tot înegriă la față, tot mai pământiu dintr'o zi într'alta... Îl munciă, vezi, duhul cel rău...

«Apoi odată, s'a coborât în pivniță și a dat să ciocănească în butoiășul de țuică... Gol! S'a uitat prinprejur... nici o picătură. Nisipul pe jos uscat tot, cum îl presărase dintru 'nceput. — Așa spun oamenii, că trei zile s'a tot crucit cum dracu, și ce blestem îl urmărește... Vitele i le rătăcește, i le îmbrânțește în prăpăstii, ori le dă pe mâna lotrilor, — și iată și țuica din boloboc i-a svântat-o cu suflarea de pară aia drăcească, cum au dracii...

«Trei zile s'a tot crucit, — ș'a pătra zi și-a pus și el mânila cruce pe piept, — și dus a fost, pe lumea ailaltă...

«Iar eu de-atunci am rămas cu meteahna asta; — căci am băut din țuica cea cumpărată din banii blestemați; — și nu mă mai pot desbărà, câte zile oi aveà eu, că a fost cū afurisenie...

«Vezi asta e. Ce să mă fac conașule, dacă e așa?» — încheiă tânguios olteanul.

*

Marița e iarăș multămită. Tâmplăreasa și-a reluat argatul ; — îl mai înjură, îl mai bruftuiește, — dar ce să facă și ea ? Dacă e din blestem ... Cel puțin are slugă ieftină.

O CURĂ NEISBUTITĂ

Dacă nu mai e profesor, ci pensionar — rentier care va să zică — domnu Petre Trandafirescu stă mai toată ziua la geam și se uită la lume cum vine și trece. Pe fiecare îl judecă, îl cântărește, după cum e îmbrăcat, după cum umblă și își ține capul său mânilor. Țsta-i un amărit, celălalt un pârlit, și bre! ce fudul se ține ăstalalt!... oare de ce?

Iar dacă se face vremea frumoasă, domnu profesor — că tot așa-i mai place să-i zici — deschide uneori fereastra și stă așa răzământ cu coatele să soarbă mai bine aerul

curat de afară. Atunci mai dă și mai primește și binețele vecinilor, ba mai leagă și câte un crâmpeiu de vorbă cu unii cari nu sunt așa grăbiți.

Tănase Porfir, mic slujbaș la gară, e și el de părere că mai bine ar fi pensionar, rentier; dar vezi că lui nu-i dădea mâna; pensia ce ar fi luat dacă «și-ar fi regulat drepturile», nu i-ar mai fi ajuns pentru toate cu câte se obișnuise dânsul și de cari i-ar fi fost greu să se lipsiască. Și așa, trage-i înainte la jug, că n'ai ce-i face.

Măcar că d. profesor când îl vedeă trecând îl căină din zi în zi tot mai mult: — «Scade din ce în ce tot mai rău bietul Tănase», — își zicea în gând și nu odată îl întrebă, îngrijorat, de sănătate.

— Ia 'scultă, vecine Tănase, îi zise într'una din zile; de ce nu te arăți dumneată la un doctor?...

— Ia lasă-mă coane Petrache, îi răspunse Tănase. Par'că nu le știm noi toate ale doctorilor. Ci-că să nu mai bei, să nu mai tragi țigară, să nu mai mănânci carne... Apoi așa la ce-ți mai folosește viața?

D-nul profesor se uită încă odată lung la vecinul d-sale și își zise numai decăt: — Toate ca toate, dar mi se pare că pe tine băuturica te strică mai ales. — Apoi tare: «Să știi, vecine, că am eu un leac pentru boala dumitale, nu d'alea doftoriceștile, — altceva, băbesc, dar mergi la sigur...

— Ce spui, domnule profesor?...

— Așa să știi, și când îi aveà vreme, să vii să-ți spun.

Își adusese aminte conu Petrache de o istorie de prin cărți, și p'asta voia s'o încerce cu vecinu-său Tănase. Și zâmbià într'însul gândindu-se cum are să-l tămăduiască de vițiul beției, aminteri decăt cel mai iscusit doctor.

D-nul profesor fusese odată cu familia la Piatra-Neamțu. Ca suvenir de acolo, fetițele lui colecționaseră de pe malul Bistriței sumedenie de pietricele colorate, ba și pietroaie și bolovani în lege, de umpluseră vr'o două lăzi. Plătise d-l profesor o groază de parale la «marea viteză», dar blajin cum erà din fire nu zisese nimic, ca să nu strice bucuria fetelor.

— Ei, tot o să slujiască la cevà alea

mai mărunțele, — își zise acum, și scoțând câți-va pumni din lada unde zăceau aruncate și uitate de vreme, începù să aleagă pe cele ce intrau pe un gât de sticlă.

— Iată, vecine Tănase, zise apoi omului când acesta, de cuvânt, se înfățișase la *consultație*.

«Uite vezi, pietricelele astea au în ele o putere, de dacă le pui în țuică, o face dela o vreme de nu mai e vătămătoare... D-ta, știu, cumperi țuica cu clondirul, te-am văzut eu; ei, să pui în fiecare zi câte două trei pietricele d'astea în clondir, — da' să nu le mai scoți de acolo, că aminteri n'au efect. Să pui altele și mereu altele, tot așa pe rând, azi-măine, și să vezi că ai să te tămăduiești de toate relele în scurtă vreme...

— Ba zău, să aibă ele cevă așa putere?...

— Să mă crezi, ascultă-mă pe mine, — sunt fermecate; asta este ce se chiamă «o cură miraculoasă»; au mai făcut-o și alții și le-a prins bine.

Tănase Porfir strânse pietricelele într'o

basma, — nu că aveà cine știe ce nădejde în puterea lor vindecătoare, dar ca să nu se pună în contra domnului profesor, un om așa de bun și de prietenos și cu cei mai mici.

*

Dela fereastră, d. Petre Trandafirescu continuă să priviască la lumea care vine și trece, și caută să-i descoase pe toți și să-i judece după înfățișare, după purtare, după mers. In deosebi urmărește cu băgarea lui de seamă pe vecinul Tănase Porfir și par'că îi crește inima când în fiecare zi îl vede mai sprinten, mai vioiu, mai întremat...

— Ahà! Iși face efectul doctoria, — își zice d-l profesor, — vezi cum vine asta? El pune în fiecare zi două-trei pietricele în clondir, și-și închipuie că au efect doctoricesc. Dar nu e altceva decât că pietricelele țin locul țuicii, care nu mai încap așa multă, și tot astfel pe măsură ce clondirul se umple cu pietricele, omul se desvață tot mai mult de porția de băutură, până ce pe nesimțite se desbară

cu totul de vițiu. Și iată cum toate marile descoperiri au fost simple!

În culmea mulțumirii, d. Petrache tocmai își zicea, pe când își făcuse socoteala că acum trebuia să se fi isprăvit cura, să cheme iară la dânsul pe pacient și să-i arate atunci cum îl vindecase și fără să-i mai ordone regimuri și diete severe...

Dar ce să-i vadă ochii? Când vine ceasul să treacă Tănase, — iată'l turtă, cât abia se ține pe picioare.

— Bine mă, ce-ai făcut? îi strigă d. profesor roșu de mânie și tutuindu-l, cum se tutuesc de ori și cine oamenii beți. Nu m'ai ascultat! n'ai pus pietricelele în clondir...

— Ba le-am pus, — cum să nu le pun? Firește că le-am pus... Toate le-am pus...

— Ei apoi? Cum se face de te văd beat, că dacă făceai cum ți-am spus, pân'acum nu mai încăpea țuică în clondir...

— Apoi da, tocmai d'aia... Lasă-l pe ăla... Pe ăla l-am isprăvit... Acum am început altu...

O PICĂTURĂ DE APĂ

Cu mânilor aduse la spate, cu brațele arcuite de o parte și de alta a trupului, cu un umăr mai ridicat decât celălalt, pășind nesigur și par'că încercând în tot momentul soliditatea terenului, așa l'am zărit întâiaș dată coborînd în drumul pe care eu îl urcam, și de departe mi-a isbit ochii ca o apariție bizară. Cum se apropiă, deslușiam cu adevărat o înfățișare de om ciudată ori unde, dar mai ales în orășelul de munte în care îmi petreceam în acel an concediul de vară.

Mișcându-se leneș în niște haine din cale afară largi, părea mai mult că se târăște;

pălăria, trasă pe ochi, îi întunecă și mai mult privirea turbure și dârză de sub sprâncenele groase roșcate ; părul și barba în neorânduială, mustățile țăpoase și la fel de cărămizii cu obrazul aprins și asudat, întregiau înfățișarea asta ursuză, ce te umpleă fără voce de un fior de desgust și de instinctivă fereală. — Iar când am trecut dincolo de dânsul, am înțeles și rostul mânilor aduse la spate ; ele sprijineau fundul unei sticle ascunsă numai pe jumătate sub haină. Ca și struțul care dacă-și vâără capul în nisip crede că nu-l mai vede nimeni, așa și bețivul se sfiește numai de cei cari îi vin în față ; de cei din urmă, ce-i mai pasă !

Am înțeles numai decât că trebuiă să fie un străin. Și dacă n'ar fi fost tipul, dar să băgați de seamă că în ochii celor mai mulți din cei veniți de prin alte părți cu gând de reîntoarcere, e mai în totdeauna o expresie deosebită, de neliniște sau de îndârjire, sau și de una și de alta. Numai omul care calcă sigur pe un pământ pe care-l chiamă în inima și în credința lui al său, capătă seninătatea aceea

a gândului ce se desvăluie prin privire celor cari se pricep să citiască într'însa.

Apoi da. Frantz erà, — Frantz grădinarul. Iar povestea lui o spuneau oamenii așa :

* * *

E de mult pe-aici. Poate să fie vre-o douăzeci de ani.

Nainte vreme erà om cum se cade, își vedeà de treabă, macar că nu erà nici atunci din cale afară vorbăreț. Il vedcai toată ziua făcându-și de lucru printre straturi, printre paturile de flori și de legume. Din curtea lui afară rar ieșia, la cârciumă mai niciodată. Aveà o față rumenă și zâmbitoare, ochii vii și limpezi. De, tinerețea !

Numai odată se întâmplă că începe omul nostru să se posomorască, — de ce? poate vr'o neînțelegere în casă cu nevasta — o nemțoaică pe atâta de uscată pe cât erà el de rumen și plin. — sau poate vr'un rău cevà din sânge, de demult, care izbucnește așa la unii tocmai târziu dela o vârstă înainte ... Destul că se face omul ursuz, nu mai descuie poarta, vorbește cu

mușteriii numai peste uluci, nu mai suferă pe nimeni în curte ...

Nu le-ar fi păsat oamenilor așa mult de treaba asta, — dar vezi că grădinarul Frantz avea apa cea mai bună în tot orașelul, — și acuma, dacă nu-i mai lăsa la fântână, suferiau și blestemau vecinii, trebuind să alerge cine știe până unde pentru o picătură de apă.

Blestemau vecinii, dar mai ales blestemă Leana lui Petruș de peste drum de grădinar, căci iată ei ce i se întâmplase :

De doi ani de zile apa și-o aducea dela fântâna lui Frantz, încât căpătase par'că un drept la porțiile ei zilnice ; în vremea din urmă trimitea cu donițele pe Lenuța, fata ei, că era acuma mărișoară. Și numai ce, într'una din zile, găsește fetița poarta încuiată.

Dă ea să o deschidă, apasă cu umărul, plânge ... Odată se repede Frantz turbat afară din casă : — Nu-i apă ! nu-i apă ! marș de-acî ! — strigă rotind ochii furioși la bietul copil. — A înghețat Lenuța la poartă și lacrămile par'că i s'au împietrit în ochi, și nu s'a mișcat din loc decît în-

tr'un târziu când a văzut că e cu tot dinsul, că domnu Frantz intrase iar în casă și nu se mai ivià decât din când în când la geam, arătându-i pumnu și făcând urât din ochi și din cap în semn de alun-gare ...

Erà sfioasă fata, — fragedă ca o ramură tânără de salcie, — și se temeà de înfruntare acasă ... S'a coborît de vale la pă-rău, a umplut donițele și s'a întors, fără să spună nimica ...

N'a trecut mult după asta și toți trei din casă, Petruș, Leana și Lenuța, au că-zut la pat. Petruș și Leana au scăpat, — dar Lenuța s'a dus, s'a dus pentru tot-deauna. Și până aproape de clipa mor-ții o ținea într'una : — Mamă, de când s'a uitat atunci Frantz așa urât la mine, de atunci mi-e rău ; — mamă, eu o să mor acum și de-aia mor că s'a uitat la mine așa urât ...

Dar Leana știà de ce a murit fata și de ce au fost ei bolnavi. I-a spus doctoru că e din apa din gârlă, și vecinii i-au spus de Lenuța, cum se furișà cu donițele de

vale, fiindcă o alungase Frantz grădinarul și fiindcă pe semne îi erà frică să n'o certe tot pe ea părinții.

Și a blestemat Leana, și s'a prins blestemul. Că vezi, din clipa aceea Frantz n'a mai pus o picătură de apă în gura lui. Acolo erà fântâna, în mijlocul curții, și cea mai bună apă erà acolo. Erà apă ce puteà să țină viața și sănătatea în oameni, și în copii, dar Frantz n'o dădeà la nimeni, — și nici lui nu și-o mai îngăduià, par'că i-ar fi fost frică să nu scadă, să nu se risipiască elixirul acela, care aveà într'însul atâta putere.

N'a mai gustat Frantz o picătură de apă de atunci, și drumul la cârciumă în deal l-a învățat, și tot mai des îl băteà, și cu pas tot mai șovăitor se întorceà, cu mânilor aduse la spate, cu coatele arcuite d'o parte și de alta a trupului, cu un umăr mai ridicat de cât celălalt, și se uità cu ochii turburi, și nu vedeà nimica înaintea lui. Poate că înăuntru zărià ceva nelămurit, și nelămuritul acela căută să-l în-

tunece, și tot mai mult să-l întunece, ca să nu mai vadă nimic, de nicăirea...

* * *

Eu nu scrisesem povestea decât pân'aicea, dar întorcându-mă mai târziu în acelaș orașel de munte, i-am aflat și desnodământul.

Într'o noapte de primăvară, cu luna plină luminând ca ziua, vecinii lui Frantz fură treziți de niște răcnete sfâșietoare. Alergară și îl văzură în mijlocul curții, numai în cămașă, smulgându-și părul, isbind cu picioarele și urlând. Apoi începù să alerge încoace și în colo, dela un gard la altul, dela casă la grădină, și pe urmă în jurul fântânii. Nevastă-sa sta ca împietrită în ușă; abia făcèa câte un pas spre dânsul, și iar se întorceà; se vedeà că nu puteà ajuta nimic celuia, și se temeà pentru dânsa.

Odată numai ce-și ia vânt Frantz, și până să clipești, se face nevăzut, cu capul înainte, în fântână... Țipă nevasta ca mușcată de șarpe — se reped oamenii la poartă: — Deschide! deschide! — Dar de

geaba : — Cheia e ia dânsul, gâfâie ea, — s'a aruncat cu ea cu tot, o purtà mereu la dânsul ... și noaptea.

Au spart oamenii poarta, firește. Dar le-a trebuit prea multă vreme, — și când l-au scos pe Frantz din fântână, erà mort.

B Ă N C U Ț A

In dreptul unui umbrar, la întâmplare, Cristache cârciumarul oprî caii. Făcû semn femeilor și copiilor să se coboare, în vreme ce el însuși înfășură hățurile tacticos pe capătul leucii din stînga și înfipse biciul deasupra. Apoi se dete jos și el.

La ceasul acesta, vremea mesii de seară, târgul Moșilor, în partea aceasta, erà încă aproape pustiu. Sub umbrar nici o masă nu era ocupată ; totuși Cristache alese una de pe margine, dincolo de pânza întinsă deasupra, sub cerul liber, între doi lean-

dri ; om deprins să trăiască în aer din belșug, se simțiã par'că înãbușindu-se numai la gândul d'a se vârî acolo, în zãpușeala de sub cort.

Respirã adânc, și pânã să vinã băiatul aruncã o privire mulțãmitã asupra târguelilor din cãruțã ; oale, ulcele, donițe, rãșãriau din fãnul rãmas în coșul trãsurii, așezate cu meșteșug, ca să nu se strice și să prindã cât mai puțin loc, — să poatã sedea bine și la întoarcere nevasta, soacra și cei trei copii.

— Mititei și fleici, firește, ce alt se poate luã aici ? Ș'un clondir de vin, cu sifon, pentru sete, cã nu erã glumã cu cãldura asta. Ba și douã, dacã erã vorba ; cum-pãrãtura fusese buuã, și bucuros se puteã jertfi ceva mai mult ca de obicei pentru aldãmaș.

Obosiți și infometati de atãta umblet prin târg, femeile și copiii îmbucau strașnic, cu o nesinchisealã de oameni dela țarã, pe cãnd capul familiei, mai mult însetat, îi da zor cu clondirul, ștergându-și mustãțile stufoase cu șervetul dupã fiecare

pahar și făcând critica băuturii cu câte o clipire ușoară din ochiul drept.

— Floricele calde, floricele, se tot țină o țigăncușă pe lângă masă, îmbiând ulcica plină cu vârf de boabele de porumb pocnite și umflate ca tot atâtea gogoșele de spumă albă. Cristache făcù întâi mișcarea instinctivă de refuz pe care trebuie s'o deprinzi cu atâtea îmbieri și ispite de tot felul ce te întâmpină într'un târg ca acesta. Dar apoi îi veni un gând, care-l făcù să zâmbească ușor pe sub mustață, și chemă cu un semn din mână țigăncușa gata să plece să-și încerce norocul la altă șatră.

Pe când fetișcana răsturnă ulcica pe masă și copiii se și repeziau să se asigure de o dreaptă împărțială, Cristache alese pe pipăite o băncuță din pungă. Apoi strecurând-o în mâna stângă a țigăncii :

— I-oite-ți cinci paralele, îi zise cu o strășnicie glumeață ; ș'acușica șterge-o de pe aici să nu te mai văd.

Cu coada ochiului se uită după dânsa. O văzù cum aruncă o privire repede asupra monetei, apoi o strânge în pumn abia îndrăsnind să întoarcă nițel capul, în sfârșit

o ia la picior și se face nevăzută la cea dintâiu cotitură.

— De ce râzi așa, Cristache? întrebă bătrâna, în vreme ce copiii înfulicau la «floricelile» sub privegherea, mereu temătoare de vr'un diferend, a mamei lor.

— Râd și eu așa d'un gând posnaș de-mi trecu prin cap.

Cristache dete de-a dușca ultimul pahar și chemă băiatul la plată.

— Aidem acù, dragii mei, să nu înnop-tăm pe drum.

Lăsă și băiatului doi bani bacșiș, — hotărît, erà în toane de galantomie pe ziua de azi, — apoi după ce-și ajută familia în trăsură, se avântă și el pe capră, își dete pălăria pe ceafă, mai râse odată, prinse hățurile și pocni din biciu cu o mișcare vioaie de om bine dispus.

*

Trecând de cotitură, Stăncuța prinse inimă și se uită îndărăt. Masa cu «boeru» nu se mai vedeà de-aici ... N'are s'o mai cheme nimeni, n'are să bage de seamă ...

Deschise pumnul și se mai uită odată

la monetă. Eră cu adevărat o băncuță, albă ca laptele, în locul bucățelei plumburii și găurite de cinci-parale. Norocul ei ... Ce noroc! ... Par'c'ar fi găsit o co-moară.

Dar acù o prinse altă grijă. Cum s-o păstreze pentru dânsa, — norocul ei, întreg, neștirbit? Se uită la ulcica goală ... Mă-sa o așteptă, să-i ia cinci-paralele și să i-o umple iar. N'avea multă vreme de stat pe gânduri. Să se roage de cinevă să i-o schimbe? Nu eră de gândit; o luau la goană toți. Să zică ... ce? — că a îmbrâncit-o unul și a vărsat floricelele pe jos ... Dar trebuiă să ducă macar câteva drept dovadă ... Ori mai bine că a pierdut cinci-paralele. Da' n'o credeà, — și pe urmă bătaia ...

Cum sta așa la îndoială, cu dreapta legănând ulcica goală și cu stânga întinsă cu băncuța în mijlocul palmei, deodată se pomeni în față cu Dănciucu, băiatu Radei, de se țineà mereu după dânsa. Cu ochi de hoț, țigănușul zăpsi băncuța, și în clipa următoare și alergă cu ea în dinți, și cu ulcica lui ținută în sus, cu brațul încordat, să nu se risipiască floricelele pe jos.

— Auleo, mamă, mi-a luat-o! — alergă gâfâind Stăncuța la mă-sa. Țiganca sări, cu ciurul de floricele în mână :

— Ți-a luat cinci-paralele, tâlharu' ? — țipă ce de-o pagubă de cine știe cât. Sai, Trandafire, și pune mâna pe el !

— Ce-aveți cu el, mă ? — Rada de colo și ea cu ciurul, în calea unui țigan cât un munte, ce venia încrunțat, bălăbănind din mâini, ieșit ca din pământ.

— I-a furat cinci-paralele fetii, 'oțu ! — răcni Stanca.

— Că 'ncă era o băncuță, — scânci Stăncuța ; — a greșit boeru ăla, mi-a dat în loc de cinci-parale o băncuță...

Țiganul, țigăncile, rămaseră o clipă ca înlemniți. Sălașul întreg începea să se adune, la glasurile de ceartă, să vadă ce-i pricina. La o aruncătură de băț iată și Dănciucu, cu ochii mari, speriați, cu ulcica de floricele, tot plină. într'o mână, iar cu cealaltă ținându-se de pantece.

Tot Stanca își redobândi cea dintâi glasul : — «Adu băncuța, 'oțule, că acū te 'nghite mama pământului !»... — Și Trandafir gata să se repeadă.

Odată se strâmbă toată fața țigănușului; ochii i se închiseră mici, de aproape nu se mai vedeau, și i se deschise gura, lăbărțată până la urechi. Și ca și când strâmbătura asta ar fi fost un semnal, se porni pe un urlet ca de pui de fiară rănit.

— Uuu, mamă! ... uuu, mamă, uuu!

— Lasă băiatu, mă! — țipă Rada la găliganul de țigan care pornise acum cu pași d'un stângen spre hrăpitorul băncuței; — lasă-l că v'o dă! — Dă-o mă, Dănciucule, dă-o mă, băiatule, și hai la mama să-ți dea un frang, c'acù te ia mama dracului!

Țigănușul făcù iar ochii mari, dar numai o clipă; apoi fața i se strâmbă și mai rău ca înainte și frângându-se în două cu mâna, dela pânțele: «Auleo, mamă, auleo, c'am înghițit-o!»

Stanca țipă odată de răsună târgul. Trandafir se opri locului din avânt, bătând din palme, și tot sălașul rămase cu gura căscată.

Acù îi veni glasul mai întâiu lui Trandafir: — «A 'nghițit băncuța, tălharu'!»

uliu, mamă, uliu, — dați-mi un cuțit să-l spintec !»

Și iar dete să se repeadă. Dar Rada, mai sprintenă, îl și ajunse. Il prinse cu amândouă mânilor de mijloc, apoi îmbrâncită cu putere, căzù la pământ. Se ridică iar, ca o pisică, sărind cu ghiarile întinse. Țiganul își ferì fața și începù să dea cu labele, orbește, pe nemiluite. O harmalaie de glasuri se ridică, blesteme, îndemnuri, amenințări, sfidări, — și odată numai ce tot sălaşul se pomeni încăerat.

Lumea se adună, semnalele șuierau, cârpe și căciule sburau în vânt, șuvițe despletite fâlfăiau, încleștări la pământ se svârcoliau, învăluind toată răsmirița într'un nor de praf ; — iar peste gălăgia întreagă răsunau țipetele disperate ale Stăncuții și urletul Dănciucului. care acù aruncase ulcica cu floricelele, ca să se poată țineà de pânțele cu amândouă mânilor.

*

Când să stingă lumânarea să se culce, Cristache cârciumarul dela Mogoșoia mai

pufni odată, ca omul care-și amintește de o poznă bună.

— De ce râzi, Cristache? îl întrebă acū nevastă-sa, pe jumătate adormită.

Nu se mai putū răbdà, și îi povestì și ei șiretenia.

— Așà ești tu, — murmură femeea, gustând prea puțin gluma ; — arunci paralele numai decât ... pentru orice prostie ... ce-ți trece prin cap ...

— Ia lasă, dragă, n'ai idee cum mă gândilă la bojoci când mă gândesc c'am făcut o bucurie fără să știe puradeaua c'am făcut-o într'adins ...

Dar femeea nu mai ascultà. Se întor-sese la perete și adormise.

RĂSPLATĂ MERITATĂ

Cum ieşisem de-acasă şi treceam pe stradă, deodată, de subt un gang, îmi răsări înaintea, un sergent de stradă şi mă oprî brusc în loc. Duse mîna la chipiu salutînd, şi începû să bolborosiască, spunînd parecă o lecţie nu tocmai bine învăţată pe dinafară: — Fiindcă eu acuma am familie grea şi leafa-i mică... vă rog, dumneavoastră puteţi... o slujbă ceva, itident ori camerist la Bangă... trăiţi!

Îmi adusei aminte. Nevastă-mea îmi spusese că sergentul de zi ştiricise aşà de multe ori prin bucătărie cam ce fel de slujbă oi

fi având eu, și dacă am pe undevă vr'o trecere. Se vede că servitoarea îi va fi spus cine știe ce prăpăstii, de-a căpătat bietul om un respect așa de mare de mine, încât și-a uitat legătura dintre fraze și n'a putut îngână decât propozițiile principale. Mi-eră de ajuns ca să-l înțeleg, dar vai! nu și ca să-i pot ajuta ceva.

«Îmi pare rău, prietene, dar nu cunosc pe nimenea din cei mari, nici dela Bancă nici de aiurea; rău ți-a spus cine ți-a spus; s'a lăudat».

Pe când treceam înainte, văzui cu coada ochiului cum omul meu lăsă brațul moale în jos, uitându-se lung. Iar mai târziu, când m'am întors, am și putut constată cât de adânc scăzusem în considerația lui, — căci nu numai că nu-mi mai ieși întru întâmpinare din gang, dar când mă zări, întoarse spatele și se afundă în curte.

*

Mă uitam la el, a doua zi, din fereastră, cum se plimbă tacticos, de-alungul străzii. La ce s'o fi gândind el oare acum? S'o fi gândind la bandele de derbedei ce în-

cepuseră să cutriere de câtăva vreme mahalalele, la faimoșii Boboc, Pascu și cu Moacă, trei căpetenii de răutăți, cari ajunseseră spaima locuitorilor pașnici și a cărciumarilor de prin împrejurimi, dar mai ales a sergenților de oraș, — sau o fi chibzuind cam pe unde să stea p'aici prin partea locului vr'un boer mai simandicos, mai filotim, și cu mai multă trecere pela ministere sau pe la Bangă?...

Dintr'unul sau dintr'altul din aceste gânduri, îl văd deodată tresărind. Un semnal a răsunat de undevă dintr'o stradă apropiată, apoi altul. Sergentul le-a cunoscut; — trebuiau să fie semnale de alarmă, de mare primejdie, — căci iată-l apucându-și tesacul cu stânga, înfundându-și chipiul cu dreapta, și croind-o în pas gimnastic.

Abia-l văzui dispărând la colțul străzii, o învălmășală vagă de strigăte îmi isbi urechea, apoi deodată, pe rând, răsunară cinci împușcături, și mai târziu, ca un epilog, a șasea.

Lumea alergă nebună în partea aceea, și dela o vreme mai că eram și eu ispitit

să mă cobor să văd ce putea să fie,— când văzui pe bucătăreasa mea întorcându-se, găfăind, și făcându-mi semne de groază; s'aștept dar ștafeta aceasta.

Iată ce se întâmplase: Prin apropiere, este un sanatoriu de boale nervoase. Un biet neurastenic, ademenit, se vede, cu vorbe, fusese adus cu o trăsură,— dar când îl coborîră și se văzù în fața porții sanatoriului, fu cuprins de furie, începù să lovească în dreapta și în stânga, se smâci din mânilor ce voiau să-l țină în loc, și o luă la fugă. Strigăte desperate treziră pe un paznic al ordinei care moțâia ceva mai departe, pe o bancă. — Puneți mâna! nu-l lăsați! după el! — Fluierături se amestecau cu țipete, și atunci se repezise și sergentul meu într'ajutor. Spre nenorocirea lui, bietul — căci cum venia să taie drumul nebunului, acesta se opri deodată, scoase un revolver și trase de cinci ori în direcția lui. De geaba acum sergentul ferì din cale, îngrozit de moarte, căci nebunul făcându-și iar vânt înainte, se mai întoarse odată din fugă și descărcă și ultimul glonț. De astă dată sergentul se prăbuși la pământ.

«L-a împuşcat în cap, la ureche; nu cred să mai scape. L-am văzut eu cum trăgea de moarte când l-au ridicat în birjă... Nu mai ajunge ăla viu la spital!»

Omul e înclinat fireşte să creadă întotdeauna ce e mai rău, când e vorba de alţii; dar eu par'că totuşi aveam o presimţire că lucrurile n'aveau să ia o întorsătură tocmai aşă de tragică. Nu-mi puteam cu nici un preţ închipui pe omul pe care adineaori îl văzusem bălăbănindu-se agale pe-aici pe dinaintea ferestrei mele, în ipostaza de victimă, de martir al datoriei.

*

Presimţirea nu m'a înşelat, căci peste vre-o două zile iată ce am citit într'un ziar din capitală :

«Se ştie că cu ocazia internării unui nebun în sanatoriul... sergentul de oraş Daraban Ştefan, a primit în cap unul din gloanţele cu care nebunul a căutat să se scape de urmărire.

«Rănitul a fost internat la spitalul Filantropiei.

«Aseară medicul primar i-a scos glonţul

din cap, de față fiind și d-l prefect al poliției.

«Luând bucata de fier, prefectul l-a dat chiar rănitului spunându-i :

— «Păstrează-l în amintirea îndeplinirii datoriei !»

«Și cum rănitul se simția slab, a fost reținut în spital.

«Azi la ora 10 dimineața, Ștefan Daraban, a fost pansat din nou și lăsat să părăsiască spitalul.

«El a venit direct la poliție unde domnul prefect l-a primit cu un ceremonial deosebit.

«În fața inspectorilor de poliție, prefectul a ținut lui Daraban o scurtă cuvântare și apoi punându-i pe piept medalia «Bărbăție și Credință» clasa II-a i-a spus :

— «Bravii o merită !»

«Gestul d-lui prefect al poliției să fie de exemplu tuturor».

Inimosul articolaș purtă titlul «Răsplată meritată» Eu însă mă gândiam : Desigur de-acuma sergentul Daraban n'o să mai aibă nevoie de protecția nimănuia ca să se

salte din situația-i vrednică de compătimire, de om cu familie grea și cu leafă mică.

*

Tot în mantaua de sergent, dar fără te-sac și în cap cu o căciulă mare peste pansament, așa l-am întâlnit pe stradă, îndreptându-se spre gangu-i favorit, unde-i sta la îndemână o bancă mai la adăpost.

— «Da'ce e, prietene, — îi zic, — tot pe- aici? Credeam că te-o fi înaintat acuma».

Sergentul zâmbi de sub pansament.

— «Apoi acuma sunt în conced, d-le; da ce să-i faci, că m'am obișnuit așa p'acile și mai dau câte-o raită și fără slujbă... Numai, dac'oi mai auzi vr'un țignal, las'să mai alerge și alții...

— Cel puțin te-au răsplătit pentrucă ți-ai pus în joc pielea; n'o să-ți pară rău.

— Păi da; m'a dicorat, — mi-a dat dico-rație. Încă domnu prefect mi-a zis: «Bravo Mirică!» — Pe mine mă chiamă Fane, Fane-Ștefan, Ștefan Daraban — d'apoi ce să mai ție minte ăi mari, că nu știi dumneată câte

au pe capul lor. Pe semne, cine știe cu cine m'o fi semuit»...

*

Au mai trecut vre-o două luni. Ștefan Daraban e iarăș teafăr, se plimbă regulat pe dinaintea ferestrei mele, se afundă din când în când în gangul cu banca la adăpost, și iar se plimbă. Numai două lucruri găsesc schimbate la dânsul: pe pieptul mantalei «dicorația», o biată medalie albă, — și o adâncă posomoreală pe față.

Înainte de a fi un brav, un erou, bietul om par'că își duceà mai cu seninătate necazurile... Oare o mai fi păstrând el glonțul, — bucata de plumb, — sau de fier, cum ziceà ziarul din capitală, — «în amintirea îndeplinirii datoriei?»

Riscai odată întrebarea. Când numai ce-l văzui pe Fane scotocind prin buzunare, apoi ridicând brațul cât putù de sus și trântind plumbul la pământ:

— «Ptiu!»

UN BAN NEGRU

In fundul pungii mele păstram de multă vreme un ban care-și schimbase culoarea. Trebuiă să fie alb, — și alb strălucitor a și fost el odată, — dar acum abiă mai răsăriau, de pe fața-i ca și cărbunele, cifrele și literele: «20 bani» — «1906».

Nu-l mai am. Aseară am întâlnit la un colț de stradă o femeie în sdrențe, uitându-se pierdută înaintea ei. Nu cerea, — dar eu când am văzut ochii aceia mi-a fulgerat prin minte o icoană pe care numai în închipuire o văzusem odinioară, — și

ca la o poruncă am pus mâna în buzunar și am scos punga. În fundul ei nu mai erà decât banul cel negru, — și atunci a doua oară și mai puternică pare că mi-a răsunat porunca: l-am scos și i l-am dat. I l-am strecurat în mâna pe care n'o întindea, și m'am grăbit să mă pierd prin mulțimea nepăsătoare de prin prejur.

*

Pentru ce păstrasem atâta vreme banul acela ?

A ajuns în mânilor mele printr'o întâmplare. Când mi l-a dat, într'un mic rest, dimpreună cu alți gologani, băcanul de colo de lângă schelele de petrol, l-am luat și m'am uitat ciudat la el. — Puteți să-l primiți, mi-a zis negustorul politicos, — e bun; este negru fiindcă l'a scos din buzunaru' unuia care a ars deunăzi, în focul acela dela sonde; poate că știți.

Cum țineam banul și cum îmi sunau în urechi vorbele acestea reci, parecă deodată s'a roșit și a început să-mi frigă degetele; l'am lăsat peste ceilalți în pungă, — și poate numai ca să mai zic ceva,

întreb: — Da' de unde știi dumneată că e tocmai de-acolo?...

— Cum să nu știu? — mi-a răspuns zâmbind negustorul. — Mi l'a adus chiar nevastă-sa adiniaori: a luat pe el un chil de mălaiu...

Am plecat fără să mai dau bună ziua. Eram prea turburat. Toată întâmplarea asta dădea năvală în închipuirea mea, în amănunte confuze, grozave, — apoi din ce în ce mai limpezi, — și tot mai chinuitoare.

*

Vedeam pe lucrătorul dela sonde, buimăcit de somnul de după amiază, dând pe ochi cu apă rece să se desmeticească; aveă să intre iar la lucru pentru toată noaptea până 'n ziua următoare. Il furase oboseala și somnul de după amiază și eră cam târziu, trebuiă să se grăbiască. Aud glasul sfios al femeii: «Mie ce-mi lași, eu cu ce rămân?» — și-l văd pe el scotocind prin câteva biete monete de nichel. A păstrat una, și i le-a dat pe celelalte. A păstrat o monetă de douăzeci de bani, și s'a bucurat într'însul de

pe acuma de băutura de întremare pe care a doua zi, ieșind dela lucru, aveà să și-o plătească la cârciuma dela capătul schelelor.

— Mie ce-mi lași, eu cu ce rămân?— pare că l-ar fi întrebat de testamentul pe care trebuià să și-l facă... Dar el n'a băgat de seamă.

Și-a mai pipăit odată nichelul în buzunarul vestei, și-a tras căciula pe frunte și s'a dus în treabă-și. — Auzi testament! Pentru atâta lucru!

*

... S'a așezat noaptea peste orășel, s'au liniștit toate. Numai dinții din năuntru pământului, împinși mai adânc și tot mai adânc de mașinăriile de oțel și de piatră prețioasă, rod, rod mereu, nesățioși să ajungă la prețiosul lichid, care une-ori înfruntă cu încăpățănare toate trudele, iar alte-ori țâșnește în gurile hămesite, cu furie, ca într'un dor de pedeapsă a lăcomiei, și năpădește, și îneacă, și nu arare-ori omoară...

Pe cine omoară?... Il omoară pe acesta care s'a coborît la munca de noapte cu

moneta de douăzeci de bani în buzunar. Flacăările în cari a izbucnit râul prețiosului și primejdiosului lichid din sânul pământului, pe el îl cuprind, furioase, răsbunătoare, și-i preface îndrăzneala în scrum și cărbune...

De ban nu se ating; pe acela îl însemnează numai cu semnul și culoarea doliului; din scrum, din cărbune, din grămada de oase, l'au scos, — iată-l.

Iată și văduva muncitorului. Ia-ți oasele și scrumul și cărbunele, — și îngroapă-le unde-i ști. Iată-ți și moștenirea; tot se mai poate citi pe ea: «20 bani» «1906».

Nu va mai merge Nicolae la cârciumă să-i dea pe țuică. Una-și pune omul în gând, și altfel ies lucrurile puse la cale de pe urma cumințeniei și a iscodirilor omenști... Dar bine că n'a rămas văduva chiar din ziua întâia fără mălaiu în casă.

*

Eu însă de câte ori am scos banul negru din pungă să-l dau pe câte ceva, — l'am cumpănit, — și l'am lăsat să cadă iarăș în fundul pungii. Mi s'ar fi părut o profa-

nare să-l las să treacă în cine știe ce mâni și pentru cine știe ce întrebuintare. Să-l dau cu ușurință pentru un serviciu de nimic, — să se amestece așa, între orice alți gologani, gologanul acesta sfințit de două ori, prin mucenicia muncitorului, prin oftările neuzite de nimeni ale văduvei, — care cine știe de câte ori îl va fi sărutat și în cât amar de lacrimi îl va fi scăldat înainte de a se fi despărțit de dânsul... Nu.

*

Dar când am văzut la colț de stradă figura înveștmântată în sdrențe, și ochii aceia pierduți căutând lucruri ce nu se mai găsesc în lumea aceasta, — atunci am văzut a avea pe văduva muncitorului ace-luia și am înțeles că a venit vremea să mă despart de banul meu cel negru.

Eu nu am avut altul decât pe acela. Dar poate sunt și alții cari mai au, la fel cu el, mulți, sau puțini, sau toți pe câți îi au, sau unii din ei...

Oricine, dacă vrea să deschidă ochii, poate să vadă, pe ori și care drumuri—

și chiar de nu vor fi acolo — priviri pierdute în aer și mâini istovite cari, totuși, nu se întind... Să se gândiască atuncea la banii cei negri.

ZAPLAC NEBUNUL

Iară ?

— Iară.

— Câți ?

— Nu pot să știu. Da' lipsesc, asta se vede numaidecât ; ș'apoi sunt și urme. Nu e îndoială. În fiecare noapte, când de ici, când de colo...

— Bine, domnule, și vii la mine cu jalba!.. Da' dumneata ce treabă ai? ce treabă aveți?.. Ce păziți aici?..

— Nu vă supărați, boerule; cum e acum noaptea beznă, de unde să-l zăpsești? Se strecoară ca șarpele; nu-l simți, — de unde să-l vezi?... Numai dimineța, vezi că lipsește...

Erà supărat rău domnul Custov, arendașul, cât nici nu mai voià să înțeleagă de vorbă. La naiba! erà prea mult. In fiecare zi, de vre-o două săptămâni, logofătul îi venià cu aceeaș veste: Cinevã, unul, mai mulți, o ceatã — cine știe? — stingeà snopii de grâu de pe câmp; într'o dimineață ca în alta, lipsă! — De când arendășiau Custovii în țara românească, — și erau acuma în generația a treia, — nu li se mai întâmplase una ca aceasta. De aceea și conul Panait, în culmea învierșunării, n'a mai găsit acuma altã vorbă de răsufare decât pe asta:

— Aaah! Bine ziceà ăla dela gazetã: Țară păcătoasă, țară păcătoasă, țară păcătoasă!

Iar logofătul, român cu chibzuială, care înțelege mânia stăpânului și se pleacă înaintea îndreptățirii cu care certarea lui îl atinge, se încruntă și el și îi dădeà dreptate: Firește că trebuià să fie păcătoasă țara, în care astfel de lucruri se puteau petrece...

Omul acesta luase moșia în arendă, dela stat; poate o luase cam ieftin, — treaba

lui! De ce n'a venit altul să dea mai mult? Vorba e că o luase; deaci dreptul lui, drept sfânt. Ai muncit pe pământul acesta? Pentru munca ta, ai luat atâta. Rodul, e al conului Panait.

Munca e a ta, ți-ai luat partea. Dar soarele, și ploaia, vremea prielnică și grăsimea pământului, — astea doar n'or fi ale tale, țărane! Astea sunt ale domnului Panait, care a plătit pentru ele arendă stăpânirii... Ș'apoi atunci, cum vii tu să pui mâna pe snopii de grâu, pe cari domnul Panait i-a plătit în tot chipul: și ca rodnicie de jos, și ca blagoslovenie de sus, și ca plămădeală a muncii la mijloc?..

Cu drept cuvânt s'a încruntat logofătul, și a dat și el dreptate domnului Custov, Panait; cu pază mai multă va trebui să fie, de-acuma 'nainte.

*

Ce zicea la toate astea Zaplac?—Habar n'avea. În bojdeuca lui sărăcia bântuia ca și-'nainte, — copiii tot așa de goi și hămesiți, nevasta tot așa de acrită și plângăcioasă... S'o ia dracu de treabă! — Gata măămăliga aia, fă?...

Poc! sare uşa cât colo în tâţâni, şi badea Zaplac de pe scaun. — Ce-i asta bre?

— Să nu te mişti de-aici, că te-am prins! — strigă logofătul cu spume la gură. — Unde-ai ascuns grâul?...

Ridică Zaplac braţele, par'c'ar fi vrut să zică: — Poftiţi, căutaţi-l... — Şi s'a lăsat iar pe scaun: — Iată, nu mă mişc.

Ştià Zaplac că n'are să găsiască logofătul la el nici un spic de grâu; dar logofătul nu ştià, — şi nu ştià el multe altele, afară din ceeace din şoptite aflase, în sfârşit, cu multă greutate: Zaplac erà cel care furà snopii de grâu de pe câmp.

Câtă vreme au fost noptile fără lună, nimeni nu l-a putut vedea; a venit luna nouă... tot mai aveà, jumătate, un sfert de noapte... Pe urmă a venit luna plină — nu s'a putut răbdà; şi atunci l-au văzut oamenii, ori cât s'a ferit...

L-au văzut, sau li s'a părut?... — Căci în zadar logofătul căută prin toate colţurile, unde Zaplac ar fi putut să ascundă grâul... Nu e; nimic, nici un bob, nicăiri, nimic!

— Tiii, drăcia dracului! — Logofătul

pune capul în piept și pleacă pe aci încolo ; — pe când Zaplac se uită lung în urma lui și — par'că zâmbește.

*

Să zâmbească Zaplac ? — Asta poate să mi se fi părut mie, sau dumitale, cititorule, dacă ai fi fost atunci acolo.— Dar ce să zâmbească, vai de capul lui, că erà mâncat de boală ; îi crăpase pielea mâinilor și-l apucà mereu cu ameteală.— Doctorul, când a fost prin sat, e o lună de atunci, i-a spus : să lase mămăliga, să se hrănească cu grâu, cu pâne de grâu... Ce dracu ! doar erà destul grâu în tot județul ! — Acolo de unde venise doctorul, cu proaspătă învățătură, erà mai puțin, — și totuși ! —

Grâu ! Pâne de grâu ! — Căutați în pod la Zaplac ! — Nici un bob... Dar căutați în sufletul și în învierșunarea lui...

*

Bine, omule ; iată vine unul și-ți spune : — Nu te potrivì ăloră, e al tău, grâul, fă ce vrei cu el...

Tu simți însă că nu e adevărat, că nu e al tău, că nu poate să fie al tău, — că dacă întinzi mâna asupra lui...

— La ce te-ai mai născut tu, mă? Pe tot întinsul lanurilor acestora e grâul pentru domnul Custov, Panait; el mistuie mult, și-i trebuie. Pentru tine nu se mai ajunge. Cine te-a mai încurcat și pe tine pe pă-mântul acesta?...

— Așă?...

*

Zice Zaplac: — Așă?...

Și atunci, când luna s'a culcat, sau, acuma, când n'a răsărit încă, se strecoară, de nimenea simțit, colo pe câmp, unde stau, în grămezi, snopii cari sunt pentru domnul Panait.... Și-i smulge, și-i ia, și se duce...

Se îndârjește omul... Nu și-a făcut bine socoteala... L-a supărat logofătul și de-aia...

Târziu, spre dimineață, răsărind luna, l-au găsit aruncând snopii pe râu...

Nu-i căutați în pod, nu-i căutați în curte, în casa lui Zaplac... Acolo se duc, — pe apă în jos, — se duc, se pierd.

L-au văzut! L-au prins acuma.

Nu mai poate să tăgăduiască ; l-au prins.

Răspunde ! răspunde Zaplac, ce-ai făcut, — dă socoteala ! — De ce ai furat snopii, de ce-ai furat grâul?... Dacă tu n'ai avut destul pentru tine și ai tăi, dacă ți-a fost prea puțin tainul, — de ce n'ai adăogat acolo grămada strânsă cu atâta primejdie, — ci ai aruncat în risipire tot rodul acela ?...

Ia te uită ! Ia tă uită cum se înhoalbă la mine Zaplac nebunul ! Ce l-am întrebat eu ? Ce l-am întrebat ?...

E nebun ! Nu vedeți, că e nebun ? El are grâul acolo înaintea lui ; îl fură, și — îl aruncă pe gărlă ! — Să-l macine, dacă e cuminte : — să-l frământa și să-l coacă... Dar el îl aruncă pe gărlă ! E nebun !

Zaplac stă, — ochii lui se uită departe. Se uită să vadă, să cunoască ceva ?... — Nu se uită el oare să-ți lămuriască ție nimica ?...

Ei, iată așa : A luat grâul acela, a strâns snopii în brațe, — l-a apucat mânia, și s'a dus cu ei, s'a dus mereu, și i-a dat pe gărlă, — unul după altul... Nu i-a văzut,

— a auzit doar, mai mult a ghicit, cum s'au strecurat, s'au dus, s'au pierdut...

Și în vremea asta nu se gândià la nimic, nu știà nimic, nu-și ziceà nimic...

Erà nebun! De aceea îl și puteți vedeà acuma la balamuc. — Auzi! Să strângă grâu de pe câmp,— și el, cu nevasta, cu copiii, să morfolească mămăliga mucegăită!... Erà nebun!

PE LUMEA CEALALTĂ

Mă pregătesc să plec din satul în care am petrecut vara, și trebuie să-i dau socoteala și lui Mitruț, care m'a slujit trei luni de zile, alergând, cu piciorușele-i sprintene, cu donița la apă sau până în sat la poștă. Treizeci de lei sunt parale bune pentru un copil de doisprezece ani, care nu vede gologanul câtu-i anul de lung, macar că acuma știe și el destul de bine la câte bunătăți din prăvălia lui nea Ilie slujește drept cheie fermecată așa un ban alb găurit, ori chiar un franc de argint cu zimți pe margini.

— Și ce ai de gând să faci tu cu atâta

bănet, măi Mitruț? — îl întreb eu privindu-l cum de sub genele plecate trăgea cu ochiul sfios la monetele înșirate pe masă.

Cu mine Mitruț e tare rușinos și nu s'ar uită odată drept în ochii mei când îi vorbesc, doamne ferește. Iar când se hotărăște să-mi răspundă, ia odată vorba repede, par'că zorit s'o isprăviască mai curând, și răsufală adânc când îi dă de capăt. Dar de astădată nu se hotărăște.

Cu «cucoana» e mai deschis, ba uneori se avântă la taifas de-i aud de aici gurița; îl aud numai, nu-l și văd, căci cum mă arăt în ușă, numaidecât pune ochii în pământ, tace și-și face de lucru mai departe la directicat prin casă ori la curățit cartofii.

Il aud și acuma:

— M'a 'ntrebat domnu că ce-o să fac eu acuma cu atâția bani... Dar mie mi-a fost rușine să-i spun...

— Da de ce ți-e ție rușine de domnu, măi Mitruț?

— Nu știu. Mi-e rușine fiindcă dum-

nealui e-un domn așa de mare... Și se uită așa răstit la mine.

— Da mie o să-mi spui ce ai de gând să faci cu banii?

— Matale îți spun...

Eu îl întrebasesm numai așa, fără să mă gândesc mai departe; — dar acum începeam să ascult cu interes: va să zică aveă Mitruț în căpșorul lui cu adevărat un plan anume, ce să facă el cu răsplata trudei și alergăturii lui de toată vară...

— Uite, asta am să fac, că am să dau banii mamei și am să-i spun să facă o pomană mare-mare pentru Ghițișor. Da mare-mare. Să facă și colivă, să dea și tot felul de mâncare, să cumpere și haine, să dea la copii de pomană; să aibă Ghițișor de toate pe lumea cealaltă, să aibă și ce să îmbrace...

Se făcù tăcere. Vedeam par'că pe «cucoană» înduioșată, aducându-și aminte; și-mi aduceam aminte și eu.

Fusese anul trecut, tot cam pe vremea asta, când a plecat Ghițișor, fratele lui Mitruț, pe lumea cealaltă... Ce ușoară trebuie să fie pentru oamenii aceștia despăr-

țirea de o ființă iubită ! Ei îl văd acolo, într'o altă lume, aavea, așa cum l-au știut pe Ghițisor aicea, așa micuț cât i-a îngăduit Dumnezeu să crească și mai mult nu. De-acù pe veci o să rămână tot atâtica, n'are să se facă mai mare,— și când s'or duce și ai lui la dânsul, are să-i întâmpine tot așa, cu mânuțele întinse, ca atunci când se cerea hopa în poalele mă-sei, în brațele tată-său, sau ale lui «nenea». Iar până atunci ăștia n'aveau decât să facă pomeni aci pe lumea asta, cu de toate de cari nu voiau ca să ducă lipsă Ghițisor acolo... Ce credință fericită, ce mângâiere, și câtă pace și liniște sufletească recâștigată, ninsă blând peste durerea potolită a rănilor închise...

Și totuși, când se bolnăvise Ghițisor, ce spaimă, câtă tremurare în casa lui Ion Olaru ! Pierdută alergă mamă-sa cu el în brațe la doctor să-l arate, și șovăind, aproape par'că la tot pasul să cadă, se întorcea respinsă dela poartă : — «Domnu doctor nu-i acasă»,—ori : «Să vii altădată, acù n'are vreme domnu doctor...» Alb ca varul venià dimineța Mitruț la slujbă,

și toată ziua se învârtia zăpăcit, cu gândul aiurea. Nu mai scotea nici o vorbă, numai tresăria din când în când așa deodată, și când se credea neținut în ochi se furișă peste trei grădini până la gardul lor și trăgea cu urechea, ținându-și răsuflarea... Apoi se întorcea în goană și se strecură iar, să nu-l vedem, — dar eu îi ghiceam de pe față și din ochi bătăile pâlpăitoare ale inimioarei speriate... Iar când, după o săptămână de stăruințe, Ion a putut da în slârșit ochi cu doctorul, și când acesta drept orice mângâiere s'a răstit la dânsul : — «Așa sunteți voi, mă, — veniți acuma când nu mai pot să-i fac nimic» — a venit la mine și morfolind hârtiuțele cu prafurile ce-i dăduse : — «Îmi vine să-l rup cu dinții !» — mi-a zis... Nu, nu, — nu se despărțiseră aceștia cu inima ușoară de micuțul ce și-a luat apoi, chiar în noaptea aceea, zborul pe lumea cealaltă...

Eu nu i-am mai văzut multă vreme, căci a trebuit să plec chiar atunci, a doua sau a treia zi, fără să mai dau ochi macar cu Mitruț. Când apoi m'am întors, anul

acesta, le-am găsit toate ca mai de mult. Un copilaș mai puțin într'un sat, cine mai întreabă, cine se mai gândește la asta ?.. Zău par' că îmi venise într'un rând să cred că nu se mai gândiau nici părinții, că nu se mai gândia nici Mitruț...

Ion n'a rupt cu dinții pe nimenea, — a iertat, dacă n'a uitat, — și iată-l iar trecând, în felul lui, cu privirea pierdută în zare, în urma carului cu boi. Lelea Frusina plivește în grădină sau țese la războiu, tot ca atunci, numai doar că nu mai întinde capul, din când în când, trăgând cu urechea la fereastră... Iar Mitruț e tot băiatul sprinten de odinioară, — numai că nu se mai furișează, peste trei grădini, să asculte râsete sau tânguirii ce n'au să mai răsune niciodată...

Ei, dar iată că nu l-au uitat, — iată că sunt în legătură necurmată cu cel plecat dintre dânșii ; — în gândul lor, de sigur, îi vorbesc în fiecare zi ; și se îngrijesc de traiul lui acolo... Iar dacă Mitruț a muncit cu atâta sârg toată vara, n'a fost de alta, decât că în fiecare zi își făcea socoteala cât s'a mai strâns pentru Ghiți-

șor, pentru mâncărica lui, pentru hăinișoarele lui, departe, acolo, pe lumea cealaltă...

*

M'am zvârcolit toată noaptea în pat, cu gândul la vorbele lui Mitruț. Cu ochii deschiși mari, vedeam prin întuneric jucând fantasme... Uite Ghițișor, gras, rumen, bătând din palme și făcând gropițe în obraji de bucuria hainelor noi și a grâului fiert în miere... El râde vesel; nu-l aud, dar îl văd, căci nu-i așa departe ca să nu-l văd, dar ca să-l aud e prea departe...

Și totuși, par'că aud ceva acuma. E o tânguire slabă, un scâncet de copil... Și tot mai sfâșietor se ridică... Iat-o! Iată arătarea...

În colț, acolo, ghemuită... Trupul i-l acopăr zdrențe, și pielea veștedă se lipește de oscioarele ieșite... O cunoști?... O, cum se tânguiește, cum țipă... Copila ta pierdută cu ani și ani în urmă...

Ai alergat tu, nebun, cu ea în brațe, atunci, în miez de noapte, să cauți scăpare, alinare chinurilor înfipite cu mii de

ghiare în inimioara plăpândă?... Ai îm-
biat tu jertfă cerului sau iadului sângele
tău propriu, propria ta viață căzută în
distrămare, pentru scăparea acesteia ce
se încordă să răsbiască și cădea răpusă
în germenenele ei?... Ce-ai făcut tu pentru
copilul acesta, sânge din sângele tău, ce-ai
făcut pentru el în lumea aceasta și ce-ai
făcut pentru el în lumea cealaltă?...

Ochii plânși nu te privesc în față, — ei
nu te cunosc; înstrăinatu-te-ai de dânșii,
— ruptă e de-apururi legătura ce v'a ținut
uniți o clipă... Răsună vaerul și el se în-
dreaptă spre toți, spre lumea întreagă,
spre cerul de sus și spre pământul de jos:
— Uite ce-au făcut din mine, uite cum m'au
lăsat, cum și-au întors fața dela mine și
m'au părăsit...

Ea este, ea... Și nici Ghițișor nu mai
râde acuma, ci se uită cu ochii speriați
la arătarea aceasta... Ea n'are pe nimeni
care să îngrijiască de dânsa pe lumea
cealaltă? Și ochii lui Ghițișor se umplu
de milă...

Mitruț, dă-mi banii ce ți-am dat, dă-mi-i
înapoi! — Ori mai bine na, na-i și pe ceș-

tialalți, ia-i pe toți, ia tot ce am,— tot, tot ; — lasă-mi numai sufletul, și dă-mi într'însul credința ta !..

Tu îți închipui că eu sunt un domn mare, un domn bogat... Sărac sunt, Mitruț, mai sărac decât cerșetorul care întinde mâna la toate ușile și pe care toți îl gonesc... Unde voiu întinde eu mâna mea ca să-mi dea cu ce să împodobesc frumusețea sufletului deslipit de mine ?... Cu ce se cumpără aceasta, Mitruț ? — Nu cu treizeci de lei se cumpără, cum crezi tu. Se cumpără cu ceea ce ție ți-a rămas în sufletul tău din amăgirile cele bune, — și din care eu nu mai am nimic, căci venit-au amăgirile cele rele și le-au spulberat...

Bucură-te, Mitruț, de bogăția sufletului tău sărac — și lăsă-mă pe mine să plâng pe sărăcia bogăției mele...

LA ȚARĂ...

Nicu are temă la limba română: «Viața la țară». Cum le-a dat-o profesorul, le-a și spus, cași tuturor băeților cărora le-o tot dă de vr'o zece ani în clasa asta: — «Da să nu vă puie dracu să copiați de pe undevă de prin cărți; să scrieți, mă, ce știți voi despre viața la țară, așa cum ați văzut voi cu ochii voștri, m'ați înțeles? din experiența fiecăruia, care va să zică ce i-a rămas în memorie de astă-vară...»

Astă-vară însă Nicu a petrecut-o tot aici, în Dobroteasa, ca și verile trecute, de când își aduce aminte. A fost vorba,

ce-i dreptul, să-l ia și pe el odată cu «coloniile școlare», da' nu l-au găsit doctorii destul de firav, — erà oarecum bucălat și sănătos de felul lui; ș'așà trebuie să-și amâie nădejdea pe alte timpuri mai bune, când o să ajungă și el așà pierit ca Naie al lui Bumbuleț or ca Cristescu Teodor, căroră acuma, vezi, le erà ușor să-și facă tema din experiență, care va să zică din memorie...

Ei dar lucrarea trebuie făcută, și din carte nu e voie să copiezi, — macar că asta puteà să nici nu le-o mai spuie domnu, că de-acolo ș'așà mult nu se pricepe... Nicu stă de un sfert de ceas cu condeii în mână și se uită lung la titlul pe care l-a scris cât a știut mai caligrafic și l-a subliniat de două ori cu linii mai mult sau mai puțin paralele: «Viața la țară»... Lampa aruncă peste hârtia caetului lumina-i gălbuie, dar nici o lumină nu vine să deslușiască în mintea băiatului nepătrunsa problemă...

— Cum e la țară, mamă?..

Abia-și dă seama de îndrăsneala cu care a înfrânt ordinul de *tăcere*, de care tre-

buie să asculte de câteori își face lecțiile ; dar e și pedepsit numai decât :

— Ia ține-ți gura și vezi-ți de carte acolo ! Te uită dumneata pe unde-i umblă lui gândurile acuma ! Abia l'a dat tată-so în gimnaz, l-au și apucat gusturile de boerie ... La țară, ai ? Asta-i de nasul tău, blestematul?... Scrie acolo, — și să nu-ți mai aud trăncăneala !

Atunci Nicu oftează, se hotărăște, mai înmoaie odată condeiul în cerneală, și începe :

«La țară este frumos ...»

Și pe urmă mai cum ?

... Ce frumos trebuie să fie la țară ! Fi-rește că trebuie să fie ceva așa ca la Cișmigiu, dar mai mare, mai întins, cât mergi, cât mergi, tot Cișmigiu ... Cum nu s'a gândit mai curând la asta ? Acuma par'că i se mai deslușește icoana în minte, și urmează, dintr'o răsufare :

«La țară sunt copaci mulți, și e tot verde. Acolo tot te plimbi și nu e școală niciodată. La țară sunt bănci și stai la umbră. La țară e iarbă multă, și e voie să calci pe ea și să te joci, să alergi cu

băeții și să bați mingea. Când cade în lac, te urci într'o luntre și o prinzi, și iar începi...»

Stă Nicu, se mai gândește, și par'că tot îl apucă o îndoială.

Acù își aduce aminte că, pe când erà în clasa a doua primară, au fost odată cu toții la Chitila, cu trenul. Fusesse lume multă, toți își aduceau de-ale mâncării și clondire pline, cu dâșii. Dela gară au luat-o pe jos și au tot mers, pe un drum pustiu, între două câmpuri întinse, deșarte. Apoi au ajuns la o margine de pădure, acolo s'au oprit, s'au așezat, au desfăcut merindea. Unii aduseseră și ciosvârte crude; aci le-au pus în frigări de lemn, au aprins un foc mare și le-au pus la fript. S'au așezat de-alungul, pe două șiruri, și mâncau toți; unii desfăceau cutiile de sardele, alții tăiau cașcavalul în felii, alții veniau cu frigările de carne sfârîitoare, îmbiau cucoanele, și făceau mare haz când, din lipsă de tacâmuri destule, câte una se frigeà și scâpà bucățica peste pahare.

«Ca la țară! ca la țară!» tot auzià

printre hohote. Pe urmă s'a încins, la scârțâiala câtorva viori, un joc, de țopăia și țața Sevastița cât se făcuse roșie și suflă de par'că nu-și mai încăpea în corset. Băeții tot dădeau fuga în pădure, dar nu îndrăsniau să se afunde prea adânc, de teamă să nu se rătăciască; mereu se întorceau la masa de pe pajiște unde rămăseseră cei mai bătrâiori, la clondire; de geaba îi tot alungau, că copiii tot veniau, atrași de cântecele și caraghioslăcurile chefliilor. Unchiul Gavrilaş încalte luase binișor luleaua neamțului, ba bine de tot, — că la plecare se trântise jos și strigă că el nu se mai duce de acolo, că se culcă în pădure, că nu-i mai pasă de nimeni; înjură «porcăria de oraș» și zicea că el de acū vrea să trăiască la țară ... Au trebuit să-l ia pe sus.

Il apucă pe Nicu veselia la amintirea asta, și nu se poate opri să nu râdă pe înfundate.

— Iar te-au răsbit ghidușile, tartore?
— răsună aspru glasul de supraveghiare. Și Nicu, redevenind serios, își continuă tema:
«La țară sunt păduri, și acolo se fac

petreceri. Oamenii mănâncă, beau, cântă și joacă.

«Pădurea este mulți copaci la un loc, și nu vezi nimica dincolo. Dacă te pierzi acolo, poți să mori de foame, că nu mai ieși. În pădure nu sunt oameni, numai urși, lupi, veverițe și alte fiare sălbatice...»

Se uită Nicu la temă; — ar fi ea cum ar fi pân'aci, dar e prea scurtă. Mai trebuie ceva. Altele ce mai pot să fie la țară?

Păi da. Oltenii nu vin de la țară, cu câte toate aduc ei prin coșuri? Vezi bine. Și câte ne mai vin tot dela țară... Prin urmare :

«La țară sunt țărani, ei samănă de toate. La țară cresc cartofi și pătlăgele, pui, găște și curcani. Numai pâinea se face la oraș. Grâul crește tot la țară... Și carnea la măcelării se taie tot la oraș, dar vitele se aduc tot de la țară. Țăranul are boi și cai și-i vinde la oraș la birjari» ...

— Ce, tot n'ai mai isprăvit acolo, tembelule? Numai la drăcii îți stă gândul... Aide, dă-le încolo acuma, că n'o să stau cu masa după tine ...

Se mai uită odată Nicu peste temă : acù poate să-i puie punct. O față întreagă a scris, — ș'apoi ori cât s'ar gândi, altceva nu mai știe. Incalte n'a copiat din cărți, a scris, cum a spus domnu, ce știe el din experiență, din memorie care va să zică.

Șterge condeiul în păr, pune sugătoarea frumos peste temă, iar după masă se culcă liniștit, cu conștiința datoriei împlinite, din greu, dar în sfârșit tot împlinite.

A doua zi se duce la școală vesel, cu lecțiile învățate, cu tema făcută. Dar domnul e în toane rele azi, și Nicu se face mic de par'că stă gata să intre în pământ când, după ce-i citește compoziția, se răsteste la el și-i svârle caetul în ochi :

— Nota trei, măgarule! Temă-i asta, mă?...

SALONUL

I.

Si așa i-a spus smeul: în toate odăile poți să intri și să te plimbi, cât poțtești, dar în odaia închisă cu lacăt de aur să nu încerci... Iar fata de împărat, tânără și dornică, cum eră, să știe toate, a răbdat o zi, a răbdat două, dar a treia zi a luat cheia de diamant și a deschis lacătul de aur. Pe urmă, dacă a deschis, de-odată a dat năvală pe ușă un balaur cât toate zilele și a luat pe fata de împărat și s'a înălțat cu ea în văzduh. Au plutit așa o vreme...

Dar când ajungeà povestea la plutitul

în văzduh, ochii băiatului începeau să clipiască și în curând se închideau, perdeă nepătrunsă peste înțelegerea ce de mai mult începuse să fie nelămurită...

Astea erau trei: când începeau prințelese să se legene în văzduh pe cai năzdrăvani, — când se avântă voinicul a treia oară să se ducă, și să umble, cale lungă să-i ajungă, — și când se pornia roata să se 'nvârtească la moara lui Jumătate-om. Atunci, ochii băiatului se închideau, și era gata; rămânea povestea neisprăvită.

Lumea din povești se îmbină însă, pentru dânsul, cu lumea cea adevăată. O odaie era, și în casa mătușii unde stă în gazdă, fără lacăt de aur și fără cheie de diamant, dar tot așa de oprită pentru dânsul ca și odaia din poveste pentru fata de împărat. Era «salonul».

Așa a apucat din cea dintâiu zi de program și regulă. Prin toate odăile avea voie să se plimbe și în orșicare ar fi făcut vr'o neorânduială, la fel mănca bătaie. Dar în salon cu nici un preț n'avea voie să intre.

Îi mai spuneă lui baba și alte povești,

despre mame vitrege, cari tăiau în bucăți pe feții-logofeți cu părul de aur și-i îngropau în grădină, de unde apoi răsăriau pomi minunați cu mere cari vorbiau, — și alte lucruri nemai pomenite, tot așa; — dar pe astea nu le potriviă el cu întâmplările vieții lui mărunte, macar că o mătușă e mai de grabă ca o mamă vitregă de cât ca una adevărată... Dar de unde să fie așa de rea! Nu eră rea, că eră frumoasă, — și cu cuțitul îi tăiă și lui pâine ca la toți, ca ei, ca țatei Linei, ba chiar ca și lui nenea Iancu, macar că dumnealui e musafir; — numai câte odată îl plesniă peste mânuțe și se uită urât la el, certându-se pe franțuzește cu ceilalți dela masă.

Ei, dar «salonul!» Țsta eră tocmai ca în poveste.

Și cu cât creșteă, misterul îl chinuiă tot mai mult pe băiat. Ce se ascundeă oare acolo? De ce pentru dânsul ușa zăvorită niciodată nu se deschideă? De ce eră ținut mereu și cu grijă departe de acea tăinuită încăpere? Ce frumuseți, sau ce grozāvii, se ascundeau acolo?

Noaptea îl purtau vedenii suave, iar alteori îl chinuiau visuri urâte. Vedeà o sală întinsă, stălucitoare de lumini și bogății. Dame în toalete scumpe se plimbau la braț cu prinți străluciți, ca în cărțile de basme; muzici cântau în surdină. pomi cu mere de aur și cu flori de argint răspândiau miresme peste tot; fâșiau hainele de mătăsă și penele dela părării se clătinau în mersul legănat; săbiile subțiri își sclipiau nestimatele, cum cavalerii se plecau atingând grațios cu buzele mânilc înmănușate ale damelor; toate gravurile colorate se adunau aci și prindeau fermecătoarea viață a poveștilor și a închipuirilor copilărești...

Apoi deodată dintr'un colț se ridică o abureală fumurie; două puncte de foc se desprindeau din adânc, creșteau și în jurul lor se contură mutra teribilă a balaurului; cavaleri și dame în desordinea spaimei se repeziau la ușă, — dar ușa erà zăvorită și toți căutau zadarnic cheia. Unde erà cheia? Balaurul o să-i înghită pe toți...

II.

Salonul e în etaj, și are două ferestre spre curte și două spre stradă. Cele despre stradă sunt mai totdeauna cu perdelele lăsate. De altminteri casa e la strâmtoare, și de jos nici vorbă să poți vedeà ceva înăuntru, fie de către stradă, fie din curte.

Dar într'una din zile a venit un vopșitor ca să repare tinicheaua de pe acoperiș, și și-a așezat scara la mijloc, cam în dreptul uneia din ferestrele dinspre curte...

Când a văzut băiatul scara, i-a sărit inima dela loc. Doamne! Numai de nu l'ar vedeà cineva!... Iată că urcându-se tiptil va puteà aruncà o privire, — o! numai una, scurtă, repede, pe fereastra cu perdeaua ridicată... Salonul! O să vadă salonul...

Nimenea în curte. Jupâneasa la bucătărie, tușica încă tot în iatac. Țața Lina nu-i acasă. Ion taie lemne în magazie. Fata din casă directică în odăile de jos...

Incet se apropie de scară. Dă să se

urce. Inlemnește. Cineva a intrat pe porțiță în curte... Se pleacă jos, își face de lucru cu niște pietricele... Pașii se apropie... Aruncă o privire furișată... s'a speriat de geaba.

E nenea Iancu. Nici nu-l bagă în seamă. Intră în casă. Curtea rămâne iar pustie. Și toate ca mai nainte...

Acù e acù. Se furișează ca o pisică... Se urcă, încet, cu băgare de seamă... Se oprește, se uită în dreapta, în stânga, apoi iar se urcă... Iată-l în dreptul ferestrei...

Insfârșit! Inima-i svâcnește în bătaii repezite... Dar fie ce-o fi... De-acù, între el și salon, nici-un zăvor, nici o perdeà...

... Ei, poftim!... Asta a fost! O odaie, nițel mai altfel ca celelalte... O masă la mijloc, alte mescioare prin colțuri... Canapele, scaune, fotoliuri. Intr'un colț o cutie mare neagră... asta trebuie să fie mașina de muzică despre care îi spuneà jupâneasa când o întrebà une-ori cu sfială ce cântă așa de-acolo din salon...

Dar în mijlocul odăii cine e? E tușica. Și nenea Iancu. Nenea o strânge în brațe, și o sărută, și o sărută...

Numai de nu l'ar zări... Se coboară încet, și la capătul scării, jos, își face de lucru iar cu pietricelele...

Stă, se gândește, și se miră... O odaie, ca oricare alta... Adică de ce n'o fi având și el voie în salon?...

RAVICA

Poate Reveca, ori Reveica, vrei să-i zici dumneată ...

— Nu, domnule, Ravica, noi așa-i zicem, că așa-i zicea și nași-sa, notărășița dela noi din sat, doamna Ravica a notărășului, care a botezat-o ...

— Și nu vrei s'o lași?

— Apoi cum s'o las, domnule, că e crudă încă, abia a împlinit șapte ani la Ispas ce fuse, — ce știe ea, un copil acolo, numa ce-o strică oare câte ce pe ici și'oi păți-o cu dânsa ...

Ravica se strânsese lângă marginea canapelei și se uită cu ochii vii, mari, negri,

speriați, în așteptarea hotărârii soartei sale.

Dis de dimineață femeea venise, tocmită la spălat cu ziua, și cum și bărbatu-său găsisese ceva de lucru și trebuia să lipiască d'acasă, ea luase cu dânsa și copila.

Toată ziua Ravica a studiat spălătoria, bucătăria, sofrageria, și un moment i-am zărit mutra puțintică și ochii, curioși întâi, apoi rușinați, la ușa cu geamuri a biroului meu. La masă, fiică-mea îmi spune:

— Știi ce-am pățit cu fetița asta a spălătoresii? A venit și s'a tot uitat la mine cum directeam prin odae, apoi odată numai ce s'apropie, se lipește de mine, și cu ochii în pământ: — «Domnișoară, zice, eu vreau să fiu slujnică la matale...» — «Slujnică, tu? că ești numai cât un șoricel», îi zic eu. — Dar ea ridică ochii la mine: — «Ba să mă iei, domnișoară, că învăț eu, — da' știi, să fiu slujnică adevărată la matale. Să mă trimiți în piață, să-ți aduc tot ce trebuie, să mă pui la bucătărie, să spăl vase, să mătur prin odae, să mi-arăți să fac și bucate, tot, tot, știi, să fiu slujnică adevărată»... Am răs, ce eră să fac? —

și i-am spus, ca să scap de dânsa : « Bine, bine, o să vedem, — dacă te porți bine până diseară și nu-mi cotrobăești prin toate părțile » ...

Ei, dar Ravica a luat lucrurile în serios ; ea s'a purtat bine până seara, iar când mamă-sa a vrut s'o ia de mână s'o ducă acasă, ea s'a smâcit, dâcoasă, și s'a grămădit lângă canapea în colț, cât nu i se mai vede decât broboada galbenă cu flori, și ochii mari, negri și încruntați de sub broboadă :

— Eu nu mă mai duc cu tine ; eu rămân aici ...

— Vai, tu, zăludo, hai că minteni îți dau v'o câteva ...

— Lasă fata, zic eu, văzând că îi caută mâna s'o smâcească. S'o luăm cu binișorul ...

Astfel am aflat apoi numele și biografia Ravicăi și a părinților ei, doi bieți oameni pribegi încoace de pe la Mediaș și trăind ca vai de lume din lucrul mânilor. Ravica eră încă în fașă când au adus-o ; ea a crescut aici, în București ...

— D'aia zic eu c'a rămas numai atâ-

tută, — îmi esplică mamă-sa, — că la noi pruncii îs mai mari, la șapte ani; da'un drac încă s'o ales din ea, că ai noștri sunt și mai astâmpărați ...

— Ei las-o, zic eu, — las'o acuma aci, că nu i-o fi rău cu domnișoara. Când s'o sătură, o să vii să ți-o iei acasă. De-o strică ceva, să n'ai nici o grijă, că n'am să vă apuc de nimica ...

— Da'oare plată i-o da domnu?... îngână însfârșit femeea, înduplecată.

— Lasă că i-om da și plată, — cum de nu? Doară are să ne fie slujnică adevărată, nu glumă!

Și așa a intrat Ravica la stăpân.

* * *

Domnișoara e foarte mulțămită cu ea; ca o sfârlează se învârte peste tot, de toate s'apucă și — le lasă în jumătate. Domnișoara e mulțămită, totuși, nu atâta de treaba pe care o împlinește Ravica, cât de ciripitul ei veșnic, de forfoteala de drăcușor neastâmpărat cu care umple casa de viață și de mișcare.

Se ceartă cu oltenii pentru cinci parale

nepotrivire la preț, le cercetează balanțele, cât ai crede că se și pricepe cu adevărat la controlarea lor, ocărăște pe găzar că n'a umplut bine tinicheaua, bagă de seamă la lăptăreasă să nu scrie mai mult de o gogoășe cu creta după ușă, — câte nu face, mă rog? — Fără dânsa mai că nu ne-am mai putea închipui cum ar merge gospodăria!

De «Domnu» are un mare respect, mai ales când îl vede stând la masă și scriind. — «Așa-i domnișoară, — și-a dat cu socoteala într'una din zile, — că atunci când scrii te gândești la cevă, apoi acela care vede scriitura știe la ce te-ai gândit?» — «Firește», — i-a răspuns domnișoara fără să-i dea prea multă băgare de seamă; dar Ravica a rămas gânditoare, și în căpșorul ei și-a însemnat o învățătură mai mult.

O dată mă întorc acasă și o văd cam plânsă în ușă. — Ce-i Ravico? o întreb; dar ea nu mai râde ca de obicei scuturându-și cărlionții de sub broboadă, ci fuge rușinată. — «Să vezi, îmi spune fiicămea, ți-a scris o scrisoare...» — «Ravica?

de cînd a învățat să scrie ?» — «Uite», — și îmi arată pe birou un sfert de hîrtie, împestrită toată de sus pînă jos cu linii ondulate, unele mai apăsate, altele mai șterse, — un sbucium întreg sufletesc desfășurat acolo într'o însemnare închi-puită de un căpșor necăjit.

— Ia să văd, îmi zic, am să descifrez eu ce mi-a scris Ravica aici ?

Și o chem.

— Apoi cum e, Ravico ? Te-a certat domnișoara ?...

Ravica pleacă ochii și-și frămîntă colțul șorțisorului.

— Dar tu nu ești de vină, nu-i așa ? Tu ești o fetiță cuminte; și dacă ai stricat ceva, s'a întîmplat, dar tu n'ai vrut, — a căzut așa de pe masă farfuria ... Ia să vedem, farfurie a fost ?

Și mă fac că-i citesc scrisoarea.

— Pahar, șoptește ea, ușurându-mi citirea.

— Da, așa, pahar. Nu e un lucru așa de mare. Dar altă dată o să bagi de seamă mai bine; o să spun domnișoarei să te

ier te acum a, să nu te mai dojenească și să fie iar bună cu tine ...

Ravica zâmbește printre lacrimi și-mi aruncă o privire plină de recunoștință. Apoi se învârtește ca un titirez și o sbu-ghește pe ușă afară.

De-acî îi aud gurița ciripind la domnișoara :

— Vezi, domnișoară, c'ai zis că n'am scris bine? Vezi, că tot a priceput domnu ...

Și iar e pace, bucurie și forfoteală de șoricel sglobiu în toate părțile.

SUPREMA IRONIE

Du-te în *Olaorsag!* — adică în țara românească. Dacă a tot auzit Moise Chereluș vorba asta, ce și-a zis el într'una din zile? — Hai și-oi mere dar în *Olaorsag*.

Aici acasă nu-ți mai poți trage sufletul decând s'au îndârjit domnii de ungar. Nainte vreme par'că tot mai erà de trăit, da'acuma s'a isprăvit. Nici să te audă vorbind românește nu te mai suferă, — ci numai ce-și răstește la tine mustața răsucită: — Du-te în *Olaorsag*.

Dacă ar fi fost mai tânăr, or dacă ar

fi avut nevastă, copii, tot nu s'ar fi dus Moise, — nu s'ar fi îndurat, sau s'ar fi oțărit și el la rândul lui și ar fi zis ungurului : — Du-te tu în Maghiarorsag, — căci doar Ardealul nu e și n'a fost câtu-i lumea țara ungurească. Dar apoi așa, singur cuc, ajuns cu vârsta în dup'amiaza vieții, dar tot încă destul de vrednic să-și agoniască pâinea în cinste și în sudoarea feței, de ce adică n'ar trece și el în țară, macar să nu mai tot audă că-l învinuiește ungurul și pentru laptele pe care l-a supt din sânul maicii sale, — să-și câștige și să-și mănânce pâinea fără noduri, în tihnă și nu tot cu inima tresărită.

Multă carte nu prea știă Moise; eră dascăl la o biserică din mahalaua Clujului, dar dascăl de vremea veche. Nici portul nu și-l schimbase. Purtă încă cioareci, suman și pălărie țărănească. Firește însă că în România n'aveau să-l huiduiască pentru asta, ca aici, — ș'apoi dacă n'o găsi rost cu puțintica de carte ce știă, aveà el brațe vânjoase, și aveà doar frați acolo, tot frați, și nu dușmani; a bună seamă că n'aveau ei să-l lase să se prăpădiască

p'acolo, pe pământul acela blagoslovit românesc!

Ș'apoi adio dar, stăpânilor! — Se duce Moise Chereluș în Olaorsag; și bun e Dumnezeu, poate tot n'o să-l lase el să moară până nu s'o întoarce, colea pe urma ceterelor de dorobanți, pe drumul lui Mihai, știi ăla cum e zugrăvit el când intră în Alba Iulia.

*

Tresărită i-a fost inima, dar tresărită acuma de bucurie și de mândrie, lui Moise Chereluș, când a trecut hotarul și s'a pomenit între români, peste tot numai între români, și numai în mijloc de vorbă românească. Nu tocmai așa cum se vorbește la Cluj, — ci mai subțire cumvã, mai dulce, ș'apoi mândră Doamne, tare mândră! — Apoi unguri nu vezi tu frate nici ca 'n palmă, nici unul de sămânță macar să zici, cât nici nu poți să-ți crezi ochilor! Cum i-o fi stârpit de pe aicea, stârpì-i-ar ... Doamne iartă-mă!

Numai când să treacă de Ploiești, a avut Moise o supărare, o supărare mare. Cum sta uitându-se lung pe geamul vagonului

și gândindu-se că tot, tot ce se vedeà acolo, toată întinderea aia nesfârșită erà pământ românesc, slobod românesc, stăpânit de români în țară românească, — numai ce se pomenește împins pe bancă și aude pe unul în haine nemțești răs-tindu-se :

— Ia dă-te mai încolo, ungurene, să mai șadă și alții ...

A sărit Moise de pe bancă ars și abia a putut să îngâne :

— Apoi că'z doară domnule, io nu mi-s ungur, io mi-s tot român ...

Cellalt râde și nu mai zice nimic, — iar Moise iese pe platforma vagonului și de necaz nu mai vede bine învârtindu-se roatele trenului.

Intr'un târziu numai se mângâe : — Ia, cine știe ce liftă străină o fi și ăla, că dacă vorbește românește, nu se chiamă numai decât că e român și el. La noi toți jidovii vorbesc ungurește ...

*

La Cluj e viața mai ieftină, trăiește omul cu câțiva crețari pe zi, — dar aicea toate

sunt mai scumpe, mai ales dacă nu le știi rostul.

S'au isprăvit repede fiorinii lui Moise, — în schimb el însuși n'a putut face nici o ispravă. Pe unde se duceà, toți îl întrebau : — Bine, bine, dar ce știi dumneată să lucrezi? ce meserie ai învățat? — Apoi mă rog la Domnu, răspundeà dascălul, eu am învățat patru clasari în sat la noi și preparandia dela Gherla ; dacă am luat atestat, apoi numa ce m'o ales dascăl ... — Ei, și de ce n'ai rămas dascăl acolo? — Încheiau cei mai mulți audiența, și Moise amuția și se strecurà pe ușă mai binișor decum intrase. — Cu alții erà și mai rău, că se încruntau la el așa de urât cât iar își aducea aminte dascălul de mustățile răsucite dela Cluj și se minună tocmai târziu în sinea lui : — Uite, frate, că se poate zice și pe românește așa o vorbă ca aceea ...

*

Spretoamnă, când vin apele mari, Ghiță, fecior boieresc, se plimbà pe malul Dâmboviței și se desfătà la priveliștea valu-

rilor turburi și umflate ale gârlei. N'avea de lucru; boerii plecaseră și-i lăsaseră lui singur paza casei. Ș'așa o păziă și el, când n'avea gust de plimbare, or chef de altceva.

Când dă să se întoarcă, o figură subredă, uscată, o umbră de om, îi isbește ochii; se apropie, în înserarea ce se lăsa, și par'că voiă să întindă mâna și tot nu cuteză...

Ghiță se uită, dă să-și aducă aminte...

— Mă, tu ești Moise, Moise Chereș, zice deodată și-l măsoară iar din cap până în picioare.

Umbra de om nu zice nimic, dă de două-trei ori din cap și suspină.

— Mă, cum ai ajuns tu p'aici, mă? Ce-ai făcut cu dăscălia, mă? Ai legat-o și tu de gard? Uite, bre, ce întâmplare! Da' ce meșterești tu prin Capitalie, mă?...

Moise își aduce aminte și el: ăsta e Ghiuri al Morarului, — a învățat și el preparandia prin vremuri, dar nu l-a ales pe nicăierea și așa a venit mai de mult în țară... Hei, se vede că el a avut noroc... Uite ce îmbrăcat e... și ce mândru...

— Ce faci tu, Ghiuri? îngână într'un târziu. Ție îți merge bine.

— Nu mă chiamă Ghiuri aicea, mă; îmi zice Ghiță. Sunt la un boer. Itident, mă...

— Da, da, știu...

Moise duce mâna la pălărie și-și vede de drum înainte pe malul gârlei.

Lung se uită Ghiță după dânsul.

— Ce prost! Se vede cât de colo că e nemâncat de-o săptămână... Să fi venit să-i dau o bucățică de pâine... Ce prost! Hei, nu toți pot să ajungă ceva pe lumea asta!...

*

Peste vr'o câteva zile s'a găsit în Dâmbovița, la stăvilare, cadavrul unui om. Ziarele anunțau știrea așa:

«S'a găsit înecat în Dâmbovița cadavrul ungureanului Kerelus Mozes. După toate probabilitățile e vorba de o sinucidere. Asupra cadavrului nu s'a găsit decât un pașaport după care i s'a stabilit identitatea. Numitul erà originar din Kolosvar în Banat. Nu se cunosc cauzele sinuciderii»...

Sărmane Moise Chereleş! Pe tine nu te mai atinge acuma nimica din ce e pământesc şi omenesc;—dar totuşi eu pare că te văd, palid, zburlit, ridicându-te şi protestând din cosciugul tău şi, uitând toate celelalte chinuri şi neazuri îndurate:

— Mă rog la domnu! Io nu mi-s ungur; şi io mi-s tot român...

CUPRINSUL

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
Un vis neîmplinit.	5
Două lumi	15
Salcâmul.	23
Tinerete...	31
La doi pași.	39
In căile firii	47
Săracu bogat.	55
Bietul fericit.	63
Datoria.	69
De ce, domnule?	77
De unde nu este reîntoarcere.	85
Făt-frumos.	95
Baba.	107
Copist...	115
Istoria unei polițe.	123
Psihologie...	131
Inimi nobile.	139
Viță boerească.	149
Ursul.	159
Din blestem.	169
O cură neisbutită.	179
O picătură de apă.	185

	Pag.
Băncuța.	193
Răsplată meritată.	203
Un ban negru.	211
Zaplac nebunul.	219
Pē lumea cealaltă.	227
La țară...	237
Salonul	245
Ravica.	253
Suprema ironie.	261

VERIFICAT
1987

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
2017

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

Cărți apărute în Editura Institutului de Arte Grafice „Minerva“

AUTORII CLASICI

Alecsandri V. — Poezii populare ale Românilor	1.50
— Poezii	1.50
— Proză	2.—
— Teatru I	1.50
— Teatru II	1.50
— Teatru III	1.50
— Teatru IV	1.50
— Teatru V	1.50
Alexandrescu Gr. — Versuri și proză	1.25
Bălcescu N. — Istoria Românilor sub Mihai-Viteazul	2.—
Bolintineanu D. — Poezii	1.50
Creangă Ion. — Opere complete	2.—
Eminescu M. — Scrieri politice și literare	2.—
— Literatură populară	1.50
— Poezii postume	1.50
— Geniu pustiu	2.—
— Lumină de lună (poezii)	2.—
Filimon N. — Ciocoi vechi și noi	1.50
Ispirescu P. — Legende sau basmele Românilor	1.50
— Poveștile unchișului sfătos	1.50
Maiorescu Titu. — Critice vol. I	1.50
— Vol. II	1.50
— Vol. III	1.50
Negruzzi C. — Opere complete, proză	1.50
— Poezii	1.50
— Teatru	1.50
Nicolescu N., Cârlova V., Stamati — Opere complete, poezii și proză	1.50
Odobescu Al. — Opere complete, vol. I	1.50
— „ „ vol. II	1.50
— „ „ vol. III	1.50
Pann Anton. — Opere complete	1.50
Russo Al. — Opere complete	1.50

4/28 669/6983